

İŞÇİ SINIFI: GÜNCELDEN TARİHSELE...¹

Temel Demirer

*“Kendi alevlerinizde
yanmaya hazır olmalısınız:
Önce kül olmadan
kendinizi nasıl yenileyebilirsiniz?”²*

Güncelden tarihele işçi sınıfını konuşmaya başlamadan önce, Horace Mann’ın, “İnsanlar, dünyada çabuk yükselen şeylere değer verirler. Ama hiçbir şey toz ve tüy kadar çabuk yükselmez,” uyarısının altını çizmem gerek.

“Neden” mi?

André Gorz’un 1980’lerdeki “Elveda proletarya” söylenceleriyle zuhur eden “sınıftan kaçış”ın kapısını aralayan zırvalara -asla- prim vermediğimi bir kez daha hatırlatmak için.

Eğer bu zırvalara hâlâ prim veren(ler) varsa, beni dinlemeseler de olur. Çünkü V. İ. Lenin “Hangi cinsin hangi cinsle eşitliği? Hangi ulusun hangi ulusla eşitliği? Hangi sınıfın hangi sınıfla eşitliği? Hangi boyunduruktan ya da hangi sınıfın boyunduruğundan kurtuluş? Hangi sınıf için kurtuluş? Bu soruları ortaya atmaksızın, bunları ön plana çıkarmaksızın, bunların sessizce geçiştirilmesine, gizlenmesine, örtbas edilmesine karşı savaşmaksızın politikadan ve demokrasi-den, özgürlükten, eşitlikten ve sosyalizmden söz eden kimse, emekçilerin en acımasız düşmanıdır,” uyarısına büyük değer verenlerden birisi olarak, ben de onları kaale almıyorum.

Hadi söze “sınıf” ile “işçi sınıfı” gerçeğiyle başlayalım.

I) SINIF ve İŞÇİ SINIFI

V. İ. Lenin’in, “Tarihi olarak belirlenmiş bir üretim sistemi içindeki yerlerine, üretim araçları ile olan ilişkilerine, emeğin toplumsal örgütlenmesinde oynadıkları rollere ve dolayısıyla toplumsal zenginlikten aldıkları payın büyüklüğüne ve bu payı alırken kullandıkları yola göre birbirinden ayrılan insan gruplarına

1 1 Nisan 2016 tarihinde İstanbul Eğitim-Sen 5 Nolu Şube’de düzenlenen etkinlikte yapılan konuşma...

2 Friedrich Wilhelm Nietzsche.

sınıf denir,” diye tanımladığı durum konusunda Maksim Gorki de şunları ekler:

“Her sabah nereye gittiğini bilmeden işe giden, her akşam nereden çıktığını bilmeden işten çıkan, sevmediği hayatı yaşayan; sevmediği işi yapan, sevmediği kişilerle yaşayan, kalabalıklar yüzünden yaşamaya karşı yüzünde ne bir sevgi, ne bir sevgisizlik işareti olmadan gelip geçen; her akşam evinin dört duvarı arasına sanki bir mezara girmiş gibi giren; gecelerini bir sıkıntı yorganının altında yalnız ya da yanındaki yabancı gövdeyle geçiren bütün ölü kentlerin, ölü doğmuş çocukları! Size bu ölü yaşamı hazırlayan sermaye sahibi egemen sınıftır, bu acımasız oyunun varlığı siz izin verdiğiniz sürece devam edecektir.”

Bunlar tam da böyleyken; *Ellen Meiksins Wood'un, ilişki ve süreç olarak tanımlayıp, çözümlediği sınıf,³ kapitalizmde artı değer sömürüsünün ortaya çıkardığı, gelir düzeyi ile harcanan emeğin ters orantılı olduğu hâlin özetidir.⁴*

Kişinin toplumdaki yerini gösteren “sınıf” (Alm. klasse; Fr. classe; İng. class) hem Marksist kuram hem de sosyal bilimlerin en önemli kavramlardan biridir.

Marksist kuram için sınıf kavramının özel bir anlamı vardır. Marksizmin siyasal mücadele ile kopmaz bağları olması nedeniyle, sınıf kavramı üzerine yürütülen her tartışma, mevcut koşullardaki siyasal mücadelenin strateji ve taktiklerine yönelik belirgin sonuçlar yaratmıştır. Sınıf, işçi sınıfı, iki ana eksen üzerinde farklılaşan dar ya da geniş kapsamıyla ve nesnel ya da öznel oluşumuyla

3 Ellen Meiksins Wood, “İlişki ve Süreç Olarak Sınıf”, *Praksis*, No: 1, Kış 2001, s. 92-119.

4 “Sınırları içinde emek-gücü alım satımının gerçekleştiği dolaşım veya meta mübadelesi alanı, gerçekten de, insanın doğuştan sahip bulunduğu hakların tam bir cennetiydi. Burada tek sözü geçen, özgürlük, eşitlik, mülkiyet ve Bentham’dır. Özgürlük! Çünkü, bir metanın, örneğin emek-gücünün, alıcıları da satıcıları da yalnızca kendi özgür iradelerine bağlıdır. Aralarındaki sözleşmeyi özgür ve hukuka eşit kişiler olarak yaparlar. Sözleşme, içinde iradelerine ortak bir hukuki ifade verdikleri bir sonuçtur. Eşitlik! Çünkü, birbirleriyle yalnızca meta sahipleri olarak ilişki kurarlar ve aralarında eş değerde olan şeyleri değiştirirler. Mülkiyet! Çünkü, her biri yalnızca kendisinin olan şey üzerinde tasarrufta bulunur. Bentham! Çünkü, her ikisi de yalnızca kendi gemisini kurtarmaya çalışır. Bunları bir araya getiren ve aralarında ilişki kuran biricik güç, onların bencillikleri, özel kazançları ve kişisel çıkarlarıdır. Ve böylece, herkes kendi çıkarını kolladığından ve kimse başkaları için bir şey yapmadığından, şeylerin önceden kurulmuş uyumunun sonucu olarak ya da her şeye gücü yeten bir tanrı inayetinin himayesi altında, herkes, yalnızca, onlara karşılıklı avantaj sağlayan, herkes için yararlı, ortak çıkarlara uygun işler yapar.

Bayağı serbest ticaretçinin sermaye ve ücretli emek toplumu hakkındaki yargılarını oluştururken kullandığı görüşleri, kavramları ve ölçeği ödünç aldığı bu basit dolaşım veya meta mübadelesi alanını terk ederken, görüldüğü kadarıyla, dramatis personae’imizin (oyun kişilerinin) yüzlerinde daha şimdiden bir şeyler değişiyor. Bir zamanların para sahibi, şimdi kapitalist olarak önden gidiyor, emek gücü sahibi de onun işçisi olarak arkasından yürüyor; birinde anlam yüklü bir büyük altından gülümseme ve iş yapma hevesi, diğerinde, kendi derisini pazara getirip de yüzdürmekten başka bir şey beklemesine imkân olmayan bir kimsenin çekingenlik ve tutukluğu.” (Karl Marx, *Kapital*, Cilt: 1, (Emek-Gücünün Satın Alınması ve Satılması) Yordam Kitap, 7. Baskı, s. 177-178).

tanımlanır.

Birinci tanım, işçi sınıfını fiili olarak sanayi sektöründe istihdam edilen ve artı-ürün üreten mavi yakalı kesimlerle sınırlayan dar yorumdur.

İkinciye, verili andaki istihdam biçimine bakmaksızın sınıfı üretim araçlarının mülkiyetinden yoksunluk ölçütüyle tanımlayan geniş yorumdur.

Karl Marx'ın eserlerine baktığımızda, işçi sınıfının en önemli özelliğinin üretim araçlarından yoksun bırakılmışlık anlamında mülksüzleşme ve buna bağlı olarak kapitalizm koşullarında piyasaya sürebileceği emek-gücü sahipliği olduğu açıktır. Başka bir deyişle, bir işçi kapitalizm öncesine ait her tür yükümlülük ve bağdan kurtulup sermaye sahibiyle “özgür” bir iş akdi yapabildiği sürece, emek-gücünün hangi sektörde değerlendirildiğinin, emek-gücünün karşılığının ne tür bir ücret rejiminde alındığının, hatta emek-gücünün bir istihdam-ücret zinciriyle fiilen realize edilip edilmediğinin sınıf tanımında belirleyici bir rolü yoktur.

Bu çerçevede Marksist değerlendirmenin, sınıfın geniş yorumuna denk düştüğünü söyleyebiliriz.

Ayrıca Marx'ın özgün katkısının sınıfların ya da sınıf mücadelelerinin varlığını göstermesinde değil, sınıf ayrışması ile üretim ilişkileri arasındaki bağı bilimsel olarak çözümlemesinde yattığının altını çizirken;⁵ kapitalizmin sınıflı toplumların en açık ve en son biçimi olduğunu, kapitalizmde temel çelişkinin işçi sınıfı ile burjuvazi arasında olduğunu ve toplumsal yapıyı sınıf eşitsizliklerinden kurtarabilecek tek grubun da işçi sınıfı olduğunu göstermiştir. Marksist kuramda işçi sınıfına tanınan ayrıcalıklı konumun en önemli nedeni budur.

Zira Marx'a göre, sınıflı toplum deyişi, içerisinde sınıfların olduğu toplumdan çok, *ancak sınıf ilişkilerinin belirleyici olduğu bir bakış açısıyla anlaşılacak bir tarihsel yapıyı ifade eder.* Dolayısıyla, tarihsel ve toplumsal bir formasyon olarak kapitalizm, barındırdığı özgün sınıfsal yapının karakterinin ve buradan kaynaklanan sınıf mücadelelerinin çözümlenmesi sayesinde anlaşılabilir. Bu anlamda, sınıf kavramı, kuramsal ve felsefi olduğu kadar, tarihsel, sosyolojik, etik, estetik ve siyasal nitelikler de taşır.

5 “Sınıf mücadelesi teorisi Marx tarafından değil, aksine Marx'tan önce burjuvazi tarafından geliştirilmiştir ve genel anlamda konuşacak olursak, bu teori burjuvazi adına kabul edilebilir bir şeydir. Yalnızca sınıf mücadelesini kabul eden biri henüz Marksist değildir, zira henüz burjuva düşünce dünyasının ve burjuva siyasetinin sınırları dışına çıkmamıştır. Marksizmi sınıf mücadelesi teorisiyle sınırlı tutmak Marksizmin kolunu kanadını kırmak, çarpıtmak, burjuvazi açısından kabul edilebilir bir şey derekesine düşürmektir. O yüzden, ancak sınıf mücadelesinin kabulünü ‘proletarya diktatörlüğünün’ kabulüne kadar ilerleten kişi Marksisttir. Bir Marksist ile sıradan bir küçük burjuva arasındaki en büyük ayrım budur. Marksizmin gerçekten anlaşılıp anlaşılmadığını ya da kabul edilip edilmediğini sınama noktasında mihenk taşı budur.” (V. İ. Lenin, Devlet ve Devrim, Çev: Kenan Somer, Bilim ve Sosyalizm Yay., 9. Baskı, 1995).

Marksist sınıf yaklaşımında önceliğin, insanların üretim ilişkileri içindeki konumunda olduğu açıkken; üretim araçlarından yoksun bırakılarak mülksüzleştirilmiş ve piyasada emek-gücünden başka satacak hiçbir şeyi olmayan insanlar nesnel olarak aynı sınıfın üyeleridir. Bu nesnel konum, sınıf aidiyetini belirlediği kadar, sınıf çıkarının da üzerinde tanımlanacağı tek gerçek zemindir.

Aslı sorulursa “proletarya” kavramı Marx’ın icat ettiği bir kavram değildir. Marksist edebiyat kuramcısı ve eleştirmen Terry Eagleton, proletaryanın eski çağ toplumlarında alt sınıftan kadınları tanımlamak için kullanıldığından bahseder. Sözcük olarak “proletarya” Latince kökenli bir sözcüktür ve üremenin sonucunda ortaya çıkan “çocuk” kelimesinden türemiştir. Bu anlamda “proletarya” kelimesi, devlete hizmet etmek için rahimlerinden başka sunacak bir şeyleri olmayan çok yoksullar anlamına gelir. İktisadi yaşama hiçbir biçimde katkıda bulunamayacak kadar yoksun ve yoksul olan bu kadınlar işgücü olarak çocuk doğurmaktaydı. Toplumun onlardan talep ettiği üretim değil üremeydi.⁶ Şu hâliyle kavramın ilk ortaya çıkışında üretim sürecinin dışında yer alanların rolü büyüktür, diyebiliriz.

Modern işçi sınıfının ortaya çıkışıyla proletarya yeniden tanımlandı. Emek gücünü ücret karşılığında kapitalistin kullanımına sunan her kişi proletaryadır esasen. Engels’in Komünist Manifesto’nun 1888 tarihli İngilizce basımında altını çizdiği gibi, proletarya derken “hiçbir üretim aracına sahip olmadıkları için ancak emek güçlerini satarak yaşayabilen modern ücretli emekçiler sınıfı kastedilmektedir.” Tanım bu kadar açıktır. Ayrıca bu tanıma işsizler de dâhil edilmelidir. Çünkü işsizlik, dar anlamda sanayi olmasa bile, bir bütün olarak kapitalist üretim ve dolaşım alanının çeperinde hazır kıta bekleyen bir “yedek ordu” anlamına gelir.⁷

İşçi sınıfının türdeş değil, değişik katmanlar ve bölünmeler içeren tarihsel bir oluşum olarak gördüğü gerçeklik için Marx, kapsayıcı bir kategori olarak kolektif işçi kavramını önermişti.

Üretim ilişkileri bağlamında benzer deneyimleri paylaşan insanlar bütününe denk düşen kolektif işçi sınıfının, sınıf olabilmesi için ortak bir bilinç oluşturmaya gerek yoktur. Sınıf, sınıf bilincinden önce de vardır. Bu durumdaki gruba “kendisinden sınıf/ class in itself”, sınıf bilincini oluşturabilmiş sınıfa ise, “kendisi için sınıf/ class for itself” denebilir.⁸

1.1) İŞÇİ SINIFI

İşçiler modern dünyanın ücretli köleleridir. Üretim ilişkilerinde üreticiyi,

6 Terry Eagleton, Marx Neden Haklıydı?, Çev:Oya Köymen, Yordam Kitap., 2011, s. 190.

7 Gencer Çakır, “... ‘Prekarya’ Ne Anlatmaktadır?”, DİSK AR, Yıl: 2015, No: 4, s. 157.

8 Temel Demirel, “Sanatın Sınıfı veya Sanat Siyasal ve Sınıfsaldır”, İnsancıl, Yıl: 26, No: 306, Ocak 2016).

emeği ortaya çıkarana verilen isimdir. Marksizme göre kapitalist düzeni yıkacak tek devrimci sınıftır. Çünkü Marksist felsefeye göre, (diyalektik materyalizm) gelişen ve üreten sınıflar devrimcidir. Bu yüzden işi sınıfına-proleterlere- devrimci gözüyle bakılır Marksist ideolojide. Emeğini satarak geçimini sağlayan bu grup çeliŐkiyi kaldıracak yegâne sınıftır.

Marksizm proletarya ve burjuvayı (kapitalist sınıf) birbirinin zıttı iki pozisyona koyar, örnek olarak fabrika iŐiŐisi ücretini olabildiğince fazla almak isterken patron sayılan üretim araçlarına sahip insanlar da olabildiğince az vermeye çalışır. Bunun da ötesinde, her iki sınıf, üretimdeki yerleri ve toplumsal yaŐamdaki konumlarıyla tamamen çatışma hlindedirler. Bu atıŐma geçici ve aŐılabilir değildir aksine, ancak sınıfsız topluma geçildiğinde bitecek bir çatıŐmadır. Proletaryanın sınıfsal çıkarları, Marksist teoriye göre, mevcut toplumsal sistemin tamamen aŐılmasını ve bir sınıf olarak kendisinin de ortadan kalkmasını gerektirmektedir, oysa burjuvazi kendi varlığını bu sistemin devam ettirilmesin de bulur.

Marksizm'e göre kapitalizm iŐiŐi sınıfının burjuva ("kapitalistler", üretim araçlarına sahip olanlar) tarafından sömürülmesine dayanır. Bu sömürü Şöyle gerçekleşir: iŐiŐiler, kendi baŐlarına üretim araçlarına sahip olmayanlar, hayatlarını sürdürmek için bir iş bulmak zorundadırlar. Bir kapitalist tarafından işe alınırlar ve onun adına çalışmaya baŐlayarak ortaya çeşitli ürünler koyarlar. Daha sonra bu mal/ürünler kapitalistin kendi malı olur ve kapitalist bunları pazarlayarak/satarak gelen paranın hepsine el koyar. Kazanılan paranın bir bölümü iŐininin "yevmiye"sine ayrılırken, diğer kısım (artı değer) giderler çıktıktan sonra kapitaliste kar olarak kalır ve döngü böyle devam eder. Bu yüzden Marksistlere göre, birileri ortaya konan ürünün karŐılıđını tam olarak alamamakta, birileri de emek harcamadan ürünün karŐılıđını hak etmeden almaktadır.

Karl Marx'ın, "Sermaye; vampire benzeyen, yalnızca canlı iŐiŐilerin kanını emerek yaşayan ve daha fazla sayıda iŐininin kanını emdike ömrünü uzatan l demektir," diye tanımladığı kapitalist vahŐet,⁹ ücretli köleler için Karl Marx'ın,

9 "Sermaye açısından artı-değer olarak beliren Şey, iŐiŐi açısından kendi ihtiyaçlarını karŐılamak için, yani geçimini temin etmek için gereken emeğin ötesinde kalan fazladan emektir. Sermayenin büyük tarihsel rolü, işte bu artı-emeği, sırf kullanım değerleri ve sırf geçim maddelelerinin bakış açısından fazlalık olan bu emeği yaratmaktadır...

Ne zaman ki, ihtiyaçlar, tüm yönleriyle geliŐerek, gerekli olanın ötesindeki fazladan emeği bizzat bireysel ihtiyaçlardan doğan genel toplumsal bir ihtiyaç hâline getirir; ne zaman ki, sermayenin katı disiplini, kuşaklar boyu etkisini sürdürerek, genel çalıŐkanlıđı yeni kuŐakların ortak özelliği hâline getirir; ne zaman ki, sermayenin sınırsız zenginlik hırsıyla ancak sermayenin sağlayabileceği koşullarda sürekli kamıladığı emeğin üretici gleri, bir yandan, genel zenginliğin elde edilmesi ve korunmasının toplumun daha az emek zamanını gerektireceği, bir yandan da çalışan toplumun zenginliğin giderek artan yeniden üretimine, giderek daha da artan bolluk içindeki yeniden üretimine karşı bilimsel bir tutum takınacağı noktaya varır, dolayısıyla, insanın nesnelere yaptırabileceği Şeyleri kendi emeğiyle yapma zorunluluğu sona erer; işte o zaman sermayenin tarihsel misyonu tamamlanmıŐ olur...

“Demek ki, hatta işçi için en elverişli olan toplum durumunda bile, işçi için zorunlu sonuç, aşırı çalışma ve zamansız ölüm, makine düzeyine, kendi karşısında tehlikeli bir biçimde biriken sermayenin kölesi düzeyine düşürülme, rekabetin yeniden canlanması, işçilerden bir bölümünün açlıktan ölmesi ya da dilencilığıdır,”¹⁰ diye tanımladığı hâldir.

Bu noktada öncelikle ücretli köleler için “Çalışan için yaşam, işin bittiği yerde, masada, kahvede, yatakta başlar. Öte yandan, bu on iki saatlik emek, kendisi için dokuma, eğirme, yol açma vb. olarak değil, kendisini masaya, kahveye, yatağa götüren kazanç olarak anlam taşır. Eğer ipekböceği, varlığını bir tırtıl olarak sürdürmek için koza örseydi, tam bir ücretli işçi olurdu,” diyen Karl Marx’ın, “İşçinin çalıştığı süre, kapitalistin ondan satın aldığı emek gücünü harcadığı süredir. İşçi eğer bu süreyi kendisi için harcarsa, kapitalisti soymuş olur,” notunu asla göz ardı etmemek gerek!¹¹

Friedrich Engels’e göre, “İşçi sınıfı, toplumun, geçim araçlarını herhangi bir sermayeden elde edilen kârdan değil, tamamıyla ve yalnızca kendi emeğinin satışından sağlayan; sevinci ve üzüntüsü, yaşaması ve ölmesi, tüm varlığı emek talebine, dolayısıyla işlerin iyi gittiği dönemler ile kötü gittiği dönemlerin birbirlerinin yerini almasına, sınırsız rekabetten doğan dalgalanmalara dayanan sınıftır.”

Tamamıyla mülksüz olan bu sınıf emeklerini, karşılığında zorunlu geçim araçları edinmek için burjuvalara (sermaye sahiplerine) satmak zorundadır.

Sermaye ile emek arasındaki ilişki, o hâlde, para ile meta arasındaki ilişki gibidir. Para zenginliğin genelleşmiş biçimini, meta ise doğrudan tüketime yönelik içeriğini temsil eder. Ama sermayenin zenginliğin genel biçimi uğruna durmaksızın uğraşması, emeği doğal darlığının sınırları ötesine sürerek, zengin bireyliğin gelişmesi için gereken maddi unsurları yaratır. Zengin bireylik, hem üretiminde ve hem de tüketiminde çok yönlüdür, evrenseldir. Zengin bireyliğin emeği, artık bu nedenle, emek olarak değil, fakat faaliyetin dopdolu gelişmesi olarak görünür. Tarihsel süreç içinde yaratılmış ihtiyaçlar doğal ihtiyaçların yerini aldıkları için, faaliyetin dopdolu gelişmesinde doğal ihtiyaçlar dolaysız biçimleriyle görünmez. Sermaye bu nedenle üretkendir, bu nedenle toplumun üretici güçlerinin gelişiminde zorunlu bir ilişkidir. Sermaye bu niteliğini, ancak sermayenin kendisi üretici güçlerin gelişmesinin önünde bir engel olarak durmaya başladığında kaybeder.” (Karl Marx, Grundrisse, Ekonomi-Politikün Eleştirisinin Temelleri, Çev: Arif Gelen, Sol Yay., 1999).

10 Karl Marx 1844 Felsefe El Yazmaları, Çev: Murat Belge, Birikim Yay., 2014.

11 “İtiraf etmek gerekir ki, işçimiz, üretim sürecinden, ona girdiği sırada olduğundan farklı bir şekilde çıkar. Piyasada, diğer meta sahiplerinin karşısına, ‘emek gücü’ metasının sahibi olarak çıkmıştı. Meta sahibinin karşısında meta sahibi. Emek gücünü kapitaliste satarken iki taraf arasında yapılan sözleşme, işçinin kendisi üzerinde serbestçe tasarrufta bulunduğu deyim yerindeyse yazılı kanıttı. Alışveriş işlemi tamamlandıktan sonra keşfedilir ki, işçi, ‘başına buyruk kimsede’ değildir; emek gücünü satmakta serbest olduğu süre, onu satmak zorunda olduğu süredir; gerçekte, onun kan emicisi, ‘henüz sömürülebilecek bir kas, bir sinir, bir damla kan kaldığı sürece’ kendisini bırakmaz.” (Karl Marx, Kapital, cilt I, Yordam Kitap, Yedinci Basım, s. 293).

Mülksüzleştirilmiş, sadece emeği ve kaybedecek tek şeyi de sadece çocukları olanların oluşturduğu işçi sınıfının iki hâlimden birisi “kendinde”, diğeri de “kendi için” olan işçi sınıfı, XVIII. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de ortaya çıkan sanayi devriminin bir sonucu olarak doğmuştur. İşçiler, ilk aşamada, dağılmış ve rekabet yüzünden parçalanmış bir “kitle” durumundadır.

Ancak sanayinin gelişimi bir yandan işçi sayısını arttırırken bir yandan onların yaşam koşullarını en düşük düzeyde eşitlemiştir. Bunun sonucunda işçiler, ortak sorunlara sahip olduklarını ve bu sorunlara karşı birlikte mücadele vermelerinin gerektiğini fark etmeye başlamışlardır. Böylece, tepkiler işçilerin tek tek sürdürdükleri mücadeleden işçi sınıfının yine bir sınıf olan burjuvaziye karşı verdiği mücadeleye dönüşmüştür.

Bu durum, aynı zamanda, işçilerin kendiliğinden bir sınıf olma durumundan, “kendisi için” bir sınıf olma durumuna geçtiğinin de göstergesi olmuştur. İşçi sınıfının “kendisi için” bir sınıf olmaya başlamasının en önemli sonucu ise burjuvaziye karşı verdiği sınıf mücadelesini, örgütlü bir siyasi mücadele bakış açısıyla örmeye başlamasıdır.

T.“C” Başbakanı’nın “ayak takımı” olarak gördüğü; alın terinin sembolü olmuş ve sermayenin olmazsa olmazı olarak artı-değer sömürüsüne uğrayan modern kölelerden oluşan işçi sınıfı devrimi gerçekleştirebilecek tek sınıftır. Onun devrimci mücadelesi doğası gereği sınıfı kapitalist devletle yüzleşmeye iter.

Ancak Paul Lafargue’nın, “Ne var ki; işçi sınıfı, bütün uygar ulusların üreticilerini bağrında toplayan o büyük sınıf, bağımsızlaşarak insanlığı kölece çalışmadan kurtaracak ve insan - hayvanı özgür bir varlık durumuna getirecek olan işçi sınıfı, tarihsel görevini unutup içgüdülerine ihanet ederek, kendini çalışma dogmasına kurban etmiştir. Cezası sert ve korkunç olmuştur. Tüm bireysel ve toplumsal yoksulluk, çalışma tutkusundan doğmuştur,” uyarısını da yönelttiği işçi sınıfı, uygarlığın yükünü omuzlarında taşıyandır.

Her gün artmakta olan dünya nüfusunun topraksız işçiler sınıfına yaptığı ilavelerle, rolü pasif ve toplum içi kaynaşmalarda ayak takımı güruhu, savaşlarda asker ve diğer zamanlarda ise işyerlerinin-fabrikaların emekçileri ve varlıklı sınıfın kölesi olanların kolektif varlığıdır.

Ve işçi sınıfı biricik “üreten güç”tür! Bir an düşünün: Tüm bu zenginlikleri yaratan; ne kadar çok üretirse, o kadar az tüketen; ne kadar çok değer üretirse o kadar çok değersizleşen; zenginler için sermaye, kendisi için yoksunluk üreten; saraylar yaratıp, kendisi viranelerde yaşayan kimdir? Yanıt, işçilerdir!

Ancak bu kadar değil! İşçi sınıf yıkan ve yaratan; dünyayı değiştirme eylemiyle, yeni dünya(lar) yaratan güçtür. Onun için aslolan dünyayı değiştirmektir. Karl Marx’ın Paris Komünü’nde proletarya iktidarının özünü, V. İ. Lenin’in Sovyetlerde komünü gördüğü gerçekliğin yaratıcısıdır. Eskimişi yıkıp, yeniyi kuran

işçi sınıfı değiştirici; dönüştürücü güçtür; bunu Paris Komünü, Ekim Devrimi ile gördük...

Karl Marx'ın, "Özel bir haksızlığa değil, haksızlığın ta kendisine uğradığı için özel bir hakkın davasını gütmeyen, bundan böyle artık tarihi değil, yalnız insanî bir haklılık gerekçesi ileri sürebilecek olan... nihayet, toplumun bütün diğer kesimleri karşısında kendini özgür kılmadıkça ve özgürleşmedikçe özgürlüğünü kazanması mümkün olmayan, tek kelimeyle, insanın topyekûn yitişi olduğu için ancak insanın topyekûn kazanılmasıyla kendini kazanabilecek olan bir kesim" diye tanımladığı proletaryayı en genel soyutlama düzeyinde (örneğin Kapital'de) ismi "emek" olan sınıfın, kapitalist toplumsal formasyon düzeyindeki adıdır. Böylece emek-sermaye arasındaki uzlaşmaz (antagonistik) çelişki, kapitalist üretim tarzı içerisinde proletarya ile burjuvazinin çatışması olarak görülür.

Marksizme göre proletarya üretim araçlarına sahip olmayan sınıftır. Proletarya, feodalizmin çözülmesiyle malı mülkü kalmamış olan insanların, emek gücünü para karşılığında satarak yaşamını sürdürmek zorunda kalan insanların, üretimdeki konumları itibarıyla belirli bir grup oluşturan sınıfıdır.

George Orwell'in hakkında "Bilinçleninceye kadar asla başkaldırmayacaklar, ama başkaldırmadıkça da bilinçlenemezler," dediği ve Karl Marx'a göre de, toplumsal konumu gereği proletarya, sınıflı toplumsal yapıyı sona erdirecek olan iradedir.

Kimilerinin Sovyetler Birliği'nin likidasyonu ile "Elveda" dedikleri sınıf; Karl Marx'a göre de, zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyleri olmayan, devrimin öznesi olabilecek yegâne toplumsal kategoridir.

Mülsüz emekçilerden oluşan proletarya, Roma'da "altıncı sınıf", "tek vasfi çocuk yapmak" olan "proles" sözcüğünden türemiştir, Latince "çocuk" demektir.¹²

Kökeni çocuklarından başka kaybedecek şeyi olmayandan gelirken; geçimini herhangi bir sermayenin kârıyla değil, ancak ve yalnız kendi emeğinin satışıyla kazanan, sevinci ve tasası, yaşamı ve ölümü, tüm varlığı emek olan sınıftır...

Dünyanın lanetlenmişleri; geleceğin mimarları; en çok korkulan hayaletin eti kemiğidir; dünyayı sırtında taşıyanlardır. Ya da patrona işgücünü satarak aldığı ücret karşısında yaşamını sürdüren emekçilerin oluşturduğu toplumsal sınıf olarak işçileri, tarihte daha önceki dönemlerde ortaya çıkmış ve sömürülen sınıflardan ayıran temel özellik, özgürleşmiş emeğin tecessümü olmalarıdır. Bu "özgürleşme" iki boyutludur. Birinci boyut, emeğin kölelik veya serflik bağımlılığından kurtulması, emek gücünün meta hâline gelmesi ve böylece özgürleş-

12 Latince "proles" çocuk anlamına gelmektedir. Çocuklarından başka servetleri olmayan yoksulları belirtmek için "proletarii" kullanılmaktadır (Elif Kanca, Oyunun Antropolojisi, Genesis Yay., 2011, s. 47).

mesidir. İkinci boyut ise, üretim araçları mülkiyetinden özgürleşmesi, kopmasıdır (mülsüzleşme). İşçi geçimini sağlayabilmek için işgücünü satmaktan başka yolu olmayan ve ayrıca işgücünü satabilme özgürlüğüne sahip bulunan ve üretimi kendi başına sürdürebilecek başka olanaklara sahip bulunmayan ücretlidir.

İşçi sınıfı, belirli bir ücret karşılığı emek gücünü satan kişileri tanımlayan sosyal sınıftır; Friedrich Engels'in, "Burjuvazi adı altında toplumsal üretim araçlarının sahibi olan ve ücretli emeği sömüren modern kapitalistler sınıfı karşısında, kendilerine ait üretim araçlarına sahip olmadıklarından yaşayabilmek için emek güçlerini satmak zorunda olan modern ücretli işçiler sınıfıdır,"¹³ notundaki üzere...

Karl Marx'a göre, işçi sınıfı, kapitalist sistemde aldığı ücretin niteliğinden öte, emeğinin üstünde hakkı olmayan bir sınıftır. Marksist tanımda, "işçi sınıfı" veya "proletarya"yı belirli bir ücret karşılığı emek gücünü satan ve üretim araçlarına sahip olmayan sayıca fazla birey yığınları olarak tanımlar. Ayrıca aşırı derecede fakir, işsiz, evsiz, ya da fahişelik yapanlar da bu kategoriye dahildir.

Karl Marx'a göre feodalizmin çöküşüyle mülsüzleşen insanların, belli bir ücret karşılığında emek gücünü satmasıyla oluşan işçi sınıfı "bal yapan arılardır"; kapitalist sistemin devamlılığı için en gerekli olan ve geçim kaynaklarının sahiplerine ekonomik ve siyasal bağımlılığı bulunan sınıftır.

Proletarya, her şeyden önce sınıf bilincine sahip olmalıdır. Çünkü işçi sınıfının köleleşmesinin nedeni, üretim araçlarını tekelinde tutanlara ekonomik bağılıktır. Bu durumda proletaryanın kurtuluşu, kapitalist tekelin yıkılmasından geçer.

Ancak, "Dünyada proletaryanın geleceği kuracak, bunun imkânlarına sahip sınıf görünümü vermediği... Bu bakışla bakıldığında, 'tarihî bir zorunluluk' olarak bir 'devrim' yok..." diyen Murat Belge'nin umudunu tamamen kestiği, artık bir devrimin lideri, öncüsü olacak, nitelikte görmediği kitle;¹⁴ burjuva sınıfının zorunlu düşmanı, kapitalizmin mezar kazıcısıdır. *Çünkü sınıftı-sömürücü sistem "değişim" dedikleri başkalaşımını yaşasa da, "değişimde" değişmeyen, ücretli köleliğin kendisidir; işçi sınıfının sömürüsünün her daim baki olduğudur.*

Jack London'ın 'Demir Ökçe'inde en can alıcı biçimiyle betimlediği; emeğini işverene satan; kapitalizmin mezar kazıcısı özelliğiyle; "devlet olmayan devlet"in sönmelenmesiyle kendi varlığına da son verecek biricik güç özelliği taşıyan işçi sınıfı, çoğunlukla gücünün ve potansiyelinin farkında değildir. Bir diğer deyişle alın teri ile yoğrulmuş hayatta pek çok meslek grubunun kendini bir türlü içinde görmediği sınıftır. Geçinmek adına iş yaparken, yaptığı iş sonunda kendinden kat kat fazlasını patrona kazandıran, sermayenin ezdiği herkes işçidir

13 F. Engels, Marx-Engels Eserler, Cilt: 4, s. 462, Almanca baskı.

14 Murat Belge, "Bugünkü Ortamda İşçi Sınıfı", Taraf, 25 Eylül 2011, s. 3.

ve bu sınıfa üyedir oysa...

İşçi sınıfı dediğiniz, sadece ter kokan, gecekondu meskenli, köyden göçen, eğitimsiz ve amelelikle uğraşanlar değildir. Muhasebeci, bankacı, doktor, mühendis, reklamcı, gazeteci... vs. hepsi de bal gibi işçidir. Kolektif işçi sınıfının üyesidir. Hepsinin de cesarete, karaktere ve özgür kafaya ihtiyacı vardır ki hakkını savunmak için eyleme geçebilsin.

Marksist görüşe göre, kapitalist toplumda burjuvazi tarafından sömürülen, emeğinden başka satacak hiçbir şeyi olmayan emekçi sınıf, kendisini sömüren mülkiyet düzenini yıkacağına ve yalnızca kendisini değil, fakat tüm insanlığı kurtaracağına inanılan evrensel ihtilalci sınıftır.

Bu bağlamda, kapitalizm içinde, orta sınıfın yok olup, işçi sınıfının bir parçası hâline gelmesi sürecine proleterleşme; proletaryanın, kapitalist devleti yıktıktan sonra, sosyalizme geçişi hızlandırmak ve üretim araçlarını sosyalleştirmek amacıyla kuracağı rejime proletarya diktatörlüğü adı verilir.

Karl Marx'ın "İşçi sınıfının zincirlerinden başka kaybedebileceği bir şey yok ama kazanacağı bir dünya var," notunu düştüğü "son devrimci sınıf", yani işçi sınıfının devrimciliği öznel ve nesnel gerekçelere dayanmaktadır.

İşçi sınıfının devrimci bir sınıf olmasının nedeni, nesnel olarak, tamamen üretim sürecindeki yeri ile ilişkilidir. Mevcut kapitalist üretim ilişkileri içinde üretim araçlarından yoksun kalmış olması, yani üretimdeki ve sömürünün kaynağındaki vazgeçilmez "nesnel" konumu onu tek devrimci sınıf kılar. Bu nesnel konum gereği oluşan işçi sınıfı bu hâliyle "kendinde sınıf" olarak algılanmalıdır.

Meselenin öznel yanı ise işçi sınıfının tarihsel çıkarlarının farkına varması ile ilgilidir. Karl Marx bunun ancak karşıt sınıfla pratik bir mücadele içinde gelişebileceğini ifade etmiş ve yaşanan dönüşümün sonucunda "kendi için sınıf" hâline geleceğini vurgulanmıştır.

İşçi sınıfının "son" devrimci sınıf olmasına gelince: 'Komünist Parti Manifestosu' okunursa görüleceği üzere, işçi sınıfının çıkarlarının kendisi dahil tüm sınıfları ortadan kaldırmak olduğu gerekçeleri ile ifade edilmiştir. Yani işçi sınıfı, kapsamı mülkiyet ilişkileri ile belirlenmiş, mevcut düzene son verme potansiyelini "nesnel olarak" barındıran, gerçekleştireceği devrimin ardından üretim araçlarının özel mülkiyeti ilga edileceğinden kendisi dahil tüm sınıfları yok edeceği için "son" devrimci sınıftır.

Ancak işçi sınıfının devrimciliği, sınıf bilinci+örgütlülüğü+mücadele kapasitesiyle oluşur; yani otomatik değildir.

Geçerken anımsatayım: Çok önceleri Friedrich Engels'in, "Bugünün işçisi, sanki özgürmüş gibi görünür. Çünkü, o bir kez ilk ve son olarak satılmaz, gündelik, haftalık, yıllık olarak parça parça satılır; özgürmüş gibi görünür. Çünkü onu, sahibi bir başkasına satmaz; bunun yerine belli bir kişinin kölesi olmadığı, tüm

mülk sahibi sınıfın kölesi olduğu için, kendisi, kendini satmaya zorlanır,”¹⁵ notunu düştüğü işçi sınıfı günümüz dünyasında içler acısı bir hâldedir. Çünkü dibin dibi olan en alt katmanda olan işçi sınıfı maalesef, toplumun diğer üst sınıfları burjuvazi patron sınıf gözünde makinelerin bir parçasına indirgenerek, yabancılaşmanın nesnelere tahvil edilmişlerdir.¹⁶

Bu hâl -emeğini satıp, üretim araçlarında somut biçimde söz sahibi olamadığı hâlde- işçi sınıfının bazı “sosyalist” çevreler tarafından -harekete geçemedikleri için!- suçlanmasına yol açmıştır! Öncelikle şunu unutmamak gerekir ki sınıfın eyleme geçmemesi, onun eylemselliğe karşı olduğu anlamına gelmez. Yeterli şartların (sınıf bilinci+örgütlülüğü+mücadele kapasitesi) olmadığı anlamına gelir!

Tam da bu noktada “İşçi sınıfı bitti” çılgınlıkları eşliğinde, “mutlak kapitalizm düşüncesi(zliği)”ni pazarlayanların illüzyonları; sürdürülemez kapitalizmin dizginsiz kâr hırsını, savaşları, “Yeni Dünya Düzeni” diye sunulan “demokrasi”, “insan hakları” yalanlarını ört bas edemezken unutulmasın: Günümüz dünyasında ideolojik kuşatmalar hâlâ gücünü koruyor. Fakat ekonomik istatistikler hâlâ aynı şeyi vurguluyor. Merkez kapitalist ülkelerde üretimin oranı asla düşmüyor. İstatistikler gösteriyor ki; işçi sınıfının merkezinde bulunduğu üretimler hâlâ dünyada ağırlığını koruyor.

Örneğin Prof. Charles Goodhart ve Manoj Pradhan’ın bir araştırmasına göre, gelişmiş ülkelerde emek piyasası nüfusu 1990’da 685 milyon kişiymiş. Çin ve Doğu Avrupa bu nüfusa 820 milyon yeni işçi ekleyerek dünya işçi sınıfı rezervini ikiye katlamışken;¹⁷ Karl Marx’ın, “Çok sayıda işçinin, bir ve aynı ya da farklı, ama aralarında ilişki bulunan süreçlerde bir arada yan yana çalışmalarına, elbirliği etmek ya da elbirliği içinde çalışmak denir. (...) Elbirliği yapan işçi sayısı arttıkça, sermayenin egemenliğine karşı direnenler de artar ve bununla birlikte sermayenin bu direnmenin üstesinden gelmesi için karşı baskı gereği de fazlaşır”;¹⁸ V. İ. Lenin’in, “Ne zaman ki birey olarak işçi, kendisinin bütün işçi sınıfının bir üyesi olduğunu fark eder, ne zaman ki o teker teker, işverenlere ve hükümet görevlilerine karşı verdiği küçük günlük mücadelenin, bir bütün olarak

15 Friedrich Engels, İngiltere’de İşçi Sınıfının Durumu, Çev: Yurdakul Fincancı, Sol Yay., 1997.

16 “Ne kadar az yer, içer, kitap okursan; tiyatroya, dansa, meyhaneye ne kadar az gidersen; ne kadar az düşünür, sever, kuram yaratır, şarkı söyler, resim ve eskrim yaparsan, o kadar fazla sermaye biriktirirsin. Hazinen öyle büyür ki ne böcekler ne de toprak onu yok edemez. Ne kadar az kendin olursan, o kadar çoğa sahip olursun; kendi hayatını daha az yaşadıkça, yabancılaşmış hayatını uzaklaşmış varlığını o kadar çok yaşarsın.” (Karl Marx 1844 Felsefe El Yazmaları, Çev: Murat Belge, Birikim Yay., 2014).

17 Ergin Yıldızoğlu, “Dünya Ekonomisinde Sınıf Dengeleri Değişecek mi?”, Cumhuriyet, 6 Ekim 2015, s. 8.

18 Karl Marx, Kapital, C: 1, çev: Alaattin Bilgi, Sol Yay., 1997, s. 316-322.

burjuvaziye ve bütün hükümete karşı verdiği mücadeleyi fark eder, yalnızca onun mücadelesi sınıf mücadelesi olur!” uyarılarını anımsama zamanıdır!

II) İŞÇİ SINIFININ GÜNCEL HÂLİ

Karl Marx’ın, “Bu açgözlülük ve para hırsı ortamında, bir tek insanca duygu ya da görüşün lekelenmeden kalması olanaksızdır,” biçiminde formüle ettiği ücretli kölelik dünyasında Uluslararası Çalışma Teşkilâtı’nın (ILO) verilerine göre küresel işgücü piyasalarında işsiz sayısı 200 milyonu aşmış durumda. Yoğun işsizliğin baskısı altında 900 milyon emekçi (tüm küresel istihdamın yaklaşık yüzde 30’u) günde 2 dolarlık yoksulluk sınırının altında yaşıyor.

Bu kadar da değil! Dünyada ayrıca 1.1 milyar tarım işçisi var. Bunların 450 milyonu mevsimlik tarım işçisi.. Bu işçilerin yüzde 60’ından fazlası yoksulluk sınırının altında. Yüzde 80’inin sosyal güvencesi yok. Yüzde 70’i tarlalarda çocukları ile birlikte çalışıyor. 15-49 yaş arası mevsimlik kadın tarım işçilerin yüzde 90’ı ilkokulu bitirmemiş. Bu gruptaki kadınların yarısı evde doğum yapıyor. Yine bu gruptaki kadınların yüzde 44’ünün yeterli tetanoz aşısı yok. Mevsimlik tarım işçilerinin üçte ikisi temiz içme suyundan yoksun...¹⁹

ILO söz konusu yoksulluk ve sömürü tablosunda artan ölçüde kadın istihdamına yönelindiğini vurguluyor; günümüzde dünya nüfusunun yüzde 75’ini oluşturan 5.1 milyar kişinin sosyal güvenlik güvencesinin olmadığı ve temel sağlık hizmetlerinden de yararlanamadığı tahmin ediyor.²⁰

Yine ILO’ya göre, dünyada her yıl 40 milyon genç iş aramaya çıkıyor ve yalnızca 3 milyon genç için yeni istihdam yaratılıyor. 37 milyon açıkta. Türkiye’de de genç işsizlik oranı yüzde 20’nin üzerinde.²¹

Küresel ekonomik krizin de etkisiyle kritik hâle gelen genç işsizlik konusunun altını çizen ILO verilerine göre, dünya genelinde 74.5 milyon genç her sabah işsizlik kâbusuna uyanıyor. Dahası, küresel düzeyde yaklaşık 228 milyon genç çalışıyor olmasına rağmen yoksulluk sorunuyla karşı karşıya. Yani, “çalışan yoksul” konumunda!

Merkez ülkelerinde iş arayan her 3 gençten biri, en az 6 aydır işsiz. Yükseköğretim mezunu gençler, niteliklerinin altındaki işleri kabul ediyor. Avrupa Birliği’nde istihdamdaki her 10 gençten 4’ü geçici iş sözleşmesi ile çalışıyor.

Çevre ülkelerinde ise her 10 gençten 6’sı sürekli olmayan işlerde çalışıyor. Çalışan her 10 gençten 5’i nitelikleriyle uyumsuz bir işte çalışıyor. İstihdamdaki her 10 gençten 6’sı, ortalama ücret düzeyinin altında kazanıyor. Dünya üzerinde her 10 gençten 9’u geliştirmekte olan ülkelerde yaşıyor. İstihdamdaki her 10 genç-

19 Özlem Yüzak, “Modern Köleler...”, Cumhuriyet, 15 Temmuz 2015, s. 9.

20 Erinç Yeldan, “Emek20”, Cumhuriyet, 18 Kasım 2015, s. 9.

21 Özlem Yüzak, “Eşitsizlik, Adaletsizlik, Terör...”, Cumhuriyet, 20 Kasım 2015, s. 7.

ten 8'i kayıtdışı çalışıyor.²²

ILO verilerine göre, dünyada tam zamanlı çalışan 168 milyon, tam veya yarı zamanlı çalışan 264.5 milyon çocuk işçi bulunuyor. 168 milyon çocuk işçinin 85 milyonu tehlikeli işlerde çalışırken, çoğunun can güvenliği bile yok.²³

Bunların yanında ILO yetkilisi Corinne Vargha, 'Dünyadaki Çocuk İşçiler 2015' başlıklı raporda, çevre ülkelerindeki çocukların yaklaşık yüzde 30'unun 15 yaşında çalışmaya başladığına ve 5 ila 14 yaş grubu arasında dünya genelinde 120 milyon çocuk işçi bulunduğu dikkati çekti. Yaşları 15 ila 17 arasında değişen 47.5 milyon çocuğun ise tehlikeli işlerde çalıştığını ifade edip, çocuk işçi sayısındaki azalmanın bu yaş grubunu etkilemediğini söyledi.

Bir diğer ILO yetkilisi Azfar Khan de çocuk işçilerin sayısının yaklaşık 78 milyon ile en fazla Asya-Pasifik bölgesinde olduğunu, Asya Pasifik bölgesini, 59 milyon çocuk işçiyle Sahraaltı Afrika bölgesinin izlediğini ve çocuk işçilerin en çok tarım sektöründe çalıştırıldığını ifade etti.²⁴

Devamla: Kriz koşullarında Amerikan işgücü piyasalarında reel ücretlerdeki gerileme işsizlik baskısıyla birlikte sürdürülmekteydi. Nitekim elimizdeki veriler Amerika'da işgücüne katılım oranının 1970'lerden bu yana en düşük düzeyine gerilemiş olduğunu; umudu kırılmış ve iş aramaktan vazgeçmiş nüfus ile birlikte gizli işsizlik oranının da yüzde 10.7 ile birlikte hâlâ kriz öncesi oranların üzerinde seyretmekte olduğunu belgelemektedir. Genç ve Hispanik nüfus içerisindeki işsizlik oranı ise yüzde 11'i aşmaktadır.

Japonya, Çin, Rusya ve Yunanistan'ın öncülük ettiği ekonomik buhranın etkisiyle dünya devleri peş peşe kıyımaya gidiyor. 2015 yılında 30 bin kişiyi işten çıkaracağını açıklayan HP ilk sırada yer alırken, işten çıkarmalarda petrol şirketleri öndeyken en çok işçi çıkaran 8 şirket şöyle: i) HP: Dünya devi bu yıl 30 bin kişilik kıyım yapacağını açıkladı. ii) SLB: Ucuz petrol her ne kadar araba sahipleri için iyi olsa da, petrol şirketi Schlumberger'de çalışanlar için "işten çıkarılma" demektir. 20 bin kişilik işçi çıkarımında bulunan şirket ikinci oldu. İii) BHI: Petrol şirketlerine araç-gereç sağlayan Baker Hughes, 13 bin kişiyi işten çıkardı. iv) HAL: Petrol yatağı servisi Halliburton, 11 bin 800 işçi kaybetti. v) CAT: Çin'deki ekonomik sıkıntılar ve ucuz petrolden nasibini alan Caterpillar ise bu yıl 10 bin kişiyi işten çıkardı. 2018'e kadar bu sayının daha da artabileceğini söyleyen CAT, yıllık 1.5 milyar dolar da tasarruf etmeyi planlıyor. vi) A&P: Önde gelen süpermarketlerden biri olan A&P de işçi kaybedenler arasında. 8 bin 500 işçisinin işine son verdi. vii) Microsoft: Şubat 2014'ten itibaren 25 bin 800

22 Cem Kılıç, "Kaybedenler Kulübü: Gençler", Milliyet, 20 Ağustos 2015, s. 12.

23 "Çocuk Hakları Günü'nde Ağır Tablo: Çocuklara Sömürü, Ölüm, Hapis Düşüyor", Evrensel, 20 Kasım 2015, s. 4.

24 Mustafa Çakır, "Hükümet ILO'yu 'Boşverdi'...", Cumhuriyet, 11 Haziran 2015, s. 8.

kişiyi işten çıkaran dünya devi bu yıl 7 bin 800 kişiyi işten çıkardı. viii) RadioShack: 6 bin 500 kişinin üzerinde kayıp verdi.²⁵

Yine bir ILO raporuna göre, küresel düzeyde en az 21 milyon işçinin zorla çalıştırıldığını ortaya koydu. Üstelik, bu çalışma biçiminin gizli olması sebebiyle gerçek rakamların çok daha yüksek olabileceği belirtiliyor.²⁶

Ayrıca ILO'nun verilerine göre, Türkiye'nin de içinde bulunduğu Orta ve Güneydoğu Avrupa ülkeleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nun olduğu bölgede zorla çalıştırılanların sayısı yaklaşık 1 milyon 600 bini buluyor. Türkiye'de zorla çalıştırma açısından en çok mağdur olan gruplar, sokakta yaşayan çocuklar, seks işçiliği için Türkiye'ye gelen kadınlar ve iç savaş nedeniyle başta Suriyeli olmak üzere Türkiye'ye sığınan ve çok kötü koşullarda çalışmak zorunda bırakılan göçmenler. Türkiye'de çocuk ve mülteciler de dahil edildiğinde yasa dışı yollarla zorla çalıştırılanların sayısı yaklaşık olarak 100 bine ulaşıyor. Üstelik, bu kişilerin önemli bir bölümünün borç esareti içinde zorla çalıştırıldığı tahmin ediliyor. Türkiye'de en az 42 bin çocuk sokaklarda yaşıyor ya da çalışıyor.²⁷

Tüm bunlarla birlikte 'The Financial Times'ın kıdemli iktisat yazarlarından Martin Wolf'un, 26 Ocak 2016 tarihli, "Ekonominin Mağlupları Seçkinlere Karşı Ayaklanıyor" başlıklı yazısı (buradaki "seçkinler", aslında Batı kapitalizminin egemen sınıflarıdır) şu soruya odaklanıyor: Yoğunlaşan bölüşüm gerginlikleri Batı siyasetine nasıl yansiyacaktır?

Bölüşüm gerginlikleri nelerdir? Wolf, önce Blanko Milanovic'in ülke verilerini birleştiren dünya gelir dağılımı tablolarını özetliyor. Bunlara göre, 1988 ile 2008 arasında reel gelir düzeyi düşen iki grup vardır. Birinci grup, yoksul ülkelerin en düşük gelir dilimlerinde yoğunlaşmıştır. Bunlara, "azgelişmişlerin sefilleri" diyebiliriz. Bu insanların emperyalist işgal, iç savaş, kuraklık, salgın gibi felaketlerin yoğunlaştığı "Güney" coğrafyasında yer aldığı anlaşılıyor.

Bu yirmi yıl içinde reel gelir düzeyleri düşen ikinci grupta yer alan insanlar, Batı ekonomilerinin alt ve alt-orta gelir dilimlerinde yoğunlaşmıştır. Tüm dünya nüfusunun yüzde 15'ini oluşturuyorlar. ABD ve Avrupa'nın (işsizlerin de dahil olduğu) sıradan emekçileri söz konusudur.

Elbette ki "azgelişmişlerin sefilleri" ile "Batı'nın yoksul emekçileri" ara-

25 "Devler Binlerce Kişiyi İşten Çıkıyor!", Milliyet, 3 Ekim 2015... <http://uzmanpara.milliyet.com.tr/haber-detay/gundem2/devler-binlerce-kisiyi-isten-cikariyor/28000/28451/>

26 ILO'nun, 'Temel İşgücü Piyasası Göstergeleri' (KILM) başlıklı çalışmasındaki mevcut verilere göre: i) Dünya genelinde çalışanların yüzde 72'si orta gelirli, yüzde 20'si yüksek gelirli ve yüzde 8'i de düşük gelirli ülkelerde istihdam ediliyor. İi) İmalat sanayinde istihdam edilenlerin sayısı, yüksek gelirli ülkelerde 2000 yılından bu yana 5.2 milyon kişi azalırken; orta gelirli ülkelerde 195 milyon kişi arttı (Cem Kılıç, "Eğitilmiş İşsizlerin Sayısı Giderek Artıyor", Milliyet, 22 Kasım 2015, s. 12).

27 Cem Kılıç, "150 Milyar Dolarlık Modern Köleler", Milliyet, 30 Haziran 2015, s. 8.

sında gelir düzeyleri bakımından uçurumlar vardır. Ancak, farklı dünyalarda yaşayan bu iki grubu birleştiren ana özellik, 1988-2008 arasında karşılaştıkları mutlak yoksullaşmadır.

Wolf'un vurguladığı ikinci araştırma, 1948 ile 2013 arasında ABD'de ortalama "mavi yakalı" işçilerin saatlik ücretleri ile emek verimi hareketlerini karşılaştırıyor. 1948'i izleyen çeyrek yüzyıl ("kapitalizmin altın çağı") boyunca, ücretler ile emek verimleri paralel seyretmiştir. Bu, emek ve sermayenin katma değerden elde ettiği payların değişmediği anlamına gelir.

Sonraki kırk yıl, iki büyük krizi ve neo-liberalizmi kapsıyor. *Bu uzunca zaman diliminde emek verimi ile ücretler arasındaki makas çarpıcı boyutlarda açılmıştır.* Sonuç, katma değer içinde emek payının belirgin oranlarda düşmesidir. Bunlar ABD'ye özgü sonuçlar değildir. ILO bulguları dahil çok sayıda araştırma, tüm metropol ülkeleri için benzer sonuçlara ulaşmaktadır. Bu tür hesaplamalar, "üretken" sektörlerle özgüdür. Dolayısıyla, bulgular, Batı kapitalizminde sömürü ve artık değer oranlarında hızlı yükselişler anlamına geliyor.²⁸

Washington'daki 'Ekonomi Politikaları Enstitüsü'nden (EPI) Josh Bivens imzalı bir rapor,²⁹ Amerika'da ücretli emek gelirleri ile emeğin üretkenliği arasındaki makasın hızla açılmaya devam ettiğini gösteriyor. Raporuna göre, 1973 ile 2014 arasında net emek üretkenliği toplam yüzde 72.2 (yılda ortalama yüzde 1.33) büyüme göstermesine karşın; enflasyondan arındırılmış ortalama reel ücretler toplam sadece yüzde 8.7 artmıştı (yıllık ortalama sadece yüzde 0.2!). Kaldı ki bu artışın büyük bir bölümünün 1995-2002 arasında gerçekleştiği izlenmekte, diğer yıllarda reel ücretlerin sürekli azalma içinde olduğu görülmektedir.

Kaynakların reel üretken sektörlerden giderek spekülatif finansal varlıklara aktarılması; sanayisizleşme; işgücü piyasalarında esneklik adı altında güvencesiz enformel istihdam biçimlerinin yaygınlaştırılması; küresel çapta üretim atölyelerinin giderek ucuz işgücü deposu çevre ülkelere kaydırılması gibi bir dizi nedene dayalı olan bu olgunun sonucu açıktır: emeğin milli gelirden aldığı pay sürekli gerilemekte ve gelir dağılımı bozulmaktadır. *Nitekim EPI uzmanlarının hesaplamalarına göre Amerika'da 2000 sonrasında şirketler toplam geliri içinde emeğin gelir payı yüzde 6.5 gerilemiştir. Bu rakam yıllık bazda hesaplandığında, sermayeye 535 milyar dolar net transfer anlamına gelmektedir.*³⁰

Nihayet 'Oxfam'ın yayınladığı 'Yüzde 1 İçin Ekonomi' başlıklı raporda "yüzde 1"den kastedilen, gezegenimizin en zengin gelire sahip yüzde 1'lik nüfusunun, toplam gelirden aldığı paydır.

28 Korkut Boratav, "Batı Siyasetinde Yol Ayrımı mı?", Birgün, 4 Mart 2016, s. 5.

29 Economic Policy Institute, (EPI) "Raising America's Pay: Why It's Our Central Economic Policy Challenge", Eylül. www.epi.org

30 Erinç Yeldan, "FED'i Beklerken", Cumhuriyet, 16 Eylül 2015, s. 9.

Oxfam raporuna göre, söz konusu yüzde 1 süper zengin zümrenin sahip olduğu servet, gezegenimizin geride kalan yüzde 99'unun toplam servetinden daha fazla. Rapor bununla da yetinmiyor ve dünyanın en zengin 62 (altmış iki!) kişinin toplam servetinin, dünyamızın yoksul ikinci yarısının (yani toplam 3.6 milyar kişinin) tüm servetinden daha yüksek olduğunu belirtiyor. 2010 yılında dünyanın yoksul yarısından daha zengin olan kişi sayısı 388 imiş. Söz konusu 62 kişinin, 53'ünün erkek, 9'unun kadın olduğu da ayrıca not edilmiş.

Daha vahim olan bulgular ise dünyamızda yoksulluğun ve gelir dağılımındaki çarpıklığın uzun dönemli seyrine ilişkin. Bulgular burada vurgulanan en zengin 62 kişinin toplam serveti 5 yılda (küresel kriz döneminde) yüzde 45 arttığını ve 1.76 trilyon dolara ulaştığını gösteriyor. Oysa aynı dönemde dünyanın yoksul ikinci yarısının, 3.6 milyar kişinin, servetleri yüzde 38 gerilemiş. Dünyamızın en yoksul yüzde 10'unun yıllık geliri çeyrek yüzyılda yılda 3 dolardan daha az artış gösterebilmiş. 25 sene içerisinde dünyanın en yoksul yüzde 10'unun günlük gelirindeki artış 1 sentten daha az!

Küresel kriz, genişleyen işsizler ordusunun yanına “güvencesiz istihdam” biçimlerinin de yaygınlaşmasına zemin sağlamakta. ILO, “güvencesiz” istihdamı, “kendi hesabına çalışanlar” ve “ücretsiz aile işçisi” olarak tanımlıyor. 2015 yılında bu tanıma giren emekçilerin sayısının 1 milyar 100 milyon kişiye ulaşmış olduğu tahmin ediliyor. Bu rakam gelişmekte olan ülkelerde istihdam edilenlerin yarısından fazlasına; aralarında Türkiye'nin de bulunduğu yükselen piyasa ekonomilerinde ise üçte birine ulaşıyor.

Düşük üretkenlik - güvencesiz istihdam ve enformelleşme tuzağına sıkışmış geniş emekçi kitleleri gerek kendilerinin, gerekse ailelerinin sağlık ve eğitim becerilerine gerekli katkıyı sağlamaktan mahrum olarak, bu sürecin küresel anlamda yeniden üretilmesine seyirci kalmaya itiliyorlar. Böylece, toplam işçi nüfusunun üçte birinin (toplam 457 milyon emekçi) günde 2 dolardan daha az bir gelir ile yoksulluk sınırının altında çalışmak zorunda kaldığını görüyoruz!³¹

Tablo üç aşağı, beş yukarı böyleyken; birkaç tane daha somut örneği aktarmadan geçmeyelim:

i) 'The Guardian', 2022 Dünya Kupası'na ev sahipliği yapmak için 62 milyar dolar ayıran; yeni stadyumlar, oteller, alışveriş merkezleri ve metrolar inşa eden Katar'da göçmen işçilerin modern kölelik koşullarında çalıştırıldığını yazdı.

Gazeteye göre haftada 12 işçi yaşamını yitiyor. Katar'da inşaat sektöründe çalışan göçmen işçilerin çalışma koşullarının düzeltilmesi için FIFA ve Katar hükümetini göreve çağıran Belçika merkezli Uluslararası İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ITUC), 1.2 milyon göçmen işçinin mevcut koşullarda çalıştırılması

31 Erinç Yeldan, “Küresel Kapitalizmin Yüzde 1'i”, Cumhuriyet, 3 Şubat 2016, s. 11.

hâlinde, 2022 Dünya Kupası'nın başlama vuruşu yapılana kadar 4 bin işçinin yaşamını yitireceği uyarısında bulundu.³²

Evet, Katarlı şirketler; Katar Turizm, Emirates ve Etihad... 100 milyonlarca doları... Sponsorluk anlaşması sonucu... İspanya'nın Barcelona takımına akıttı... İtalya'da Milan'a... Fransa'da Paris Saint Germain'e... İngiltere'de Manchester City'ye de sponsorluk sonucu avrolar, sterlinler yağdı... Firmalar bir yana Katar yönetimi, 2022 yılındaki Dünya Kupası'na ev sahipliği yapabilmek için FIFA'ya rüşvet verdi.

Peki, dünyaya para yağdıran Katar'da işçilerin durumu ne? Dünya Kupası öncesi altyapı inşaatlarında göçmen işçiler köle gibi çalıştırılıyor. Bugüne kadar onlarca Nepalli işçi hayatını kaybetti. Bazı işçilerin pasaportlarına ve kimliklerine el konularak kaçak işçi konumuna sokuldukları... Bazı işçilerin 24 saat çalıştırıldığı, işçilere çöl sıcağında su verilmediği... İnsanlık dışı çalışma koşullarının... 45 milyar dolarlık bir projeye sıfırdan inşa edilen stadın inşaatında bile yaşandığı basına yansımıştı.

Nesren Jake çalışmalarıyla... Büyük organizasyonlarda sponsor olarak gözlerimizi dolduran markaların kirli yüzlerini bize gösteriyor. Katar'da inşaat işlerinde çalışan işçilerin yemek, giyim ve yaşam koşulları sanatçının çalışmalarında sponsoru olan markaların arka planında çıkıyor karşımıza!³³

ii) İnşaatlarda, mezbahalarda, lokantaların mutfaklarında, bahçe ve parklarda, paket servislerinde hatta yaşlıların kaldığı yurtlarda bile karın tokluğuna çalışmak zorunda olan yüz binlerce emekçi için değişen bir şey olmayacak. Çünkü onlar Almanya'nın yeni köleleri...

Doğu Avrupa'dan gelen işçilere “göçmen işçi” denmiyor. Bu işçiler “göçebe” işçiler. Çünkü nerede iş bulurlarsa bu işçiler oraya göçüyor. İş bulamazlarsa ise geldikleri ülkeye geri gönderiliyorlar. Her ne kadar sürekli Romanya ve Bulgaristan'dan gelen işçiler gündeme getirilse de, göçebe işçiler bütün Doğu Avrupa'dan geliyorlar.

'Der Spiegel' haberinde de belirtildiği gibi, Doğu Avrupa ülkelerinden gelen işçilerin ezici bir çoğunluğu ya taşeron firma üzerinden çalışıyor ya da “serbest meslek sahibi” olarak herhangi bir işte “kendi hesaplarına” çalışıyor. Her iki modelde de işçiler kelimenin tam anlamıyla karın tokluğuna çalıştırılıyor.

Haberde verilen birçok örnekten biri de Polonyalı bir emekçiyle ilgili olanı. Tek bir firmada çalışmasına karşın 3 ayrı iş sözleşmesi olan işçinin çalışma koşullarına bakıldığında, Doğu Avrupalı emekçilerin hangi şartlarda çalıştıkları biraz olsun anlaşılıyor: Almanya'ya değişik vaatlerle getirilen işçiye önce, “ya-

32 “Başlama Vuruşuna Kadar 4 Bin İşçi Ölecek”, Cumhuriyet, 28 Eylül 2013, s. 10.

33 Bülent Falakaoğlu, “Patronlar Çıldırdı”, Evrensel, 7 Aralık 2015, s. 5.

rım iş”lik bir sözleşme imzalatılıyor. İş Almanya’da olmasına karşın sanki Polonya’da çalışılacaktı gibi hazırlanan sözleşmede, “Polonya’da hafif bahçe işleri için aylık 190 avro karşılığında yarım iş” deniliyor ve ayrıca “ek olarak 10 saat daha fazla çalışmaya hazır olma” ve “Almanya’da bahçe işlerini öğrenmek izin staj yapma” koşulu bulunuyor.

“Yarım iş”in ne anlama geldiği net olarak belirtilmemesine ve “10 saat daha fazla çalışmaya hazır olma” koşulunun neye göre belirleneceği bilinmemesine karşın işçiye sözleşmeyi imzalaması dayatılıyor!³⁴

iii) Ford Köln’de hastalanıp çalışamayan işçilerin oranı giderek artıyor. Özellikle Fiesta montaj bandında çalışan emekçiler arasında hastalanma oranı yüzde 10 dolayında seyrediyor!³⁵

iv) ABD’de 1 Şubat 2015’te ‘Birleşik Metal İşçileri Sendikası’na (USW) bağlı ve Shell’e ait dokuz petrol ve kimya fabrikasında başlayan greve çıkan işçiler ise daha iyi ücret, güvenli çalışma koşulları talep ediyor. Sendikanın açıklamasına göre şirketlerin zorunlu konular ile ilgili müzakereyi reddetmesi, bilgilendirme konusunda hassas davranması ve geciktirmesi ile işçilerin greve katılmamaları için tehdit edilmesi kötü niyetlerinin göstergesi sayıldı!³⁶

v) Teknoloji dünyasının en güçlü ismi Apple’ın merhum kurucusu Steve Jobs ile Google CEO’su Eric Schmidt’in, birbirlerinin çalışanlarını kapmama ve ücretleri düşük tutma konusunda gizlice anlaşmaları ortaya çıktı!³⁷

vi) Gıda şirketi Nestle satın aldığı kakaoların üretiminde çocuk işçi kullanılmadığından ve başka ihlaller meydana gelmediğinden emin olmak için gereken denetimleri yapmamakla suçlandı!³⁸

vii) OECD tarafından yayımlanan ‘Yaşam Koşulları Endeksi’ne göre, çalışanların en yüksek iş-yaşam dengesine sahip olduğu ülkeler sıralamasında Danimarka, İspanya ve Hollanda ilk üçte yer alıyor. OECD’de çalışanların yüzde 13’ü haftalık 50 saatin üzerinde çalışıyor. Uzun çalışma saatleri nedeniyle özel hayata ayrılan süre azalıyor. Buna karşılık, Danimarka’daki çalışanların sadece yüzde 2’sinin çalışma süresi haftalık 50 saatin üzerinde, ayrıca doğum izni 52 hafta, doğum izninde ücretin tamamı ödeniyor, kadın istihdam oranı da yüzde 70’in üzerinde. İkinci sırada yer alan İspanya’da çalışanların günlük boş zamanı ortalama 16.1 saat.

Türkiye, Meksika, Güney Kore ve Japonya en uzun çalışma saatlerine sahip

34 Serdar Derventli, “Almanya’nın Köleleri”, Evrensel, 9 Aralık 2014, s. 10.

35 “Almanya Ford da İşçileri Hasta Ediyor!”, Evrensel, 27 Temmuz 2015, s. 6.

36 “ABD’li Petrol İşçileri Güvenli Çalışma İstiyor”, Evrensel, 12 Şubat 2015, s. 11.

37 “Apple-Google Emekçiye Karşı”, Taraf, 26 Ocak 2014, s. 3.

38 Rahmi Yağmur, “Tadı Afrikalı Çocukların Alinterinden mi?”, Gündem, 1 Temmuz 2012, s. 5.

lkeler. Meksika’da ebeveyn izinleri sınırlı. Güney Kore’de doğurganlık yüzde 1’lere inmiş, Japonya’da uzun çalışma ve trafik nedeniyle doğurganlık sürekli azalıyor. Türkiye’de haftalık 50 saatten fazla çalışanların oranı yüzde 40.9. Bu, OECD ortalamasının neredeyse 3 katı.³⁹

viii) ‘Uluslararası zel İstihdam Büroları’ (ÖİB) şirketinin kurduğu CIETT’in verilerine göre, 40 milyon kiralık işçinin sadece 1/4’ tam zamanlı işlerde çalışmaktadır, üstelik belirli bir sreye bağlı projelerde. Ortada bir güvence varsa, ÖİB tekellerine büyük ve kararlı bir piyasa yaratılmasıdır

Uluslararası 8 (evet sekiz) ÖİB şirketinin kurduğu CIETT’in verilerine göre, 40 milyonu açan bir işçi kitlesi, dünyanın çeşitli ülkelerindeki 23 milyon şirkete “kirala”nmaktadır.

ÖİB’lerinin dünya genelindeki cirosu CIETT verilerine göre 415 milyar Euro’yu aşmıştır. Bu gelirin en büyük payı ise yüzde 68 ile işçi kiralamaadır. Yani ÖİB’nin “piyasa”dan asıl nemalandığı yer işçi kiralamaadır!⁴⁰

ix) Bangladeş’te iş bırakan işçiler, Dakka’daki Gazipur ve Savar endüstri havzalarında ana yolları ulaşıma kapattı. Gazipur sanayi bölgesinin emniyet müdürü Abdul Baten’in açıklamalarına göre 200 bine yakın işçi eyleme katıldı. Polis, eylemlere göz yaşartıcı gaz ve plastik mermiyle saldırdırken işçiler de kırık tuğlalarla karşılık verdi. atışmalarda en az 50 kişi yaralandı. Bangladeş’te aylık asgari ücret 38 dolar. Sendikaların talebiye en az 100 dolar!⁴¹

x) Kamboçya’nın başkenti Phnom Penh’de grev yapan tekstil işçilerinin üzerine askeri polis kurşun yağdırdı. İşçilerin kurdukları barikatlarla ve taşlarla kendini savunduğu çatışmada en az 3 işçi ölürken, 2 işçi de yaralandı. Görgü tanıkları, başkent Phnom Penh’in güneyinde yolu trafiğe kapatan yüzlerce tekstil işçisi ile askeri polis arasında çatışma yaşandığını belirtti. Askeri polis, direnen işçilere AK-47 tüfeklerle ateş açtı.

Kamboçya askeri polis sözcüsü ise, “Sadece bize verilen görevi yerine getiriyoruz. şimdi bölgede güvenliği sağladıık” dedi. Gösteriyi izleyen insan hakları rgt Adhoc yetkilisi Chan Soveth ise, eylemde çok sayıda kişinin öldüğünü ve yaralandığını belirtti.

Kamboçya’da tekstil işçileri, aylık ücretlerinin 160 dolara çıkarılması talebiyle ülke çapında greve gitme kararı aldı. Hükümet, işçilerin talebini geri çevirerek en fazla 100 dolar ödeme yapabileceğini açıkladı. Tekstil alışanları şu anda ortalama 80 dolar kazanıyor. Gelirinin büyük bir kısmını tekstil ihracatından kazanan Kamboçya’da yaklaşık 650 bin işçi, tekstil sektöründe alışıyor. 400

39 Cem Kılıç, “Kadınların mr İşyerinde Geçiyor”, Milliyet, 8 Mart 2016, s. 8.

40 Ergün İşeri, “zel İstihdam Büroları: İşçiyi Kleleştirme Bürosu”, 17 Mart 2016... <http://sendika10.org/2016/03/ozel-istihdam-burolari-isci-yi-kolelestirme-buros-u-ergun-iseri/>

41 “Bangladeş’te İşçiler Köleliğe İsyân Ediyor”, Evrensel, 25 Eylül 2013, s. 11.

bin tekstil işçisi ise, Gap, Nike ve H&M gibi dünya markaları için fason üretimde çalışıyor!⁴²

II.1) TÜRKİYE/ANADOLU İŞÇİ SINIFI

Katmerli sömürüye maruz bırakılan Türkiye/Anadolu işçi sınıfına gelince:[43] Asgari ücretin 300 euronun altına gerilediği Türkiye, asgari ücret sıralamasında Avrupa’da son sıralarda yer alıyor.⁴⁴

Coğrafyamızda, fazla mesaide rekor kırılıyor. ‘Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’ne (OECD) üye ülkeler arasında fazla mesaide birinci sırada bulunan Türkiye’de emekçiler haftada ortalama 47.8 saat çalışıyor.⁴⁵

Türkiye’de erkek çalışanların yüzde 45’i, kadın çalışanların ise yüzde 31’i çok uzun saatler çalışıyor.⁴⁶

OECD’nin ‘Daha İyi Yaşam’ indeksine göre Türkiye iş güvencesi açısından en kötü durumda olan 4’üncü ülke konumunda.⁴⁷

Türkiye’de artan işsizliğe hükümet tarafından çözüm olarak esnek çalışma gösterilirken, rakamlar iş güvencesinin daha az olduğu, iş kazalarının ve işçi ölümlerinin yüksek olduğu sektörlerde kârlılık oranlarının daha yüksek olduğunu gösteriyor. Sektörlerde kâr kanla geliyor. Çünkü iş cinayetlerinin yoğunlaştığı sektörlerde kârlılık da yüksek ve 2006-2014 arasında kârlılık oranı en yüksek sektör yüzde 10 ile madencilik oldu. Sekiz yılda madencilik sektörünün kârı tüm sektörler ortalamasının iki katından fazla arttı. Sanayi Bakanlığı’nın Girişimci Bilgi Sistemi verilerine göre 2006-2014 arasında tüm sektörlerde faaliyet kârı

42 “Kamboçya’da Polis Katliamı Yaptı”, Cumhuriyet, 4 Ocak 2014, s. 12.

43 Renault’da 2005 yılında saatte 41 araç üretiliyordu. O zaman Renault, örneğin işçisine bir yılda 100 bin lira veriyorduyorsa, 100 bin lira da kâr elde ediyordu. Yani 1 işçiye veriyorduyorsa 1 de kâr elde ediyordu. Sömürü oranı yüzde 100’dü yani...

Sonra patron teknolojiyi geliştirdi. 2005’te saatte 41 araç üretilen Renault’da rakam 63’e çıktı. Kârların işçi maliyetini ikiye katlamaya başladı. 100 işçiye veriyorsa 200 cebe atmaya başladı. Sömürü oranı yüzde 200’e çıktı.

Teknoloji değer yaratmadı sadece aynı işçinin daha çok üretmesinin önünü açtı. Sonra teknolojiyi değiştirmeden, adına ‘verimlilik’ denilen yöntemle sömürüyü artırdı Renault. İki yıl önce bir UET’de (üretim birimi) 36 işçi çalışırken şimdi bu rakam 19.

İşçi sayısı düşerken üretilen araba sayısı düşmedi. İşçinin ortalama saat ücreti 8.1 lira olsa... Eskiden bir saate 36 işçiye 292 lira (36x8.1) ödemesi gerekirken şimdi ödediği para sadece 153 lira (19x8.1). Neredeyse yarı yarıya.

Aynı teknoloji ile aynı sayıda araç üretilmeye devam edildiğine göre sömürü neredeyse iki kat artmış demektir. Şimdi patron 100 işçiye veriyorsa, 280 cebe indiriyor. Teknoloji sayesinde değil bu kâr! Muazzam bir canlı emek sömürüsüyle... (Bülent Falakaoğlu, “Metal Direnişinde Das Kapital’i Okumak -2”, Evrensel, 8 Haziran 2015, s. 5).

44 “Asgari Ücrette Utaç Tablosu”, Birgün, 8 Ekim 2015, s. 5.

45 Şükrü Karaman, “Fazla Mesaide Rekor”, Cumhuriyet, 30 Eylül 2015, s. 16.

46 Cem Kılıç, “Kadınların Ömrü İşyerinde Geçiyor”, Milliyet, 8 Mart 2016, s. 8.

47 Serkan Öngel, “Kâbuslar Çoğalırken Kiralık İşçilik”, Birgün, 12 Şubat 2016, s. 4.

yüzde 137 artarken, madencilik sektörünün kârında yüzde 288 artış yaşandı. İnşaat sektörü de yüzde 216 kâr artışı sağladı. Sektörlere göre kârlılık oranlarına bakıldığında 2006-2014 döneminde; i) Ulaştırma ve depolamada faaliyet kârı yüzde 216 arttı. ii) Tarım ve ormancılık sektöründe kâr yüzde 447 arttı. iii) İmalat sanayinin faaliyeti kârı yüzde 158 artış gösterdi.⁴⁸

Her gün ortalama 4 işçinin yaşamını kaybettiği Türkiye’de, her saat 80 iş kazası yaşanıyor.⁴⁹

Neo-liberal saldırganlık ve özelleştirmelerden ötürü işçi sendikalarının hem üye sayılarını hem de güçlerini yitirdiği Türkiye’de 10 işçiden ancak 1’i sendikalara üyedir. Türkiye’deki sendikalı işçi oranı 1980’li yıllarda yüzde 20 iken bugün sadece yüzde 4.5. Çocuk işçilerin toplam nüfus içindeki oranı yüzde 5.9’dur.⁵⁰

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre 12 milyon 200 bin işçiden yalnızca 1 milyon 300 bini sendika üyesi. Buna göre sendikalaşma oranı yüzde 10.6 düzeyinde.⁵¹

Türkiye sendikalaşma oranı bakımından 29 AB ülkesi içerisinde de 26. sırada yer alırken; baskılar nedeniyle sendikalaşmanın çok düşük olduğu Türkiye’de, toplam 166 işçi sendikasıdan 111’i işkolu için gerekli olan yüzde 1’lik işkolu barajını bile aşamadı. Sendikalaşmanın en az olduğu yer ise aynı zamanda “iş cinayetlerinin” de yoğun olarak yaşandığı inşaatlar.⁵²

Türk Metal Sendikası Araştırma Merkezi’nin analizine göre tüm işkollarında çalışan toplam işçi sayısı 12 milyon 663 bin 783. Sendikalı işçi sayısı ise 1 milyon 514 bin 53. Türk-İş’e üye sendikalarda⁵³ örgütlü toplam işçi sayısı 877 bin 587. Sendikalı işçilerin yüzde 57.96’sı Türk-İş’te, yüzde 28.82’si Hak-İş’te, yüzde 9.53’ü DİSK’te örgütlü bulunuyor. Türkiye’de toplam 166 işçi sendikası bulunuyor. Bu sendikaların 33’ü Türk-İş’e, 22’si Hak-İş’e, 21’i DİSK’e bağlı...

48 Pelin Ünker, “Kanlı Kâr”, Cumhuriyet, 21 Mart 2016, s. 6.

49 Erdal Sağlam, “Soma’yı Yaratan Anlayışla Ekonomi Tuzaktan Çıkamaz”, Hürriyet, 14 Mayıs 2015, s. 19.

50 Özlem Yüzak, “BM’den Ürküten Rapor: Eşitsizlik Artıyor”, Cumhuriyet, 10 Şubat 2016, s. 8.

51 Oysa bu oran OECD ülkelerinde yüzde 17, AB’de ise 23 seviyesinde. İşçi sendikalarında üyelik oranı bu denli düşük, dipte iken memur sendikalarında üyelik oranı yüzde 70’ler gibi yüksek düzeyde. Her 4 memurdan 3’ü sendika üyesidir. Memur sendikacılığındaki bu yüksek oranda, sendikalı memura ödenen toplu iş sözleşmesi yardımı önemli rol oynamaktadır (Şükrü Karaman, “Dipteki Sendikalaşma”, Cumhuriyet, 24 Temmuz 2015, s. 16).

52 Geçerken V. İ. Lenin’in, “İşçiler daha yüksek ücret için greve çıkarlarsa sendikacılık yapıyorlardır. Yahudilerin dövülmesine karşı greve çıktıklarında ise gerçek sosyalisttirler,” uyarısını anımsatayım.

53 “İster devletçi refleksin gönüllü eylemi olsun, ister bir tür rehine olmanın bedeli olsun, ister faydacı yaklaşımla gündeme getirilmiş olsun, bu açıklama ile fabrikalarda patronun sopası olan Türk-İş bütün topluma karşı devletin sopası olma rolüne soyunmuştur.” (Zafer Aydın, “Kendilerini Sendikacı Sanan ‘Zavallılar’...”, Birgün, 24 Ocak 2016, s. 9).

İstatistiklere göre, Türk-İş'e bağlı 33 sendikadan 31'i, Hak-İş'e bağlı 22 sendikadan 18'i, DİSK'e bağlı 21 sendikadan da 5'i yüzde 1 barajını aştı.⁵⁴

Bu tablonun en önemli yanı işçi sınıfının elinden sadece ekmeğinin alınması değil, onuru da gaspıdır!

“Nasıl” mı? İşte birkaç örnek!

i) 16 yaşındaki bir çocuk sıva yaparken 5'inci kattan düşerek, 17 yaşındaki Suriyeli işçi ise yüksek gerilime kapılarak hayatını kaybetti. Mermer işçisi Fikret Kaya ise 7 metreden düşüp yaşamını yitirdi...

Aydın'ın Efeler ilçesinde çalıştığı inşaatın düşen 16 yaşındaki işçi, hayatını kaybetti. Cuma Mahallesi'ndeki inşaatın 5'inci katında alçı sıva yapan Burhan Tultan dengesini kaybederek beton zemine düştü. Ambulansla Aydın Devlet Hastanesi'ne kaldırılan Tultan, yaşamını yitirdi. Tultan'ın aynı inşaatta çalışan yakınları olay nedeniyle fenalık geçirdi.

1 Eylül 2015'in öğle saatlerinde Şanlıurfa Halfeti ilçesine bağlı Karaotlak Mahallesi'nde bir inşaatta çalışan Suriye uyruklu Sultan El Halil, iddiaya göre elindeki demir çubuğun yüksek gerilim hattına temas etmesi sonucu elektrik akımına kapıldı. Yere düşen Suriyeli El Halil'i gören arkadaşları sağlık görevlilerinden yardım istedi.

Olay yerine gelen sağlık görevlileri tarafından ambulansla Halfeti Devlet Hastanesi'ne götürülen El Halil, acil servisteki müdahaleye rağmen kurtarılamayarak yaşamını yitirdi. Suriyeli El Halil'in cesedi otopsi için morga konulurken, olayla ilgili soruşturma sürdürülüyor.

Bilecik'in Yenipazar ilçesinde yüksekten düşen 50 yaşındaki Fikret Kaya öldü. Kavacık köyünde bir mermer ocağında işçi olarak çalışan Kaya, mermer bloklarının bulunduğu alandaki suyu kapatmaya gittiği sırada dengesini kaybederek, düştü. Mermerlerin üzerine 7 metre yüksekten düşmesi sonucu ağır yaralanan Kaya, arkadaşlarının imkânıyla hastaneye kaldırırken yolda ambulansa aktarıldı. Sağlık ekipleri, yaptığı kontrolde Kaya'nın hayatını kaybettiğini belirledi!⁵⁵

ii) Friedrich Engels'in, “Kömür ocağı, dehşet verici felaketin sahnesidir ve felaket doğrudan doğruya burjuvazinin bencilliğinden doğuyor,” betimlemesine uyan Soma maden faciasının⁵⁶ hemen ertesinde başbakanlık müşaviri Yusuf Yer-

54 Mustafa Çakır, “166 Sendikadan 111'i Barajı Aşamadı”, Cumhuriyet, 3 Şubat 2016, s. 8.

55 “Emekçinin Değeri Yok”, Milliyet, 2 Eylül 2015, s. 3.

56 Soma'da 13 Mayıs 2014'de meydana gelen faciaya ilişkin açılan davada tanıklardan şalterci olarak çalışan Ramazan Akkoç, dinlendi. “Bize daha önce madende tehlike anında neler yapmamız gerektiğini söyleyen olmadı,” diyen Akkoç'a sanık avukatlarından Yusuf Koçyiğit'in soru sorarken “sen” diye hitap etmesine mağdur ailelerin avukatlarından ÇHD Genel başkanı Selçuk Kozağaçlı, tepki gösterip, “Patrona ‘siz’, işçiye ‘sen’ mi oluyor?” dedi. Bu sırada mağdur ve sanık avukatları arasında sözlü tartışma yaşandı! (“İşçiye Sen, Patrona Siz Hitabı Tartışması”, Milliyet, 16 Ekim 2015, s. 14).

kel'in tekmelediği madenci Erdal Kocabıyık, para cezasının ardından şimdi de 10 ay hapse çarptıldı... 301 madencinin hayatını kaybettiği faciadan bir gün sonra dönemin başbakanı Erdoğan'ın Müşaviri Yusuf Yerkele'in tekmelediği Erdal Kocabıyık'ın başına gelmeyen kalmadı. Kameraların önünde dövülen Kocabıyık, Başbakanlık koruma aracına hasar verdiği gerekçesiyle faiziyle birlikte 631 lira para cezası ödemişti. Şimde de kamu malına zarar verdiği gerekçesiyle 10 ay hapse mahkûm edildi. Hapis cezasına tepki gösteren maden işçisi Erdal Kocabıyık, hasar miktarını yatırmamasına rağmen hapis cezasını anlayamadığını söyledi!⁵⁷

iii) Torunlar İnşaat'ın Proje Müdürü Murat Aytimur, "Olay günü asansör arızasına ilişkin mail blok şefi Bünyamin Keskin'den (tutuksuz sanık) geldi. Biz de maili GEDA Major isimli asansör firmasına gönderdik. Olay günü tamir edildiğini telefonla haber vermişlerdi," dedi!⁵⁸

iv) İstanbul'da Tuzla Gemi Tersanesi'nde 2014 yılındaki iş cinayetinde, vinçle malzeme arasında sıkışıp dört buçuk metre yükseklikten düşerek ağır yaralanan ve 20 gün sonra yaşamını yitiren Tamer Şeyhun ile ilgili davada, bilirkişi raporu açıklandı. Bilirkişi, işçi sağlığı ve güvenliği açısından "işverenin sağladığı koşullara itiraz etmediği" gerekçesiyle, ölen işçiyi kusurlu bulurken, işvereni sorumlu tutmadı!⁵⁹

v) Antalya Organize Sanayi Bölgesi'nde 2014'te meydana gelen çamaşır yıkama fabrikasında buhar kazanının patlaması sonucu 5 kişinin ölümüyle sonuçlanan olayla ilgili davanın sanıkları, patlamaya kazandaki imalat hatasının neden olduğunu ileri sürdü!⁶⁰

vi) 6 Eylül 2015, 10 işçinin, asansörde, 32. kattan düşerek öldüğü Torunlar Center kazasının yıldönümüydü. Bir yıl boyunca, bu kazanın doğrudan ya da dolaylı tarafları açısından ortaya çıkan gelişmelere göz atmak, ülkedeki adalet ve piyasa mekanizmalarının ayrı ayrı ama eşzamanlı olarak nasıl işlediği hakkında fikir verebilir.

* İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam eden davada tutuklu sanık kalmadı.

* Çalışma Bakanlığı ile TOKİ yetkilileri hakkında başlatılan soruşturmalar da takipsizlikle sonuçlandı. Sekiz ailenin şirketten "tatmin edici para" olarak davadan vazgeçtiklerini öğrendik.

* Torunlar GYO, ölen arkadaşlarının parçalanmış cesetlerinin kürekle çuvala doldurulduğuna tanık olan işçi Ercan Kılaguz hakkında, şirket itibarını zedelediği gerekçesiyle 3 bin TL maddi, 15 bin TL de manevi olmak üzere toplam

57 "Yusuf Yerkele'in Tekmelediği Madenciye 10 Ay Hapis Cezası!", Birgün, 14 Mart 2016, s. 4.

58 "Müdür Asansör Cinayetini İtiraf Etti", Cumhuriyet, 25 Aralık 2014, s. 3.

59 Elçin Yıldırım, "Ölen İşçi Suçlandı, Patron İse Aklandı", Birgün, 29 Mayıs 2015, s. 5.

60 "5 İşçi Öldü, Suçlu Buhar Kazanı Oldu", Milliyet, 18 Nisan 2015, s. 4.

18 bin TL tazminat talep ediyor.

Talebin gerekçesi basına şöyle yansımıştı:

“Davalı tarafından aleyhte başlatılan bu karalama kampanyası, Müvekkil şirketlerin ticari itibarının zedelenmesine ve dolayısıyla kişilik haklarının ihlâline sebebiyet vermiştir. Bu durum daire satışlarında da azalmaya neden olmuş ve bu bağlamda şirket maddi zarara uğramıştır.”

Acaba daire satışları gerçekten azaldı mı?

Bu sorunun yanıtı için, halka açık bir şirket olan Torunlar GYO’nun 26 Mayıs 2015 tarihli genel kurul kararı ve sonrasına bakabiliriz.

* Şirket 2014 yılı mali kârından 50 milyon TL temettü dağıttı.

* Yönetim Kurulu Başkanı Aziz Torun, Torun Center projesinde bugüne kadar 427 milyon TL ön satış yapıldığını açıklıyor!⁶¹

vii) Mako’da ayetlerden ve hadislerden alıntılarla başlayan ve “Hepimiz Müslüman’ız, hepimiz kardeşiz”le biten sözlerinin ardından Mako işçileri, Genel Müdür Erol Bakan’ı omuzlarına alarak öyle girdiler fabrikaya. Mütedeyyin işçiler, fabrika içinde aynı mescitte beraber saf tuttıkları Bakan’ın “Hepimiz arkadaşız, hepimiz kardeşiz. Kendi temsilcinizi seçeceksiniz, istediğiniz sendikayı seçeceksiniz. Renault ve TOFAŞ’ta yapılan iyileştirmeleri size de yapacağız merak etmeyin” sözlerinin her birine inandı. İşler yetişsin diye ilk giren vardiya tam 16 saat çalıştı fabrikada. Ama çok kısa bir sürede bu sözlerin hepsinin yalan olduğu ortaya çıktı. MESS’in sadaka zammına karşı kaşıkları masaya vurma eyleminin hemen ardından, eyleme katılıp katılmadığına bakılmaksızın 53 işçi atıldı. Aralarında Erol Bakan’la aynı safta namaz kılan işçiler de vardı!⁶²

viii) Mersin Serbest Bölgesi’ndeki tekstil fabrikalarında çok sayıda Suriyeli işçi kölelik koşullarında, güvenceden yoksun çalıştırılıyor. Ülkelerinde başlayan iş savaştan kaçarak Türkiye’ye göç eden 2 milyon Suriyeli yaşam mücadelesi verirken, bu durumu fırsata çeviren patronlar birçok işkolunda Suriyelileri çok düşük ücretlerle kaçak çalıştırıyor. Bu işkollarının başında; sendikal örgütlülüğün az, hak gasplarının ve güvencesiz çalışmanın ise oldukça yaygın olduğu tekstil işkolu geliyor. Gazetecilere konuşan Mersin Serbest Bölge işçileri, çalıştıkları fabrikalarda çok sayıda Suriyeli işçinin kaçak çalıştırıldığını, herhangi bir hak talebinde bulduklarında “Beğenmiyorsan çık, kapıda yüzlerce Suriyeli var” cevabını aldıklarını dile getirdi. Mersin Serbest Bölge’de çalışan ve ismini vermek istemeyen bir tekstil işçisi, çalıştıkları fabrikada kendileri asgari ücret alırken evli olan iki Suriyeli işçinin toplamda bin 500 TL aldığını söyledi. Çoğu fabrikada Suriyelilerin 750 liradan bile az ücret aldığını belirten işçi, ayrıca çeşitli

61 Çiğdem Toker, “Torunlar’dan 5 Milyon TL Bağış Kararı”, Cumhuriyet, 7 Eylül 2015, s. 10.

62 Muzaffer Özkurt, “Mako’da Dini İstismar: Ayet ve Hadisle Direniş Kırıldı!”, Evrensel, 1 Temmuz 2015, s. 6.

nedenlerle bu insanların ücretlerinden kolayca kesinti yapılabildiğini ifade etti!⁶³

ix) Ordu ve Giresun'da fındık hasadı, mevsimlik gezici işçilerin ellerine bakıyor. Evlerini en son baharda gören Kürt işçilerin kaldığı Fatsa'daki kampta hayat tahayyüllerin ötesinde zor.⁶⁴

Mevsimlik gezici işçilerin üçte ikisi Kürt. Karadeniz ve Kürtler zaten ateşle barut muamelesi görürken çatışmasızlığın bitişi fındık hasadına denk geldi. Kürtler tedirgin...⁶⁵

Yevmiyeden daybaşının kestiği yüzde 5-10, işçi sayısıyla orantılı, gayet büyük paralar yapıyor. Neticede işveren de kötü niyetli olabilir, daybaşı da. Bazen ikisi de. Her durumda kaybeden en zayıf halka, işçiler oluyor.⁶⁶

Fındık bahçesinden yeni dönen Kürt bir işçi etrafımızdaki çocukları gösteriyor. Daha yeni adım atanı var; kimi çıplak, üstü giyinik olan günlerin pasağıyla, kokusuyla geziyor. "Bak abla şunlara. Ben de böyleydim" diyor, "Onlar da benim gibi büyüyecek. Al, 10 seneye benim gibi işçi olacak bu da. Başka şans yok."

Ordu'da, Giresun'da ana caddelerde çocuk işçi çalıştırılmamasına yönelik dev billboardlar görüyorsunuz. Mevsimlik işçilikte çocuk emeği kolayca taraf belirleyeceğiniz ama karmaşık bir mevzu. Sadece yetişkinlerin yevmiyesiyle geçimini sağlayamayan yoksul aileler, bahçelerde, tarlalarda –zamanında kendileri yaptıkları gibi çocuklarını çalıştırmayı tuhaf karşılamıyor. Hatta hane nüfusu başka türlü doymadığından mecburlar. Çocuk denilen canlıya, kentli, orta sınıf algısından farklı yaklaşmak için gerekçeleri mevcut.

Öte yandan çocuk çalıştırmak yasak. Hatta ILO tazyikiyle Türkiye, mevsimlik tarımdaki çocuk işçiliğini en kötü üç çocuk işçiliği biçiminden biri olarak belirleyerek, 2015'e kadar ortadan kaldırmayı taahhüt etmişti. Şehirleri donatan billboardlar biraz da bu yüzden. Oralarda duyurulduğu gibi bu maksatla kesilen bir tane ceza var mı diye sorarsanız, işin içinde olanlar duymadıklarını söylüyorlar. Görünür bir hassasiyet söz konusu olsa da, sorunca bahçelerde "18 yaşındayım" diyen belli ki daha küçük çocuklara rastlayabiliyorsunuz. Hatta çocuk kime denir o bile net değil. 14 altı mı, 18 altı mı?⁶⁷

Bu tablo kapitalizmin eseri; bunda AKP'nin rolü de "es" geçilmemeli.

Bilindiği üzere kapitalist üretim sisteminin 1970'lerde yaşadığı krizi savuş-

63 Anıl Yurdakul, "Suriyeli İşçileri Köle Yaptılar!", Birgün, 5 Kasım 2015, s. 4.

64 Pınar Ögünç, "Fakirlik Sınır Hastası Yapar mı? Beni Yaptı", Cumhuriyet, 18 Ağustos 2015, s. 6.

65 Pınar Ögünç, "Anadilim Kürtçe, Ne Yapayım?", Cumhuriyet, 19 Ağustos 2015, s. 6.

66 Pınar Ögünç, "Benim Fındığım Var Onların Yok, O Kadar", Cumhuriyet, 20 Ağustos 2015, s. 6.

67 Pınar Ögünç, "10 Seneye Benim Gibi İşçi Olacak Bu da", Cumhuriyet, 21 Ağustos 2015, s. 6.

turmanın reçetesi, 1980'ler ve sonrasında hemen hemen bütün ülkelerde uygulanmaya başlanan neo-liberal politikalar olmuştur. Bu politikalar, 70'lerde düşen kâr oranlarının, sermaye sınıfına yeniden tahsisi anlamına gelirken, emekçilerin ise o güne kadar kazandığı hakların gaspı yani kurlsız, esnek ve güvencesiz çalış(tırıl)ması anlamına gelmiştir. Türkiye'de de "24 Ocak Kararları" sonrasında IMF ve Dünya Bankası'nın dayatması ile birlikte Kemal Derviş eliyle uygulanmaya başlanan "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" Türkiye işçi-emekçi sınıfının kayıtdışı, esnek, güvencesiz ve örgütsüz çalışmaya mahkûm edilmesi anlamına gelmiştir.

AKP iktidarı ile birlikte neo-liberal politikalar hızlı bir biçimde uygulanmaya başlanmıştır. Sağlık, eğitim, çalışma yaşamı, ekolojik yaşamda sermaye sınıfı lehine dönüşümler yaşanmış, sosyal politikalar etkisiz kılınmış, özelleştirmeler artmış ve bunun sonucunda sadece çalışma yaşamı değil, ekoloji, eğitim, sağlık vd. yani insan ilişkilerinin varolduğu hemen hemen bütün alanlar ciddi anlamda deforme edilmeye başlamıştı.⁶⁸

Söz konusu güzergâhta AKP'nin emek sömürüsü için gerekli her türlü önlem almak adına adeta yarışa girmesinin en önemli atağı 2003 yılında yeni İş Kanunu'nu çıkarmasıdır. AKP iktidarı öncesi koalisyon hükümetleri, bu konuda gerekli çalışmaları yapmışlar ancak bir türlü yasa Meclis'ten geçememişti. Yıllardır emek piyasasının daha esnek ve kurlsız hâle getirilmesini isteyen sermaye örgütlerinin (TÜSİAD, TİSK vb.) tüm istediklerini yerine getiren bu yasa, AKP tarafından çıkarıldığında, emeğin korunması ilkesinden tamamen koparılmıştı.

AKP 2010 yılında çalışma hayatına yönelik en tehlikeli düzenlemelerden biri olan Ulusal İstihdam Stratejisi'ni gündeme getirdi. OECD tarafından hazırlanan Türkiye'ye ilişkin bir rapora dayanılarak hazırlanan UİS, "yüksek işgücü fiyatı iş yaratma önünde en büyük engeldir" mantığı ile hazırlanmıştır, işgücü piyasasını esnekleştirme nihai hedefine sahiptir.⁶⁹

Bunun için öncelikle kısa süreli çalışmanın yaygınlaştırılması, özel istihdam büroları aracılığı ile geçici iş ilişkilerinin yaratılması, uzaktan çalışma, çağrı ile çalışma, bölgesel asgari ücret, kıdem tazminatının kaldırılması gibi somut konularda adımlar atılması öngörülmektedir.

68 Erhan Acar, "İşçiden Köle Nasıl Yaratılır?", Gündem, 2 Mart 2016, s. 4.

69 Taşeron işçi uygulaması AKP'nin iktidar olduğu 12 yılda 4 kat artarak 1.5 milyona ulaştı. Resmi verilere göre 2014 yılının sonunda, Türkiye genelinde çalışan taşeron işçi sayısı 1 milyon 482 bin. AKP'nin iktidara geldiği 2002 yılında taşeron sayısı 387 bini. 12,5 yıllık süreçte bu sayı yaklaşık 4 kat arttı. Taşeron işçilerin yüzde 20'den fazlası yani 330 bini İstanbul'da çalışıyor. Ankara'da 150 bin, İzmir'de ise 76 bin taşeron işçi vardı. Taşeron firmalar, daha çok kâr elde edebilmek için örneğin 10 işçi ile yapılması gereken işi 7 işçi ile yapıyor. Birçok kurumda işçiler 8 saatten fazla çalıştırılıyor. Kimi zaman haftalık izin kullanılmıyor. Mesai ücreti ödenmiyor. Yer yer maaşlar bile verilmiyor (Mehmet Akyol, "Hormonlu Büyüme Vahşi Sömürü", Gündem, 28 Ekim 2015, s. 4).

AKP iktidarının ünlü ‘Torba Yasaları’ ile çalışma hayatını yakından ilgilendiren pek çok konu gündeme gelmiş, yapılan değişikliklerle pek çok konu işin içinden çıkılmaz hâle getirilmiştir. Örneğin nasıl sonuç vereceği bilinmeyen, kısmi çalışanların eksik primlerini kendilerinin ödemesi bir oldu bittiye getirilmiştir. Genç işçilerin stajyer adı altında boğaz tokluğuna çalıştırılmasını sağlanması, kısa çalışma ödeneğinin işverenlere destek hâle getirilmesi, ilk işe girecekler için sigorta primi desteği, grev yasaklarının genişletilmesi, yandaş sendikalara destek verilmesi bir dizi torba yasayı mümkün hâle gelmiştir.

4-C statüsünün kamu çalışanları içinde geçerli hâle getirilmesi, gene kamu çalışanlarının iş güvencesi ve özlük haklarının kısıtlanması, ödünç memurluk adı altında sürgünlerin kolaylaştırılması torba yasalarla sağlanmıştır. İşçi ve emekçilerin birçok kazanılmış hakkını gasp etmeyi amaçlayan bu saldırılara karşı emek örgütlerinin çoğu zaman sessiz kalması, nasıl bir düzen yaratıldığının somut göstergesi olmuştur.⁷⁰

Bunlarla birlikte AKP Hükümeti döneminde çocuk işçiliği azalmak yerine daha da arttı. DİSK/Genel-İş Araştırma Dairesinin hazırladığı rapor Türkiye’de çocuk işçiliğinin acı tablosunu gözler önüne seriyor. Yasalara göre 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasak, 15 yaşını doldurmuş ve ilköğretimini tamamlamış çocuklar ise ancak hafif işlerde çalıştırılabilir. Ancak Türkiye’deki çocuk işçiliği gerçeği ise bunun tam tersi.

TÜİK’in hazırladığı İstatistiklerle Çocuk 2014 Bülteni’ne göre Türkiye nüfusunun 22 milyon 838 bin 482’si yani yüzde 29.4’ü çocuk nüfusu. Yine TÜİK’in Çocuk İş Gücü Anketi sonuçlarına göre 2012 yılında çocuk işçi sayısı 893 bin, çocuk işçilerin toplam çocuk nüfus içerisindeki oranı ise yüzde 5.9. Üstelik bu oran 2006 yılından bu yana hiç değişmedi. 6 yıllık süre içerisinde değişen hiçbir şey olmadı hatta 1994 yılından 2006 yılına kadar çocuk işçi oranında kayda değer bir gerileme varken, 2006 yılında 830 bin olan çocuk işçi sayısı, 2012 yılında 893 bine yükseldi.⁷¹

II.1.1) ÇOCUK İŞÇİ(LER), KADIN(LAR) ve İŞ CİNAYET(LER)İ

Türkiye/Anadolu işçi sınıfı bağlamında çocuk işçi(ler), kadın(lar) ve iş cınayet(ler)ine gelince karşımıza çıkan tablo kapkaradır!

Çocuk işçi(ler) mi?

Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) raporuna göre, 2014 Aralık itibariyle işçi çocuk sayısının 1 milyon civarında olurken, Türkiye’de 10 milyon yoksul çocuktan 3 milyonu yoksulluk ve açlık sınırı altında yaşıyordu.⁷²

70 Mehmet Akyol, “AKP’li Yıllarda Emek ve Ekonomi: Emek Sömürüsü İçin Yasal Değişiklikler”, Gündem, 29 Ekim 2015, s. 4.

71 “Çocuk İşçi Sömürüsü Artıyor”, Evrensel, 15 Aralık 2015, s. 3.

72 “Ölüm, İşkence, Cezaevi, İşçilik...”, Gündem, 20 Kasım 2015, s. 4.

En yoksul çocuklar, Doğu, Güneydoğu Anadolu ve iç bölgelerde yaşıyor. Aynı sosyal ve ekonomik verilere göre, Türkiye'deki her 4 çocuktan biri hiçbir sosyal güvenceye sahip değil. Yoksulluk nedeniyle çalışmak zorunda kalan ya da çalıştırılan çocukların yüzde 54'ü sigara yüzde 6'sı içki içiyor.⁷³

Ayrıca DİSK-AR'ın 'Türkiye Çocuk İşçiliği Gerçeği' başlıklı raporunda, 5-7 yaş arası istihdam ve ev işlerinde çalışan çocukların toplan sayısı 8 milyon 397 bin rakamını buluyor. TÜİK sonuçları daha farklı açıdan ele almakta, 6-17 yaş grubundaki çocuk sayısı, 2012 yılı ekim, kasım ve aralık aylarında uygulanan çocuk işgücü anket sonuçları; 15 milyon 247 bin kişi. Bu gruptaki çocukların yüzde 66.5'i kentsel, yüzde 33.5'i kırsal kesimde yer alıyor. 6-14 yaş grubundaki çocukların yüzde 97.2'si ve 15-17 yaş grubundaki çocukların ise yüzde 74.7'si okula devam etmiyor. Çalışan çocukların yüzde 49.8'i bir okula devam ederken, yüzde 50,2'si herhangi bir okula gitmiyor.⁷⁴

Ve bir şey daha: Türkiye'de çoğunluğu çocuk 400 bin civarında Suriyeli kayıt dışı çalışıyor. Konfeksiyon atölyelerinde çalışan minik Suriyeliler Next, H&M gibi dünya devleri için ürün üretiyor. Resmi rakamlara göre şu anda Türkiye'de 2.5 milyon civarında Suriyeli mülteci var. Suriyelilerin yüzde 54'ü 18 yaşından küçük, sadece 3 bin 686'sı kayıtlı çalışıyor ve çoğunluğu çocuk 400 bin Suriyeli kayıtdışı, düşük ücretli ve sağlıksız koşullarda istihdam ediliyor.⁷⁵

Örneğin ABD televizyonu İstanbul'da Suriyeli çocukların çalıştırıldığı onlarca tekstil atölyesini gizli kamerayla çekerek dünyaya duyurdu. İstanbul'da zorla çalıştırılan Suriyeli çocukları Amerikan televizyon kanalı CBS görüntüledi. Gizli kamerayla çekime çıkan CBS ekibi, Suriyeli küçücük çocuklarla dolu onlarca atölye bulduklarını, yaşları 10'a varabilen Suriyeli çocuk çalıştırmayan işyeri neredeyse bulunmadığını açıkladı. CBS'in girdiği bir bodrum katındaki harıl harıl çalışan tekstil atölyesinin tüm işçileri Suriyeli çocuklardan oluşuyor. Halep'ten geldiğini söyleyen erkek çocuğu, varil bombaları ve teröristlerden kurtulsa da, bu kez emek sömürsünün eline düşmüş. Türkiye'ye kaçan 2 milyondan fazla Suriyelinin yoksulluk yüzünden çocuklarını çalıştırmak zorunda kaldığı belirtildi.⁷⁶

Bir diğer örnek de şu: İngiltere'de faaliyet gösteren iki büyük giyim markası Next ve H&M, Türkiye'deki tedarikçilerinde Suriyeli çocukların çalıştırıldığını tespit etti. Bu iki firmada Suriyeli çocuk işçi çalıştırıldığının ortaya çıkmasının ardından, Türkiye'den mal alan diğer giyim markalarından da üretimde Suriyeli

73 "Çocuk Hakları Günü'nde Ağır Tablo: Çocuklara Sömürü, Ölüm, Hapis Düşüyor", Evrensel, 20 Kasım 2015, s. 4.

74 Orhan Özkaya, "Çocuk İşçi Ayıbımız!", Cumhuriyet, 17 Aralık 2015, s. 14.

75 Şehriban Kırac, "Suriyeli Minik Ellerden Dünya Devlerine Üretim", Cumhuriyet, 2 Şubat 2016, s. 9.

76 "Köle Düzeni", Cumhuriyet, 24 Eylül 2015, s. 7.

çocukların çalıştırılıp çalıştırılmadığını kontrol etmeleri istendi. ‘The Independent’ın haberine göre “Çin, Kamboçya ve Bangladeş’le birlikte Türkiye, İngiltere’de satılan tekstil ürünlerinin en büyük üreticilerinden. Topshop, Burberry, Marks&Spencer ve Asos gibi markalar da Türkiye’de üretim yaptırıyor. Türkiye ayrıca 2.5 milyondan fazla göçmen ile dünyada en fazla Suriyeli barındıran ülke.”⁷⁷

Dr. Denizcan Kutlu’nun, “AKP çalışma yaşamını da kendi hayat görüşü doğrultusunda şekillendiriyor. Kadını aile içerisinde tanımlıyor, kadının işgücü piyasasına katılımını esnek çalışma gündeminin bir parçası olarak ele alıyor,”⁷⁸ notunu düştüğü kadın(lar) mı?

TÜİK’in kadın konulu araştırmasına göre çalışan kadınlar, aynı işi yapan erkeklere göre daha az ücret alıyor. Erkek çalışanların yıllık ücret geliri ortalama 20 bin lira iken kadın çalışanların yıllık ücret geliri ise 15 bin lirada kalıyor.

Kadınlara ilişkin olarak ilginç ekonomik ve sosyal göstergeleri ortaya koyan araştırmanın diğer sonuçları özetle şöyle: i) Kadın nüfus erkeklerden daha az. Nüfusun yüzde 49.8’i kadın... ii) Kadınlar erkeklerden 5 yıl fazla yaşıyor. Kadınların ortalama ömrü 80.7 yıl...⁷⁹

İş cinayet(ler)i mi?⁸⁰

77 “Bu Markaları Türkiye’de Çocuk İşçiler Üretiyor!”, Evrensel, 2 Şubat 2016, s. 11.

78 Aslı Aydın, “Dr. Denizcan Kutlu: AKP Çalışma Yaşamını Muhafazakârlaştırıyor”, Birgün, 1 Şubat 2016, s. 11.

79 “Ücrette Kadınlara Negatif Ayrımcılık!”, Milliyet, 8 Mart 2016, s. 8.

80 İnşaatlar sektörü AKP Hükümeti döneminde hızla büyürken, şantiyeler de işçi öğütme merkezleri hâline geldi. Kentsel dönüşüm projeleri hayata geçirilip ardı ardına toplu konutlar, AVM’ler, rezidanslar ve villalar dikilirken, artan taşeronlaştırma, kuralsızlık ve denetimsizlik nedeniyle inşaat sektörü iş cinayetlerinde birinci sıradaki yerini perçinledi.

Bu durum İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi’nin raporlarına da yansdı. Meclisin raporuna göre 2013 yılında en az 1235 iş cinayeti yaşandı ve bu ölümlerin 294’ü inşaat sektöründeydi. 2014 yılının ilk dört ayında ise 396 işçi can verdi. 108’i inşaat sektöründendi.

Raporlara göre AKP Hükümetleri döneminde iş cinayetlerinde can veren 14 bine yakın işçinin ağırlıklı kısmını yine inşaat işçileri oluşturuyor. Kayıtdışılığın hâkim olduğu inşaatlarda yaşanan iş cinayetlerinin resmi rakamların kat kat üzerinde olduğu belirtiliyor.

Bu sektörde çok tartışılan ölümler de şunlardı:

i) Üniversitede okuyan ablasının eğitimi için lise eğitimini yarıda bırakıp inşaata çalışmaya giden 16 yaşındaki Yılmaz İdareci 6 gün önce çalıştığı inşaatın sekizinci katından düşerek feci şekilde can verdi.

ii) 29 Mart 2012 yılında Esenyurt’ta Güzelyurt Mahallesi 6. Cadde üzerindeki Marmara Park alışveriş merkezinin inşaat şantiyesinde, gece 21.10 sıralarında yaklaşık 200 işçinin yatakhane olarak kullandığı çadırlardan 3’ünde meydana gelen yangında 11 işçi yanarak ve dumandan zehirlenerek hayatını kaybetti, 4 işçi de yaralandı.

iii) İstanbul’da ‘Yavuz Sultan Selim’ adı verilen 3. köprü’nün Beykoz Çavuşbaşı mevkiî bağlantı yolu çalışmaları kapsamında inşası süren viyadükte akşam beton dökülürken kalıp açıldı ve göçük yaşandı. Beton kalıpların üzerinde çalışan 5 işçiden 3’ü aşağı düşerek hayatını kaybetti. (Vedat Yalvaç, “Türkiye’nin Gizli Soma’sı”, Evrensel, 29 Mayıs 2014, s. 5).

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği (İSİG) Meclisi'nin verilerine göre 2015'te en az 1730 işçi iş cinayetlerinde yaşamını yitirdi. Bu rakam Soma Katliamı dışarıda bırakıldığı zaman iş cinayetlerinin bir önceki 2014 senesine oranla (1886 iş cinayeti) arttığını gösteriyor.

İSİG verilerine göre, AKP'nin iktidara geldiği Kasım 2002'nin son iki ayında 146 işçi, 2003'te 811 işçi, 2004'te 843 işçi, 2005'te 1096 işçi, 2006'da 1601 işçi, 2007'de 1044 işçi yaşamını yitirirken,⁸¹ AKP'nin iktidara geldiği 2002 yılından 2016'ya hayatını kaybeden işçi sayısı en az 16 bin 471 oldu.⁸²

İş cinayetlerinde Avrupa'da ilk sırada yer alan Türkiye'de günde 524 iş kazası yaşanırken 4 işçi hayatını kaybediyor.

Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimi (OSGB), Türkiye'de yaklaşık 2 milyona yakın işyerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hizmetleri almakla yükümlü olduğuna, ancak hizmetlerin yetersiz kaldığına dikkat çekti.

2003-2014 arasında iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen işçi sayısı 14 bin 587.

2005-2013 döneminde açıklanan toplam işçi ölüm sayısı 11 bin 47 iken iş kazası ve meslek hastalığı sonucu gelir bağlanan dosya sayısı 20 bin 799'dur. Aradaki fark 9 bin 752'dir. Yıllık ortalama ölüm sayısı bir istatistikte 1227 iken diğerinde 2311'e ulaşıyor.⁸³

II.2) KAPİTALİST DEVLET ve İŞÇİLER

Friedrich Wilhelm Nietzsche'nin, "Devlet, soğukkanlı canavarların en soğukkanlısıdır. Kılı kırkırdamadan yalan söyler ve ağızından düşürmediği yalan da şudur: 'Ben, devletim, halkın kendisiyim'..."; V. İ. Lenin'in de, "Devlet işçi ölümleri yerine, işçi eylemlerine karşı tavırlar alır," notunu düştüğü kapitalist devlet ve işçilerin Türkçesine gelince!

Öncelikle gündemdeki AKP patentli emek politikalarında iktidarın en önemli şiarı artık herkes tarafından biliniyor: "Piyasalaştırma" veya "metalaştırma"⁸⁴

i) Türkiye, sendikal hak ve özgürlüklere ilişkin yasaklar nedeniyle özel listelere, dahası kara listeye bile alınmış, hesap vermek zorunda olan ülke konumuna düştü, yasakların kaldırılması yolunda sayısız kez uyarıldı. ILO'daki suçlu konumundan sıyrılmaya yönelik pek çok makyaj içerikli düzenlemelerle sendikal yasakları kaldırdığını savunsa da aklanamadı.⁸⁵

81 "2015'in İş Cinayeti Bilançosu: 1730 Can", Cumhuriyet, 7 Ocak 2016, s. 8.

82 "1 Yılda 1730 İş Cinayeti!", Birgün, 6 Ocak 2016, s. 4.

83 "6 Saatte Bir İşçi Ölüyor", Cumhuriyet, 15 Ocak 2016, s. 9.

84 Gamze Yücesan Özdemir, "AKP'nin İstikrarı Emeğin Sefaletidir", Birgün Pazar, Yıl: 12, No: 466, 14 Şubat 2016, s. 4-5

85 Şükran Soner, "Demokrasilerde İşçi Hakları da Vardır...", Cumhuriyet, 5 Mart 2016, s. 9.

ii) Sayıştay, işçilerin işsiz kaldıklarında yararlandıkları İşsizlik Sigortası Fonu alacaklarında usulsüzlük saptadı. İşçinin parasının nereye gittiği belli değil. İşten ayrılan işçilerin bir süre maaş aldıkları İşsizlik Sigortası Fonu hesabında toplam 81 milyar 393 milyon lira bulunuyor. Fonun hesaplarını denetleyen Sayıştay, SGK tarafından tahakkuku yapıp tahsilatı yapılmayan işsizlik sigortası prim alacaklarıyla ilgili önemli tespitlerde bulundu. İşçilerin işsiz kaldıklarında yararlandıkları, hükümetin ise uzun süre GAP başta olmak üzere başka alanlara kaynak aktarmak için kullandığı İşsizlik Sigortası Fonu bir kez daha gündemde. Devletin denetim kurumu olan Sayıştay, fonun alacakları arasında yer alan 553 milyon liranın güncel tutarları yansıtmadığını saptadı. SGK'den gelen yanıtı da yeterli bulmayan Sayıştay, kanıt istedi. Sayıştay, ortada ne kayıt ne de belge olduğuna dikkat çekti!⁸⁶

iii) Asgari ücretin 1300 lira olarak planlandığı bu dönemde hükümetten işverenin yükünü azaltmaya yönelik ilk resmi adım geldi. İşsizlik fonunda biriken parayı hükümet, işverenin yükünü azaltmak için kullanacak!⁸⁷

iv) Asgari ücretten 63 lira vergi kesen devlet, Koç'un 3 otomotiv şirketine "teşvik" adı altında milyonlarca liralık vergi kıyağı yapıyor. Asgari ücretliden kesilen vergi seçim öncesi tartışmalara konu olmuştu. Ayrıca seçim sürecinde Koç Holdinge bağlı 3 otomotiv fabrikasındaki işçiler insanca yaşayacakları bir ücret talebiyle iş bırakmıştı. Metal işçilerinin taleplerine kulak tıkayan hükümet, Koç'a yaptığı vergi kıyaklarıyla kimin tarafında olduğunu bir kez daha gösterdi. Asgari ücretlilerin parası daha eline gelmeden gelirinden 63 lira eksilirken, Koç Holdingin 3 otomotiv firmasında "teşvik" adı altında vergi kıyağı uygulanıyor. Holding'in TOFAŞ firması 31 Mart 2015 itibariyle devrolmuş yatırım indirimi tutarı 2 milyon 231 bin 881 TL, yani ödeyeceği vergiden bu kadar indirim yaptırabilme hakkı var. Kurumlar vergisi için yararlanacağı indirim tutarı ise 279 bin 39 TL. Aynı tarih itibariyle TOFAŞ'ın ertelenmiş vergi varlığı net 160 bin 779 TL!⁸⁸

v) Hükümet, işsizliğe çare olacağını savunduğu, sendikaların "kölelik" olarak nitelendirdikleri "Özel İstihdam Büroları"na (ÖİB) geçici iş ilişkisi kurma yani "işçi kiralama" yetkisi veren düzenleme ile "uzaktan çalışmayı" düzenleyen tasarımı Meclis'e sundu!⁸⁹

vi) "Şiddet", kuşkusuz, sadece siyasi yaşam ile sınırlı değil; ekonomik şiddet de "yeni" Türkiye'nin bir parçası. Sözünü ettiğimiz şiddet, emeğin kazanımlarına ve örgütlenme haklarına yapılmış topyekün bir saldırıyı içeriyor: 8 Şubat

86 Mustafa Çakır, "553 Milyon Lira Uçtu", Cumhuriyet, 12 Ekim 2015, s. 8.

87 "İşsizlik Fonunda Yağma", Cumhuriyet, 29 Aralık 2015, s. 8.

88 Tamer Arda Erşin, "... 'Koç' Gibi Vergi Kıyağı...", Evrensel, 23 Haziran 2015, s. 5.

89 Mustafa Çakır, "AKP 'Köle Pazarı'nı Yasalaştırıyor", Cumhuriyet, 9 Şubat 2016, s. 8.

2016 günü TBMM Başkanlığı'na sunulan “İş Kanunu ile Türkiye İş Kurumu Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair” kanun tasarısı... Özetle, tasarıyla işsizler ÖİB elemanı olacak. Maaş ve sigortalarını da bu bürolar ödeyecek. İşveren dileği koşul ve süreyle buralardan işçi kiralayacak. Çalışma hayatını baştan sona değiştirecek. Daha somut ifadeyle, istihdam büroları işsiz konumundaki başvuru sahiplerini sigortalı olarak işe alacaklar ve “kiralanan işçinin” maaşı asgari ücret üzerinden yatırılmış olacak. İşletmeler ilgili istihdam bürosundan işçiyi kiralayacak ve “kiraladıkları” işçiye ait hiçbir yükümlülük üstlenmemiş olacaklar!⁹⁰

vii) Emek örgütlerinin ‘kölelik’ olarak nitelendirdiği kiralık işçilik tasarısı, çalışanlara sıfır güvence, patronlara ise sınırsız esneklik sunuyor.⁹¹

viii) DİSK'e göre, esnek çalışma kapsamında çalışan işçiler, işsizlik fonundan yararlanamayacakken; “İnsan ticareti, tarihteki en büyük insanlık suçlarından biridir,” vurgusu yaptığı özel istihdam bürolarıyla ilgili 20 maddede yaptığı tespitlerin bazıları şöyle: İş güvencesi, kıdem ve ihbar tazminatı ortadan kaldırılacak... 7 milyon işçi, yani istihdamın nerdeyse yarısı bu “kölelik büroları” aracılığı ile güvencesiz çalıştırılacak... Kural dışı, güvencesiz ve esnek çalışma biçimleri kural hâline gelecek... Sendikal örgütlenmeler çok ciddi kan kaybedecek... İşverenlerin işten çıkarma maliyetleri düşecek, işçiler istenildiği gibi kullanılıp kapı önüne konulacak... Gelir, emeklilik, yıllık izin ve sağlık ile ilgili haklar ortadan kalkacak... Kiralık işçilerin İşsizlik Fonu'ndan yararlanma olanakları olmayacak. İş-Kur işlevsiz hâle gelecek, kamu emek gücü piyasasındaki sorumluluklarını tamamen üstünden atmış olacak!⁹²

Toparlarsak: Kapitalist devlet ne zaman “kaos var”, “kardeş kanı akıyor” denilse, peşinden işçiler için baskı dönemleri geldi. Önce örgütlenme hakkı, ifade özgürlüğü sınırlandırıldı, o güne kadar işçilerin binbir bedelle elde ettiği hakları ellerinden alındı. Bir süre sonra, baskı dönemi sözüm ona sona erip kan durunca, örgütlenme hakkı yeniden verilmiş gibi yapıldı ama işçilerin elinden alınan haklar asla geri verilmedi.

1971'de “Kaos var” dediler, 12 Mart 1971 askeri darbesi gerçekleşti; önce işçi hakları “Sırası mı şimdi?” diye biçildi.

Çünkü 12 Mart'ta geline günlerde sendikalaşma hızla artıyor, kamu sektöründen özel sektöre yayılıyordu. İlk kez sosyalistler Meclise 15 milletvekili ile girmiş, Mecliste işçi hakları, sosyal güvenlik, sömürü konuşulur olmuştu. İşçiler, memurlar, haklarını grev yaparak, işyerlerini işgal ederek, miting düzenleyerek alıyordu.

90 Erinç Yeldan, “... ‘Yeni’ Türkiye’de Ekonomik Şiddet: Kiralık İşçilik”, Cumhuriyet, 16 Mart 2016, s. 7.

91 Sebahat Karakoyun, “Kölelik Tasarısı Komisyondan Geçti”, Birgün, 25 Şubat 2016, s. 4.

92 Mustafa Çakır, “İşçi İşsizlik Fonundan Yararlanamayacak”, Cumhuriyet, 18 Mart 2016, s. 8.

Devrin Başbakanı Demirel, “Bu anayasa ile ülke yönetilemiyor, bize bol geldi”, devrin Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, “Sosyal uyanış ekonomik gelişmeyi aştı” dediler. Darbe sonrası değiştirilen Anayasa maddeleri ile Anayasada var olan temel hak ve özgürlükler kısıtlandı, başka birçok hak gibi memurların sendikalaşma hakkı böylece ortadan kaldırıldı.

12 Eylül’e gelinen günlerde “Kaos var” dediler, “Kardeş kanı akıyor” dediler, yine darbe yapıldı. Önce grevler yasaklandı, toplu iş sözleşmeleri askıya alındı, sendikalar kapatıldı.

Oysa TÜSİAD, TİSK gibi işveren örgütleri kendi önerdikleri, iç talebi kısan, ücretleri düşüren, ihracata dayalı ekonomi modeli getirecek hükümet kararları için açık açık “12 Eylül darbesi olmasaydı 24 Ocak Kararları’nı uygulayamazdık” dediler.

Her iki darbeyi yapanlar da, dökülen kardeş kanından, Anayasanın bol gelmesinden, kurulamayan hükümetlerden, seçilmeyen cumhurbaşkanından söz ederek darbelerini meşrulaştırdılar.

12 Mart’ta da, 12 Eylül’de de darbe zemini, kan dökülerek hazırlandı. 11 Eylül 1980’de sokaklar kan gölüydü. Her gün kahve taramalar, ev baskınları, kurşunlamalarla insanlar öldürülüyordu. Toplum, akan kan dursun, can güvenliği sağlansın da ne olursa olsun kıvamına getirilmişti.

11 Eylül 1980’de akan kan, 12 Eylül 1980’de bıçakla kesilmiş gibi durdu. 11 Eylül’de akan kanı, 12 Eylül’de bıçakla keser gibi kesen otoritenin 11 Eylül’de akan kandaki payı sorgulanmadı. Siyasi partiler uzun yılları alan süreçte tekrar örgütlendiler, güçlendiler ama işçilerin elinden alınan örgütlenme hakkı alındığı hâliyle kaldı. İşçinin geliri bile eski hâline gelemedi.

1978’de işçinin yüz lira olan ücreti, 1983’e gelindiğinde 59.2 liraya düştü.

Darbe sonrasında sadece işçi, köylü ücretleri gerilemedi, genel olarak gelir dağılımı bozuldu, yoksulluk arttı.

1978 yılında nüfusun en yoksul yüzde 40’lık diliminin milli gelirden aldığı pay yüzde 10.1 iken, 1983’te bu oran yüzde 9.5’e geriledi. Aynı dönemde en zengin yüzde 20’lik kesimin milli gelirden aldığı pay yüzde 54.7’den, yüzde 56’ya yükseldi.⁹³

Gelir dağılımında yaşanan fark artarak, bugün bir uçurum olarak karşımızda çıktı: 2013 yılında nüfusun en zengin yüzde 20’si gelirin yüzde 46.6’sını alırken, en fakir yüzde 20 toplam gelirin sadece yüzde 4.9’unu aldı.

2013 yılı itibarıyla en zengin ve en fakir yüzde 20’lik dilimler arasındaki fark, yüzde 40.5 oldu. Yani, en zengin yüzde 20’lik dilim içerisinde yer alan

93 Mustafa Durmuş, “12 Eylül 1980 Darbesinin Ekonomi Politikası”, <http://sbfder.org/ayinKonugu008.asp> in. T. 14.09.2015

bireyler, en fakir yüzde 20'lik dilim içerisinde yer alanlara göre milli gelirden yüzde 40.5 daha fazla pay aldılar. Bu rakamlarla Türkiye OECD üyesi 34 ülke arasında, gelir dağılımı arasındaki farkın en yüksek olduğu 31. ülke konumuna geldi.⁹⁴

7 Haziran 2015'te bu ülkede bir seçim yapıldı. Seçim sonuçları Cumhurbaşkanı tarafından istenilen siyasi sistemi kurmaya elverişli sonuçlar vermedi. Anayasa Hukuku Profesörü, AKP Milletvekili Burhan Kuzu, "Ya istikrar ya kaos dedim. Millet kaosu seçti" dedi.

"Kaos" dediği ise partisinin tek başına iktidara gelememesiydi. 8 Haziran'da kan yeniden akmaya başladı. Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu altını çizdi, "2014 yılının 10 Ağustosunda Cumhurbaşkanı yerine başkan seçmiş olsaydık Türkiye bugün bu kaosu yaşamayacaktı" dedi.

Cumhurbaşkanı, Dağlıca baskınından sonra canlı yayında noktayı koydu: "Eğer 400 milletvekilini alabilecek veya bir Anayasayı inşa edecek sayıyı bir siyasi parti yakalamış olsaydı, durum bugün çok daha farklı olurdu... Her şeyden önce Yeni Türkiye adımını atmak için böyle bir şey çok çok iyi olurdu" dedi.

Yine "Kaos var" diyorlar. Yine kardeş kanı akıtılıyor.

Barış süreci, basın özgürlüğü, adil yargılanma vs. hak getire ama yaşadığımız yıllarda tanık olduğumuz ve değişmeyen gerçek yine karşımızda: İşçi hakları yine "Sırası mı şimdi?" listesinde... Konuşamıyoruz bile.

2015'te kanın tekrar akıtılmaya başlamasıyla birlikte, sendika seçme özgürlüğünü kullanmak isteyen metal işçilerini, direnişlerini ve sonrasında yüzlerce işçinin işten atılmasını konuşamaz olduk.

TÜİK'in 3 milyon olarak açıkladığı, DİSK'in 6 milyon dediği işsiz sayısını konuşamaz olduk.

Haftalık ortalama çalışma süresi 53 saate ulaştı. İş yasasının çalışma sürelerini sınırlandıran hükümleri, fiilen yürürlükten kaldırıldı. Konuşamıyoruz.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi rakamlarına göre bu yılın ilk sekiz ayında 1138 işçi iş cinayetlerinde öldü, konuşamıyoruz. 2012 yılının ağustos ayında iş kazası adı altında iş cinayetlerinde en az 71 işçi yaşamını yitirmişken, 2013 yılının ağustos ayında bu sayı en az 129 işçi, 2014 yılının ağustos ayında en az 160 işçi, 2015 yılının ağustos ayında ise bu rakam en az 158 oldu.⁹⁵ Konuşamıyoruz.

Bu durum devletin konuya dair hiçbir gerçekçi politikasının olmadığını göstermesine karşın, artık gündeme dahi gelmez oldu. Bizi can derdine düşürdükleri,

94 Fatih Yar, Türkiye'de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Global Politika ve Strateji Analiz 2, 2015.

95 http://www.guvenlicalisma.org/index.php?option=com_content&view=article&id=15416:-ulkemizde

bizi kurtarıcı bekler hâle getirdikleri her zaman, özgürlüklerimizi, haklarımızı ellerimizden aldılar. Yoksullaştırsalar da yaşıyor olmamıza şükreder bir hâle getirdiler.⁹⁶

III. Büyük Bunalım'ın “Yeni Dünya Düzen(sizliği)”nda (“YDD”) aşılması gereken tam da burası yani “şükür” hâlidir!

II.3) “BİR ŞEY ÇIKMAZ, OLMAZ” DİYENLER İÇİN!

Verili hâliyle örgütsüz/önderliksiz Türkiye/Anadolu işçi sınıfı etkisiz ya da etkisizleştirilmiş bir sınıftır. Onun en büyük sorunu örgütsüzlük ve bundan dolayı içine düştüğü kapitalizmin sınıf karşıtı ideolojisine, reformizme uyum sağlama çabalarıdır. Kuramsal olarak gelişen kapitalist üretim ilişkilerinde işçiler hem niteliksel hem de niceliksel bağlamda gelişen koşullardan aynı oranda güç kazanırlar. Kapitalizmin hegemonyasındaki bir ülkede işçi sınıfının en az burjuva sınıfı kadar güçlü olması gerekir; yine kuramsal olarak.

Buradaki potansiyelin işçilerce fark edilmesi kanımca çok önemlidir. Emek süresince işçilerin “işin reddi ya da üretim sahasından çekilmesi” gibi daha çok otonom işçi hareketlerinden tutun da devrimci sendikalarda burjuva demokrasisinin kapitalist sisteme hizmet eden parlamentarizmini dışlayan toplumsal muhalefet pratiğine olası pek çok örgütlenme ve eylem biçimi, yazık ki gerçekleştirilememektedir. İşçi sınıfını güçsüzleştiren en önemli etken de budur.

İşçi sınıfının tekrar güç kazanması için öncelikle amip gibi bölünerek üreyen burjuva tandanslı işbirlikçi sendikalardan ve bürokratlardan kurtarılması gerekmektedir. Marksist ilkeleri kendisine temel edinmiş enternasyonalist⁹⁷ bir parti⁹⁸

96 Murat Özveri, “Kaos Var, Kardeş Kanı Akıyor, Sırası mı İşçi Hakkının”, Evrensel, 16 Eylül 2015, s. 6.

97 “İşçilerin kendi aralarındaki ilk birleşme çabaları, her zaman dayanışmalar biçiminde olur. Büyük sanayi, birbirlerini tanımayan insan kalabalıklarını bir yerde yoğunlaştırır. Rekabet, bunların çıkarlarını böler. Ama ücretlerin korunması, patronlarına karşı sahip oldukları bu ortak çıkar, onları ortak bir direnme düşüncesinde birleştirir dayanışma. Demek ki, dayanışmanın her zaman ikili bir amacı vardır, işçiler arasındaki rekabeti durdurmak; ki böylelikle, kapitalistlerle olan genel rekabetlerini sürdürebilsinler.

Direnmenin ilk amacı, yalnızca ücretleri korumaktan ibaretse de, ilk önceleri birbirlerinden kopuk olan dayanışmalar, kapitalistler de kendi paylarına bunları bastırma amacıyla birleştikçe, kendilerini gruplar biçiminde oluştururlar ve her zaman birlik olan sermaye karşısında birliğin korunması, ücretlerin korunmasından daha gerekli hâle gelir. Bu o denli doğrudur ki, işçilerin birlik uğruna ücretlerinin büyük bir kısmını feda etmeleri karşısında İngiliz iktisatçılar şaşırıp kalmaktadırlar, çünkü bu iktisatçıların gözünde, bu birlikler yalnızca ücretler için kurulmuşlardır. Bu savaşında -gerçek bir iç savaş- yaklaşmakta olan bir savaş için gerekli bütün öğeler birleşir ve gelişirler. Savaşında bir kez bu noktaya ulaştı mı, birlik, politik bir nitelik alır.

Ekonomik koşullar ülkenin halk yığınlarını ilkin işçi hâline getirir. Sermayenin dayanışması, bu yığın için ortak bir durum, ortak çıkarlar yaratmıştır. Bu yığın, böylece, daha şimdiden sermaye karşısında bir sınıftır, ama henüz kendisi için değil. Ancak birkaç evresini

ve devrimci sendika tarafından örgütlenmeye ihtiyaç duyan işçi sınıfının, burjuva partilerinin peşine takılıp akıntıya sürüklenmesinin sona erdirilmesi gerekiyor. Bunun için de Marksist teorinin din ve milliyetçiliğin sığ sularını deşifre etmesi kaçınılmaz oluyor.

Bilinç düzeyi son derece düşük olmakla birlikte fiilen memleketin yüzde 60'ını oluşturan Türkiye/Anadolu işçi sınıfı için “İşçi sınıfı hiçbir şey yapmıyor, bu işçilerden adam olmaz!” türünden hezeyanlar sosyalistlerin, özellikle ağır yenilgi ve gerileme dönemlerinde sık karşılaştıkları sözlerdir. İşin gerçeği, bu sözler bir hakikâtin ifadesi olmaktan ziyade, bezgin ve isteksiz bir ruh hâlinin dışavurumudur. Bunu söyleyen kişi, aslında bir gerçeği ya da fikri dile getirmekten ziyade, kendi karamsarlığını ilân etmekte, kendisini moral açıdan yükümlülük altında bırakacak sonuçlarla yüzleşmek istemediğini dillendirmektedir. Bu ruh hâli özellikle mücadeleye paydos etmiş eski solcularda sıkça görülür.

Bu düşünceye kapılanlar esasen iki tür gözleme dayanıyorlar. İlk olarak, olağan yaşantının içindeki bireyler olarak gözlemledikleri işçilerin zaaf ve kusurları karşısında düş kırıklığına uğrayıp, “bunlar mı dünyayı değiştirecek!” diye öfkeleniyorlar. Oysa genel olarak olağan dönemlerde ya da gericilik dönemlerinde işçiler de burjuva toplumunun ortalama bireylerinden pek farklı değildirler. Bu dönemlerde onlardan olağanüstü davranışlar, yaldızlı kahramanlıklar beklemek ancak hayalcilik olurdu. İşçi sınıfının tarihsel devrimci potansiyeli işçilerin gündelik sıradan davranışları içinde değil, onların bir sınıf olarak örgütlü davranışında yatar. Zira işçilerin kitle hâlindeki, yani bir sınıf olarak davranışları ile birey olarak davranışları farklıdır. Bu tıpkı, bir su damlasının fiziksel davranışı ile bu damlalardan oluşan bir ırmağın fiziksel davranışının tümüyle farklı dinamiklere tâbi olmasına benzer.

İkinci olarak da, işçi sınıfı hareketinin durgun bir dönemdeki durumunu gözlemleyip “bu iş bitti!” diyorlar. Oysa, ırmak benzetmesini devam ettirecek olursak, ırmağın kurduğu mevsim dönemlerindeki ya da durgun bir gölü andırdığı kısımlarındaki davranışı ile gerçekte onu bir ırmak yapan genel akış karakteri farklıdır.

İşçi sınıfı hareketinin gerilediği ve karşı-devrimin güç kazandığı her dönemde bu tür karamsar düşünceler yaygınlık kazanmış, ancak hiçbir zaman bu gerilemeler mutlak olmamıştır. Şimdiki gerilemenin de mutlak olması için inandırıcı hiçbir sebep bulunmamaktadır. Her gerileme döneminde bu düşüncelere kapılan-

belirtmiş bulunduğumuz bu savaşım içinde bu yığın birleşir ve kendisini kendisi için bir sınıf olarak oluşturur. Savunduğu çıkarlar, sınıf çıkarları olur. Ama sınıfın sınıfa karşı savaşımı, politik bir savaşımdır.” (Karl Marx, Felsefenin Sefaleti, çev:Ahmet Kardam, Sol Yay., 7. Baskı, 2011).

98 “Devrimci bir partinin ancak devrimci sınıfın hareketine fiilen rehberlik ettiği zaman adına layık olabileceğini akıldan çıkarmamak gerek,” der V.İ. Lenin.

lar “bu seferki farklı” demişlerdir, ama tarih her seferinde bunu boşa çıkarmıştır.

Ayrıca unutulmasın: İşçiler de tek tek bireyler olarak, kapitalist toplumun her bireyi gibi, birçok zayıf yön taşırlar. O nedenle bireyler olarak işçileri idealize edip yüceltmek son derece yersizdir. Birey olarak işçiler kafalarında sınıflı toplumlar tarihinin ve cehaletin birçok önyargılarını, gerici düşünce biçimlerini barındırırlar. Birey olarak aldığımızda bu önyargılar ancak devrimci bir eğitimle giderilebilir. Ancak işçiler kolektif örgütlülüklerinde ve eylemlerinde bireysel sınırlılıklarını aşıp, daha büyük bir organizmanın, işçi sınıfının bir parçası olarak hareket etmeye başlarlar. Örneğin, bir işçinin kafasındaki dinsel ya da milliyetçi önyargılar, kolektif eylem anında onun patrona karşı mücadele etme ihtiyacını ortadan kaldırmaz. Kaldırmadığı gibi, bu mücadelede yanındaki işçi yoldaşlarının din, milliyet, mezhep vb. farkları da anlamını yitirmek zorundadır. Çünkü patrona karşı birleşmek gerekmektedir. Birleşmek! Anahtar kelime budur. Çünkü mücadelede işçi sınıfının elinde tek bir silah vardır, o da birlik olma, yani örgütlenmedir. Uluslararası İşçi Birliği’nin Kuruluş Çağrısı’nda Karl Marx bunu özlü bir şekilde ifade eder: “[İşçiler] bir tek başarı ögesine sahipler: sayıları; ama sayı ancak güç birliğiyle birleştiğinde ve bilgi ile yönetildiğinde terazinin kefesinde bir ağırlık hâline gelir.” İşte bu temel ihtiyaç işçileri bireyler olarak değil, kolektif bir sınıf olarak hareket etmeye zorlar.

“Neden işçi sınıfı” sorusunun cevabı da bu noktadan itibaren başlar. Ancak, işçi sınıfını diğer sınıf ve katmanlardan farklı olarak tek tutarlı devrimci sınıf yapan nitelikleri ele almadan önce, birey olarak ele alınan işçiler ile ilgili tartışmada bir noktayı açıklığa kavuşturmamız gerekiyor.

‘Komünist Manifesto’da da açıklandığı gibi, işçi sınıfı sermayenin doğal ürünüdür. Kapitalist sınıfı bir kenara bırakacak olursak toplumdaki diğer hiçbir sınıf veya katman sermayenin has ürünü değildir. Bunun en belirgin örneği köylülüktür. Köylülük ezelden beri varolan, tabir caizse dinazor bir sınıftır ve kapitalizm geliştikçe yok olma eğilimindedir. Oysa işçi sınıfı kapitalizm geliştikçe büyür, gelişir. Tarihin akış yönü genel ve uzun vadeli bir eğilim olarak işçi sınıfı dışındaki tüm ara sınıf ve katmanları güçsüzleştirir. Bunun önemli bir nedeni diğer ara sınıfların temel varoluş koşulunun, bunların esas olarak küçük mülkiyet zeminine basıyor olmasıdır. Bu zemin sermaye tarafından gitgide daraltılır.

Diğer taraftan küçük mülkiyet zemininin yapısal bir zaafı vardır. Bu zemin kaçınılmaz olarak bölücü bir zemindir. Bu temelde güdülen çıkarlar, doğası gereği küçük mülkiyeti koruma ve geliştirmeyi ifade ettiği için, bir yandan küçük-burjuvazinin kolektif hareket yeteneğini doğuştan zedeler, diğer yandan da mücadelenin ufkunu sınırlandırır. O nedenle kapitalizmi ortadan kaldırma ve sınıfsız topluma giden yolu açma işini bu ara sınıf ve katmanların başarması mümkün değildir.

Buradan, işçi sınıfının gücü sorununa geliyoruz. İşçi sınıfı potansiyel olarak

başka hiçbir sınıf ve katmanda olmayan büyük bir toplumsal güce sahiptir. Bu işçi sınıfının üretim sürecindeki konumundan gelen gücüdür.

Söz konusu özellikler işçi sınıfının kapitalizmi ortadan kaldırmaya ve sınıfsız topluma giden yolu açmaya hem doğası gereği itilen hem de buna muktedir yegâne devrimci sınıf olduğunu gösteriyor. Elbette bu, işçi sınıfının bunu gerçekleştireceğinin garanti edilmiş olduğu anlamına gelmiyor. Marksizmin açık ve örtülü düşmanları ona böylesi bir kaderci otomatizmi yüklemeye çok heves etmiş olsalar da, bunun gerçeklikle ilgisi yoktur. *Marksizm yalnızca tarihsel eğilimi ortaya koyar ve mücadeleye bu temelde kılavuzluk eder. Gerisi mücadele eden güçler sorunudur.* Marksizmin tespit ettiği tarihsel eğilim, yine Marksizm tarafından ortaya konan tarihsel olasılıkla tamamlanır: Ya sosyalizm ya barbarlık! Mücadeleden kaçanlar, isteyerek ya da istemeyerek, yalnızca barbarlık seçeneğine hizmet etmiş olurlar.

Nâzım Hikmet'in, "Türkiye işçi sınıfına selâm!/ selâm yaratana!/ tohumların tohumuna, serpilip gelişene selâm!/ bütün yemişler dallarınızdadır./ beklenen günler, güzel günlerimiz ellerinizdedir,/ haklı günler, büyük günler,/ gündüzlerinde sömürülmeyen, gecelerinde aç yatılmayan,/ ekmek, gül ve hürriyet günleri," dizelerindeki vurgudan hareketle bir noktanın altını özenle, defalarca çizelim:

"İşçilerin adam olmayacağı" düşüncesine kapılanlar, işçi sınıfının sınırlı da olsa yaptıklarını dahi görmezden gelme, küçümseme eğilimine girerler. Temelsiz kanaatlerini yitirmektense, çıplak olguları yok saymayı tercih ederler. Bu durumda işçi sınıfının yeni bir yükselişine katkıda bulunma, baş gösteren dirilme çabalarını teşhis etme ve bunların sonuçsuz kalmaması için çaba harcama istekleri de kalmaz. Dolayısıyla işçi sınıfı hareketinin bir daha yükselip yükselmeyeceği sorunu salt bir nesnel gözlem sorunu olmaktan öte, bir mücadele tercihi sorunudur da. Düşüncelerin sonuçları vardır. "İşçilerin adam olmayacağını" düşünürseniz, onların "adam olması" için çaba da harcamazsınız. O nedenle gerçek işçi sınıfı devrimcilerine düşen, ne kadar çetin olursa olsun, çeşitli dönemlerde ve ülkelerde hareketin içine düştüğü gerileme sarmalından çıkması için yapılması gerekenlere yoğunlaşmaktır.⁹⁹

Yani tekrarlırsak: III. Büyük Bunalım'ın "YDD"sindeki "şükür" hâlinin aşılmasıdır.

III) III. BÜYÜK BUNALIM'IN "YDD"Sİ

Karl Marx'ın, "Özel mülkiyet bizi öylesine aptal ve tek yanlı hâle getirdi ki, bir nesnenin, ancak bizim için bir sermaye olarak varolduğunda, ya da ona doğrudan sahip olduğumuzda, yediğimizde, içtiğimizde, giydiğimizde, içinde

99 Levent Toprak, "Neden İşçi Sınıfı?", Marksist Tutum Dergisi, No. 1, Nisan 2005... http://marksist.net/MT/Neden_Isci_Sinifi.htm

yaşadığımızda vs. kısaca onu kullandığımızda onun bizim olduğunu düşünürüz,” diye tanımladığı yabancılaştırmanın kollarında yaşanan III. Büyük Bunalım’ın birçok kesim gibi, işçi sınıfı tarafından da anlamlandırılmadığı bir “sır” değildir.

“Toplam sermayenin kendi kendini genişletme oranı ya da kâr oranı (tıpkı sermayenin tek amacının kendi kendini genişletmek olması gibi) kapitalist üretimin dürtüsü olduğu için, kâr oranındaki düşme, yeni bağımsız sermayelerin oluşumunu yavaşlatır ve bundan ötürü kapitalist üretim sürecinin gelişmesine bir tehdit olarak görünür. Kâr oranının düşmesi aşırı üretimi, spekülasyonu, krizleri ve artı-nüfusla birlikte artı-sermayeyi besleyip büyütür. Bu durumdan ötürü, kapitalist üretim tarzına mutlak gözüyle bakan Ricardo gibi ekonomistler, kapitalist üretim tarzının bu noktada kendine bir engel yarattığını hissederler ve bu engeli üretime değil de (toprak rantı teorisindeki gibi) doğaya bağlarlar. Ama kâr oranının düşmesi karşısında kapıldıkları dehşetin asıl nedeni, kapitalist üretimin kendi üretici güçlerini geliştirmekte, sırf zenginlik anlamına zenginlik üretimi ile hiçbir alâkâsı olmayan bir engelle karşılaştığını hissetmeleridir. Bu kendine özgü engel, kapitalist üretim tarzının sınırlılığını, tamamen tarihsel ve geçici olan karakterini açığa vurur. Bu kendine özgü engel, kapitalist üretim tarzının zenginlik üretiminin mutlak biçimi olmadığını, üstelik belli bir aşamada kendi gelişmesiyle çatışmaya girdiğini kanıtlar,”¹⁰⁰ çerçevesinde ele alınması gerekiyor.

Dünya kapitalizmi tarihinin üçüncü en büyük krizini yaşamaya başladığı 2008-2009’dan bu yana bir türlü doğrulmak bilmiyor. Bir tarafını düzeltse öteki tarafı dağılıyor. Ters dönmüş kaplumbağaya benziyor. Birilerinin yardımıyla ayaklarının üstüne dönmeyi bekler hâli var.¹⁰¹

Kriz devam ediyor. Sorunlar da birikmeye devam ettiğinden mali piyasalarda yeni, büyük olasılıklar daha sert sarsıntılar beklemek yanlış olmaz.¹⁰²

Mali krizden bu yana tartışmalar giderek bir taraftan “uzun durgunluk”, diğer taraftan mali piyasalar üzerine yoğunlaşıyor. Her iki alanda da bir gelişme olmadığından yeni bir ekonomik sarsıntı, mali kırılma olasılığı Demokles’in kılıcı gibi dünya ekonomisinin başının üzerinde sallanıyor.

Aslında “durgunluk”, mali piyasaların etkileri gibi konular, krizin nedenlerini dış etkenlerde değil de, kapitalizmin yapısal özelliklerinde, iç dinamiklerinde arayanlar açısından yaklaşık 150 yıldır oldukça açıktı.¹⁰³

Gelişmiş ülke ekonomileri çok uzun sürecek bir duraklama dönemi mi yaşıyor? Birkaç yıldan beri yazılarında bu görüşü savunan Amerikalı iktisatçı Robert Gordon, Ocak 2016’da yayımlanan 700 sayfalık hacimli kitabında, ABD

100 Karl Marx, Kapital, Cilt:3, çev: Alaattin Bilgi, Sol Yay., 1978, s. 241-242.

101 Mustafa Sönmez, “Belirsizlikler Dünyası...”, Birgün, 14 Temmuz 2015, s. 5.

102 Ergin Yıldızoğlu, “Fırtına Geçti mi?”, Cumhuriyet, 31 Ağustos 2015, s. 9.

103 Ergin Yıldızoğlu, “Çok Büyük Çok Kırılınan”, Cumhuriyet, 25 Mayıs 2015, s. 9.

ekonomisinin 1870'lerden bugüne kadar geçirdiği değişimi ve ortalama yaşam seviyesindeki artışı inceliyor. 'Amerikan Büyümesinin Yükselişi ve Düşüşü'¹⁰⁴ başlıklı kitabının son iki bölümünde 2040'a kadarki büyüme öngörülerini yer alıyor. Gordon'a göre, önümüzdeki 25 yılda toplam faktör verimliliği çok yavaş artacak. Bu da uzun vadeli büyümenin çok yavaş olması demek. Gordon'un öngörüsü, Lawrence Summers'in 2014'te söylediği "yüzyılda bir olan durgunluk" iddiasını destekliyor.¹⁰⁵

"Önlem alınmazsa dünya yeni bir finansal krize girebilir," diyen Uluslararası Para Fonu (IMF), küresel büyümenin yüzde 2'nin altına düşmesi hâlinde "küresel resesyon" olacağını belirtirken; IMF Başkanı Christine Lagarde da, "Çok hızla değişmekte olan, belirsizliklerle dolu" bir dünyada yaşamakta olduğumuzu vurguluyor.¹⁰⁶

Görünen odur ki yıllardır, devam eden krizden "Ha çıktık ha çıkıyoruz," söylemleri adeta bir yılan hikâyesine döndü. Dünya ekonomisi bir türlü toparlanmıyor.¹⁰⁷ "Büyük Depresyon" (1930) yıllarından bu yana "en şiddetli" olarak tanımlanan bir mali kriz yaşanıyor.¹⁰⁸

Yani "küreselleşme"yle oluşan ekonomik "düzen" (kriz yönetme modeli) 2007 mali krizinde sürdürülebilirliğini kaybetti. Bu küresel düzen "uzun durgunluk" içinde çökmeye başladı.

'The Guardian' yazarlarından Will Hutton, İngiltere Merkez Bankası Baş Ekonomisi Anday Haldane'in, artık krizin üçüncü, en tehlikeli ve hiçbir çıkış umudu vermeyen aşamasına gelindiğine ilişkin saptamalarını aktarıyor.

Haldane'e göre krizin I. aşaması 2007-2008 arasında öncelikle ABD ve İngiltere'de yaşandı. Bir önceki on yılın, kredi balonunun desteklediği "sahte refah" bankaların bu kredileri geri alamayacaklarını fark ettikleri noktada bitti. Para hızla banka sisteminden çıkmaya başladı. Yalnızca İngiltere'de banka sistemini ayakta tutabilmek için 1 trilyon sterlinden fazla devlet yardımı devreye sokuldu.

Krizin II. aşaması 2010-12 arasında Avrupa'da yaşandı. Avrupa'da kredilerin gerçeklikle uyumlu olmayan varsayımlarla bol keseden dağıtıldığı, ülkelerin riskleri arasında büyük farklar olduğu ortaya çıkınca, yine para banka sisteminden kaçmaya başladı. Banka sisteminin çöküşü Avrupa Merkez Bankası'nın olağanüstü müdahaleleriyle önlenemedi. Yükün büyük kısmı Portekiz, Yunanistan ve İrlanda'nın üzerine yıkıldı.

104 Robert Gordon, Princeton University Press, Ocak 2016

105 Ahmet İnsel, "Yüzyılda Bir Olan Durgunluk Dönemi", Cumhuriyet, 26 Ocak 2016, s. 11.

106 Osman Ulagay, "Küresel Resesyon Riski Arttı", Cumhuriyet, 10 Ekim 2015, s. 8.

107 Ergin Yıldızoğlu, "Bir Yılan Hikâyesi...", Cumhuriyet, 5 Ekim 2015, s. 9.

108 Ergin Yıldızoğlu, "Gelecek Büyük Çatışma", Cumhuriyet, 7 Eylül 2015, s. 11.

Haldane, şimdi krizin III. aşamasının, bu tür önlemler almaya uygun kurumsal ve mali güçten yoksun, banka sistemi çok kırılgan Türkiye, Brezilya, Malezya, Çin gibi yükselen piyasalar ekonomilerinde yaşanmaya başladığını söylüyor.

Krizin ilk iki aşamasında merkez ülkelerden kaçan sermaye özellikle 2010-2013 arasında yükselen piyasalara doluştu. Buralarda gerçekte altı boş, kredi balonuna, inşaat sektörü balonuna dayalı bir ekonomik büyüme yaşandı. Şimdi bu büyümenin sonuna gelindi. Hızla düşen emtia fiyatları, ABD faizlerinin artma olasılığı, Çin ekonomisinin resmen açıklanandan daha düşük büyüme olmasına ilişkin kaygılar, sermayenin, yeniden merkeze dönmeye başlamasına yol açtı. Şimdi bu altı boş olan büyüme gerçeğiyle yüz yüzeyiz. Yeni bir mali kriz ve resesyon olasılığı gündeme oturuyor. Kapitalizm, büyük bir çöküş yaşamadan bu krizden çıkacak gibi görünmüyor.¹⁰⁹

Çünkü “bu kapitalizm” 1970’lerde “yapısal” (kâr oranları düşme eğiliminin karşıt eğilimlerini düzenleyen sermaye birikimi rejimine ilişkin) bir krize girmişti. Bu krizin dışavurumu olan aşırı birikim (kapasite fazlası) sorunu 1980’lerde devreye giren neo-liberal küreselleşme -finansallaşma- içinde birbirini izleyen kredi balonlarıyla yönetildi. Son balon da 2007’de patladı, neo-liberal kriz yönetim modeli iflas etti. Böylece “uzun durgunluk”, depresyon kavramları ekonomi tartışmalarına girdi. Ekonomik veriler, tartışmalar hâlâ “bu kapitalizmin” ve onun krizinin içinde olduğumuzu gösteriyor. ‘The Financial Times’ın küresel ekonomi editörü Martin Wolf’ın, altını çizdiği gibi “depresyon, depresyondur başarıyla yönetiliyor olsa bile”... “Bu kapitalizm” bu krizi 1980’den bu yana yönetmeye çalışıyor; 2008’den bu yana da artık yönetemiyor...¹¹⁰

Denilebilir ki tarihin en uzun ekonomik durgunluğu, bir çıkış olanağı sunmadan ama her an yeni bir mali kırım, depresyon riskiyle kalıcılaştı... Yeni bir mali krizin ilacı yok...

Bu tabloda kapitalist uygarlığın potansiyellerini kaybettiği, çürüdükçe canavarlaştığını, yeni bir küresel paylaşım savaşının, bu savaşa eşlik edecek faşist rejimlerin ama şiddete dayalı devrimlerin de artık düşünülemez olmaktan çıktığı sonucuna ulaşabiliriz.¹¹¹

Burada, herkes gibi işçi sınıfını da doğrudan etkileyip, ilgilendiren “kriz” kavramı konusunda bir parantez açmadan geçmeyelim: “Kriz” kelimesi, Yunanca’da değerlendirme, görüş, karar verme anlamına gelen “krisis” kökenlidir. Sorunlu, bir dönüm noktasıyla bağlantılı olan karar verme durumunu tanımlamakta-

109 Ergin Yıldızoğlu, “Çöküyor, Çöküş Giderek Hızlanıyor”, Cumhuriyet, 13 Ekim 2015, s. 8.

110 Ergin Yıldızoğlu, “Bu Kapitalizm Bu Krizden Çıkamaz (II)”, Cumhuriyet, 2 Nisan 2015, s. 8.

111 Ergin Yıldızoğlu, “... ‘Öngörülemez İstikrarsızlıkların’ Zamanı”, Birgün Pazar, Yıl: 12, No: 466, 14 Şubat 2016, s. 2-3.

dır. Bu açıdan bakıldığında, kriz mutlak olarak olumsuz bir anlam taşımamaktadır, çünkü içerisinde yenilenme ve değişim potansiyellerini taşır. Özünde kriz çoklu kritik durumların oluştuğu, zor kontrol edilebilen, subjektif güvensizlik, ivedilik ve tehdit duygularına yol açan ve genel olarak geleceği belirleyecek gelişmelere gebe olan bir süreç olarak nitelendirilebilir.

Kriz, tarihin her döneminde egemen sınıflarca var olanı tehdit eden, verili koşulları tehlikeye sokan kritik bir durum olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle burjuva medyası kriz dönemlerinde egemen sınıfların güvencesizlik ve tehdit duygularını toplumun geneline yayma, oluşan korku ve hiddet atmosferinde kamuoyu görüşünü manipüle etme, krizi köklü değişim olmadan aşmanın ve eski durumun restorasyonunu sağlayacak koşulların oluşmasını destekleme yönünde yayın yapar; “hepimiz aynı gemideyiz” veya “ulusal mutabakat sağlanmalı” propagandasıyla, egemen iktidar ve mülkiyet ilişkilerinin korunarak, krizin aşılacağı algısını yayar.

Kapitalist gelişme sürecinin tarihine baktığımızda, kriz dalgaları yasallığının kapitalizmin yapısal özelliği olduğunu ve kapitalist üretim biçiminin her defasında krizleri kendisinin ürettiğini görebiliriz. Egemen sınıf olarak burjuvazi ise krizi aşmak için her defasında aynı araçlara başvurur: radikal görünen, ama özünde sistemin sürdürülebilirliğini sağlayan restorasyon tedbirleri, “istikrar” yöntemleri, bunlara karşı oluşabilecek toplumsal direnci yumuşatacak siyasi ve iktisadi tavizler, olmadı askeri darbeler, açık faşizm ve sıcak savaş!¹¹²

Süreç bu yönde biçimlenirken; bu kriz aslında, II. Dünya Savaşı’ndan sonra oluşan Avrupa Birliği sürecinin, Kuzey Afrika ve Ortadoğu jeopolitik/güvenlik “mimarisinin” dağılmaya başlamasının, ABD ve AB’nin, birinci dereceden sorumlu oldukları bu dağılmaya bir düzen getirmedeki iktidarsızlığının ürünü oluyor...

Yerlici (nativist) eğilimler milliyetçi, faşizan, AB karşıtı siyasi biçimler ürettikçe, AB’nin liberal-neo-liberal eliti korkuyor, yerlici baskılara teslim olarak ayrıcalıklarını korumaya çalışıyor. “1930’lar geri dönüyor” saptaması çoğalırken; bu kriz, kapitalist uygarlığın genel krizinin bir parçası olarak dikiliyor karşımıza...¹¹³

Konuya ilişkin olarak, Avrupa Konseyi Başkanı Donald Tusk’ın, “Radikalizme karşı etkili olmalıyız. Bir tarihçi olarak tarihteki çok tehlikeli anlardan birine benzetiyorum... I. Dünya Savaşı’ndan önceki günler gibi” sözleri çok anlamlı.

Ayrıca ABD istihbarat kompleksinin (CIA, FBI, NSA, DIA) en üst düzey görevlisi James Clapper’in, 9 Şubat 2016’da, Senato İstihbarat Komisyonu’da yaptığı sunuşta vurguladığı üzere, bir “öngörülemez istikrarsızlık” durumu söz konusu.

112 Murat Çakır, “Krizden Somut Kazanımlara”, Gündem, 20 Haziran 2015, s. 13.

113 Ergin Yıldızoğlu, “Bu ‘Kriz’, Aslında Neyin Krizi?”, Cumhuriyet, 14 Mart 2016, s. 9.

'The Washington Post'da Samuelson da, 'The Crash of 2016?' başlıklı yorumunda, "ABD'nin ve dünya ekonomilerinin ne kadar kırılğan olduğunu, yükselen piyasa ekonomilerindeki çöküşü kavramadan anlayamazsınız" diyor.

Muhafazakâr 'The Daily Telegraph'ın ekonomi yorumcusu Allister Heath de, "Dünya bir mali krize daha dayanamaz. Bizim bildiğimiz kapitalizm yıkılır. Yeni ekonomik kriz, İngiltere, ABD ve Avrupa'da hepimizi yoksulluğa sürükleyecek bir siyasi tepkiye yol açar" diye ekliyor.¹¹⁴

Sahada durum böyle; inmeye heveslileri "kan ve çelik", savaşlar ve diktatörlükler, terör belki de devrimler bekliyor...¹¹⁵

Özetle "Katı olan her şey eriyor" dağılıyor. Bir farkla ki bu kez, yeni bir toplumsal güç, kapitalist sınıf, eskiyi parçalayarak, yıkarak yerine, yeniyi kendine göre, kendi ekonomik modelini, değerlerini, düşüncelerini, sanatını, bilimini geliştirerek inşa etmiyor. Yalnızca var olan dağılıyor; kapitalist sınıfın kurduğu dünya çürüyor, çürüdükçe, canavarlaşıyor.

Sonuç, ekonomik kriz, gıda-su güvenliği sorunları, iklim krizi, savaşlar, terörizm pornografisi, köle pazarları, nihilizm, ırkçılık... Ve yüz binlerce ceset, 60+ milyon yarısı çocuk yersiz yurtsuz göçmen ve sığınmacı. Ve Birleşmiş Milletler Sığınmacılar Yüksek Konseyi'ne (UNHCR) göre bu sayıya günde ortalama 40.000 kişi daha eklenmeye devam ediyor.

Bu insanlar, sözde güvenli bölgelere gelmeye çalışırken geldikleri yerde adeta "yerlilerin" yaşamına musallat olmuş çekirge sürüleri gibi görülüyorlar.¹¹⁶

Yani "büyük resmin" parçaları giderek yerine oturuyor; görüldüğü kadarıyla da resim, XIX. yüzyılın sonuna benzemeye başlıyor.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlayan son çeyreğinde hızlanan bir küreselleşme XX. yüzyılın başında, iki büyük savaşla, faşizmle, devrimlerle çökmüştü. Bu çöküşün nedenleri arasında iki eğilim özellikle dikkat çekiyor. Birincisi ülkelerin içinde gelir dağılımının bozulmasında hızlanma; ikincisi, ülkeler arasındaki gelir dağılımı dengesinin yeni yükselenlerin etkileriyle değişmeye başlaması.

Birinci eğilimin iki boyutu var. Ülke içinde sınıf çelişkileri derinleştikçe hükümetler, işsizlikteki artışı sınırlamak, dış rekabetten zarar gören sanayileri korumak, gelir dağılımının daha da bozulmasını, halkın sıkıntılarını ifade eden muhalefetin yıkıcı düzeylere ulaşmasını önlemek için ekonomilerini koruma altına almaya başlıyorlar. Yerli kapitalizmi beslemek, sermaye/mal fazlasını göndermek için yabancı pazarlara ve kaynaklara ulaşmak önem kazanıyor. *Bunu silahlanma yarışı, milliyetçi, yabancı düşmanı ideolojilerin yükselişi izliyor.*

114 Allister Heath, The Daily Telegraph, 10 Şubat 2016.

115 Ergin Yıldızoğlu, "Uçurumun Kenarından Notlar...", Cumhuriyet, 15 Şubat 2016, s. 9.

116 Ergin Yıldızoğlu, "... Katı Olan Her Şey...' 60 Milyon Can'", Cumhuriyet, 3 Eylül 2015, s. 8.

SİLAH TİCARETİ (2011-2015)¹¹⁷

SIRA	EN FAZLA SİLAH ALAN ÜLKELER	EN FAZLA SİLAH SATAN ÜLKELER
1	HİNDİSTAN	ABD
2	SUUDİ ARABİSTAN	RUSYA
3	ÇİN	ÇİN
4	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	FRANSA
5	AVUSTRALYA	ALMANYA
6	TÜRKİYE	İNGİLTERE
7	PAKİSTAN	İSPANYA
8	VIETNAM	İTALYA
9	ABD	UKRAYNA
10	GÜNEY KORE	HOLLANDA

117 “Ortadoğu’da Silah İthalatı Patladı”, Milliyet 23 Şubat 2016, s. 16.

2014 YILI VERİLERİNE GÖRE ORDUSU EN GÜÇLÜ ÜLKELER¹¹⁸

ÜLKE	SAVAŞ DURUMUNDA ASKERE ÇAĞIRILABİLECEK NÜFUS	TANK SAYISI	UÇAK SAYISI	NÜKLEER BAŞLIK SAYISI	UÇAK GEMİSİ SAYISI	DENİZ-ALTI SAYISI	SAVUNMA BÜTÇESİ (DOLAR)
ABD	145.212.012	8.325	13.683	7.506	10	72	612.500.000.000
RUSYA	69.117.271	15.000	3.082	8.484	1	63	76.600.000.000
ÇİN	749.610.775	9.150	2.788	250	1	69	126.000.000.000
HİNDİSTAN	615.201.057	3.569	1.785	80-100	2	17	46.000.000.000
İNGİLTERE	29.164.233	407	908	225	1	11	53.600.000.000
FRANSA	28.802.096	423	1.203	300	1	10	43.000.000.000
TÜRKİYE	41.637.773	3.657	989	0	0	14	18.185.000.000
GÜNEY KORE	25.609.290	2.346	1.393	0	0	14	33.700.000.000
JAPONYA	53.608.446	767	1.595	0	1	16	49.100.000.000
İSRAİL	3.511.190	3.870	680	80-200	0	14	15.000.000.000
İTALYA	27.869.443	600	795	0	2	6	34.000.000.000
MISIR	41.157.220	4.767	1.100	0	0	4	4.400.000.000
BREZİLYA	106.784.621	489	748	0	1	5	33.142.000.000
PAKİSTAN	93.351.401	3.124	847	100'den fazla	0	8	7.000.000.000
KANADA	15.786.816	201	404	0	0	4	18.000.000.000
TAYVAN	12.190.243	2.005	775	0	0	4	10.725.000.000
POLONYA	18.830.448	1.063	475	0	0	5	18.170.000.000
ENDONEZYA	129.075.188	374	381	0	0	2	6.900.000.000
AVUSTRALYA	10.500.000	59	395	0	0	6	26.100.000.000
UKRAYNA	22.244.394	4.112	400	0	0	1	4.880.000.000
İRAN	46.247.556	2.409	481	0	0	31	6.300.000
VIETNAM	50.645.430	3.200	413	0	0	1	3.365.000.000
TAYLAND	35.444.716	740	543	0	1	0	5.390.000.000
SUUDİ ARABİSTAN	15.246.507	1095	652	0	0	-	56.725.000.000
SURİYE	11.550.558	4.950	473	0	0	0	1.872.000.000
İSVİÇRE	3.614.695	200	175	0	0	0	4.830.000.000
İSPANYA	22.964.245	415	531	0	1	3	11.600.000.000
İSVEÇ	4.062.455	280	216	0	0	5	6.215.000.000
ÇEK CUMHURİYETİ	4.914.460	123	109	0	0	0	2.220.000.000
CEZAYİR	20.387.681	1.050	404	0	0	6	10.570.000.000
HOLLANDA	7.728.129	0	160	0	0	4	9.840.000.000
MEKSİKA	59.179.064	0	373	0	0	0	7.000.000.000
K. KORE	12.933.972	6.600	943	10'dan fazla	0	0	7.500.000.000

118 "Global Firepower Index: Dünyanın En Güçlü Orduları", Milliyet, 27 Kasım 2015... <http://www.milliyet.com.tr/fotogaleri/53669--dunyanin-en-guclu-35-ordusu>

İkinci eğilim de, yeni yükselen güçlerin kendi ekonomilerinin genişleme gereksinimlerine paralel olarak, küresel bölüşüm ilişkilerini, güç dengelerini sorgulamaya başlamasıyla ilgili.

“Büyük resmin”, şimdilik yerine oturmaya başlayan parçaları kısaca şöyle: ABD hegemonyası gerilerken Çin yükseliyor; ABD ve Avrupa işçilerinin gelirleri düşerken Çin işçilerinin gelirleri artıyor. Çin kapitalizmi Batı merkezli dünya ekonomisi içinde, “çevrede” olduğu kadar merkez ülkelerde de kendine yeni değerlenme alanları açmaya başlıyor. Rusya kapitalizmi SSCB’nin dağılmasının ardından kaybettiği coğrafyaları geri almaya başlıyor.

2008 mali krizi, ticarete küreselleşmeye büyük bir darbe vurdu; mali sermaye çevre ülkelerden merkeze dönmeye başlarken bir mali “de-globalizasyon” (küreselleşmeden geri dönüş) yaratmaya başladı.

Geçmişte olduğu gibi bu kez de gelir dağılımındaki bozulma dayanılmaz boyutlara ulaşırken sağ popülist hareketler, şoven milliyetçilik, ırkçılık da yükselmeye başladı.¹¹⁹

Kriz büyük bir gürültüyle ülkelerin üstüne çöküyor; yükü, acıyı çekecek olanlar yine gelir dağılımında neo-liberal dönemde daha da alt sınıflara itilmiş kesimler, çalışanlar olacaktır. İflas etmiş politikaların ömrünü uzatabilmek için küresel çapta önlemler almaya başlayan emperyalistler, Korkut Boratav Hoca’nın anlattığı gibi uluslararası ölçekte bir zorbalığı da gündeme sokuyorlar.¹²⁰

Çünkü “YDD” zorbalığı artık egemen terörsüz sürdürülemez kadar adaletsiz bir çılgınlığa dönüşmüştür

III.1) “YDD” ÇILGINLIĞI

Kolay mı? Bir otobüs dolusu zenginin serveti, 3.6 milyar insanın servetine eşit olduğu bir çılgınlıktır sözünü ettiğim!

‘Oxfam’ raporunda, sadece 5 yılda dünyanın en zengin 62 kişinin servetinin 3 kattan fazla oranda arttığını,¹²¹ dünya nüfusunun en yoksul yarısının servetinin ise yüzde 41 oranında azaldığını belgeledi.

119 Ergin Yıldızoğlu, “Büyük Resmin Parçaları Yerine Oturuyor”, Cumhuriyet, 25 Şubat 2016, s. 9.

120 Güray Öz, “Kapitalizmin Büyük Krizi”, Cumhuriyet, 26 Ağustos 2015, s. 6.

121 Oxfam, zenginlerin artan servetine ve gelir dağılımı eşitsizliğine dikkat çektiği raporda, “Herkesin refahı için işleyecek bir ekonomi yerine, gelecek kuşaklar ve gezegen için, yalnızca yüzde 1’lik kesim için bir ekonomi oluşturduk” ifadelerini kullandı. Oxfam Avusturya Başkanı Szoke ise, Al Jazeera’ye yaptığı açıklamada, offshore bankacılık yapılan ülkeler üzerinden zengin kişi veya şirketlerin vergi kaçırılmaları sayesinde servetlerine servet kattıklarına dikkat çekiyor.

Büyük burjuvaların çeşitli yollarla kaçırdıkları verginin tutarı 190 milyar dolara ulaşıyor. Tabii Szoke, bu gerçekleri ortaya koyarken “servetin ‘uygun bir şekilde’ paylaşılması için gerekli mekanizmaların kurulması gerektiğini” ifade ediyor. Kapitalizme son vermeden bu

2010-2015 yılları arasında servet dağılımındaki değişime yer veren rapor, bu kadar kısa bir zaman içerisinde zenginlerin servetinin daha da arttığını yoksulların sayıca artmasına karşın, daha da yoksullaştığını ortaya koyuyor.

62 “süper zenginin” toplam serveti, dünya nüfusunun yarısını oluşturan en fakir 3.5 milyar insanın servetinden daha fazla. Sadece bir yıl önce dünya nüfusunun en fakir olan yarısının serveti 80 “süper zenginin” servetine denk geliyordu. 2010 yılında ise en zengin 388 kişinin servetine denk geliyordu. 5 yıl içerisinde, zenginlerle yoksullar arasındaki makasın bu kadar açılmış olması, kapitalistlerin doymak bilmez kâr iştahının dünyanın geri kalanını her geçen daha da fazla yoksulluğa mahkûm ettiğini gösteriyor.

62 “süper zenginin” toplam serveti, dünya nüfusunun yarısını oluşturan en fakir 3.5 milyar insanın servetinden daha fazla.

2010 ile 2015 arasında en yoksulların nüfusu 400 milyon kişi arttı. Buna rağmen toplam servetleri yüzde 41 oranında yani 1 trilyon dolar azaldı. En zengin 62 kişinin 542 milyarlık (yarım trilyondan fazla) serveti bu 5 yıl içinde 3 kattan fazla artarak 1.76 trilyon dolara yükseldi.

Dünya nüfusunun aşırı yoksulluk sınırında yaşayan yüzde 20’si günlük 1.90 dolar ile geçiniyor. Bu rakam 1988 ile 2011 yılları arasında neredeyse hiç değişmedi.¹²²

Hem de Dünya Bankası’nın 2015 verilerine göre, 1.44 milyar kişi hâlen aşırı yoksullukla mücadele ediyor, günlük kazançları ise 1.25 doların altında... Aşırı yoksulluk ile mücadele eden kişilerin yüzde 85’i kırsal alanda yaşarken, yüzde 29’u Sahra altı Afrika’da bulunduğu tabloda.¹²³

Karl Marx servetin gitgide daha az sayıda elde toplanacağını söylüyordu. Bırakalım genel tarihsel eğilimi, bakın sadece beş yılda ne olmuş: Toplam servetleri dünya nüfusunun yarısının toplam zenginliğine eşit olan en zengin kişilerin sayısı her yıl istikrarlı biçimde azalarak 388’den 62’ye inmiş! 2010’da 388 kişi, 2011’de 177 kişi, 2012’de 159 kişi, 2013’te 92 kişi, 2014’te 80 kişi ve nihayet 2015’te 62 kişi! Bu süreç sonucunda şu anda dünyanın en zengin yüzde 1’i, dünyanın geri kalanından, yani yüzde 99’dan daha fazla servete ulaşmış durumda.¹²⁴

paylaşımın nasıl olacağını ise açıklamıyor.

Vergi cennetleri olarak adlandırılan ülkelerdeki offshore bankalarda biriken servetin miktarı 7.6 trilyon dolara ulaştı. Raporla vergi cenneti ülkelerdeki offshore bankacılığın bu eşitsizliğin artmasındaki rolüne de dikkat çekiliyor. Dünya Ekonomik Forumu’nun stratejik ortaklarının da aralarında bulunduğu 200 şirketi inceleyen Oxfam, bu şirketlerin 10’da 9’unun bu vergi cennetlerinde varlıklarının bulunduğunu tespit etti.

122 “Zenginler ve Yoksullar Arasındaki Uçurum Büyüyor”... http://uידder.org/zenginler_ve_yoksullar_arasındaki_ucurum_buyuyor.htm

123 Deniz Bağrıaçık, “Aç Kalmasın Çocuklar”, Cumhuriyet, 29 Aralık 2015, s. 16.

124 Deniz Morali, “Kapitalizmin Kıyamet Alâmetleri”, 2 Şubat 2016... <http://marksist.net/-den.../kapitalizmin-kiyamet-alametleri.htm>

Bu öyle bir eşitsizlik ki, tüm dünya hane halkının servetinin yüzde 85'i hane halkı nüfusunun yüzde 8.6'sının elinde. Bunların içindeki 35 ABD milyarderi, tüm dünya hane halkı servetinin yüzde 44'üne sahip. Bu verileri ülkeler bazında dağıtınca da toplam servetin yüzde 67'sinin, dünya nüfusunun yüzde 8'ini oluşturan, ABD ve Avrupa'da olduğu anlaşılıyor.

Söz konusu zenginlerin servetleriyle ne yaptıklarına ilişkin bir izlenimi sanat piyasasından edinebiliriz. Mayıs 2015'te New York Christie's'de yapılan bir açık artırmada Picasso'nun "Cezayirli Kadınlar" tablosu, adı açıklanmayan bir alıcıya 179.4 milyon dolara satıldı. Aynı seansta 34 modern tablo toplam 706 milyon dolara satıldı.

Bu kesimin tüketim tarzı üzerine daha ayrıntılı bilgiler de sıradan insanların seyrettiği ekranlara da yansımaya başladı. 'The Financial Times'ın aktardığına göre Londra, dünyada en çok sayıda milyarder barındıran kentmiş. Londra'da yaşayan 80 sterlin milyarderin toplam serveti 2014 yılında 301 milyar sterlinden 2015'te 325 milyar sterline yükselmiş. Financial Times, ülkedeki 1000 sterlin milyonerinin servetini 2009'dan bu yana, mali kriz içinde iki kattan daha fazla artırdığını vurgulayarak, soruyor: "Kriz mi demiştiniz?"

Bu tiplerin de doğal olarak kendilerine özgün tüketim alışkanlıkları var. Kiloosu 13.000 sterlin olan Beluga havyarı bu alışkanlıkların başında geliyor.

Endonezya'da Luvak kedisinin sıçtığı kahve tanelerinden yapılan Kopi Luvak'ın bir fincanının (yaklaşık bir kaşık kahve) fiyatı 325 sterline kadar çıkabiliyor.

60 milyon sterlinlik özel uçaklarla seyahat edenlere hizmet veren bir şirketin şefi, içine iki damla Kopi Luvak katılmış, altın ve gümüş tozuyla süslenmiş tatlının tabağına 900 sterlin alıyor. Bu tatlıyı hazırlayan şef, "Yedikleri yoğurdun sütünün geldiği ineğin adını bilmek isteyen bu insanlar bazen, son derecede acılı bir Curry yaptırıp onu şişesi 1000 sterlinlik Mouton Rotschilde şampanyası ile içiyorlar. Ne anlıyorlar bilmem ama para onların" diyor...

Londra Playboy Kulüp'te, 1812 tarihli bir konyağın yarım dublesini içmek için 5000 sterlin ödemek gerekiyor. Bir Rus gayrimenkul spekülâtörü, hiç tereddüt etmeden bu parayı veriyor. Tüm bunlar bana, 1789 Fransız Devrimi öncesi Paris'i, ardından gelen şarkının "Ça ira... Ça ira... Ça ira..." sözlerini düşündürüyor...¹²⁵

Bu kadar da değil!

'2014 Küresel Açlık Endeksi' verilerine göre dünyadaki 805 milyon insan sağlıklı, aktif bir yaşam sürmek için yeterli yiyeceğe sahip değil yani 9 kişiden biri açlık içinde. Yılda 8 milyon insan gıda eksikliğinden yaşamını kaybediyor.

125 Ergin Yıldızoğlu, "Kriz Ama, Herkes İçin Değil!", Cumhuriyet, 18 Mayıs 2015, s. 9.

Açlığın en yoğun olduğu bölgeler Sahra altı Afrika ile Doğu ve Orta Asya ülkeleridir. Bunun yanında yetersiz/kötü beslenenler olduğu gibi aşırı beslenen ve aldığı yiyecekleri tüketmeden çöpe atan insanlar var. Evet, her yıl üretilen 4 milyar ton gıdanın 1,3 milyar tonu kayıp ya da savurganlığa yol açıyor yani sonuçta çöpe gidiyor. Bir başka deyişle her saniye çöpe atılan gıda miktarı 41.200 kilo. Bunun parasal anlamı da yaklaşık 990 milyar doların çöpe gitmesidir. Bu da 2011-2012 yılında yapılan gelişmekte olan ülkelere yapılan kalkınma yardımlarının (135 milyar dolar) yaklaşık 7 katıdır. Çöpe atılan gıdalla 870 milyon kişi beslenebilir. İnsanların yüzde 90'ı çöpe attıkları gıdanın farkında olmadıkları gibi bu gıdaların üretimi için nelerin harcadığının (enerji, su, toprak, emek) da farkında değil. Çöpe giden gıda için harcanan su miktarının 550 milyar km³ olduğunu belirtelim.

‘Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü’ne (FAO) göre, gelişmiş ülkelerde üretilen gıdanın yüzde 30-40'ı, az gelişmiş ülkelerde ise gıdanın yüzde 10-60'ı (ürüne göre değişiklik gösterir) kayıp ve savurganlıkla kaybedilmektedir. Kişi başına ortalama sayılara bakarsak üretimden dağıtım aşamasına kadar Avrupa-ABD-Kanada'da kişi/yıl başına kayıp/ısraf 280-300 kg. iken bu sayı Afrika, Güney Asya ve Güney-Doğu Asya'da 120-170 kg.'dır. Tüketim aşamasında ise Avrupa-ABD'de 95-115 kg. (yıl/kişi) arasında gıda çöpe giderken bu sayı Az gelişmiş ülkelerde 6-11kg.'dır. Avrupa'da (27 ülke) 89 milyon ton gıda çöpe gidiyor yani kişi başı yaklaşık 180 kg/yıl. 2020 yılında bu sayının 126 milyon ton olacağı hesap ediliyor. Bu sayı ABD'de kişi başı 108, İtalya'da 108, Fransa'da 90, Almanya'da 82, İsveç'te 72 ve İspanya'da 64 kg/yıl'dır. Avrupa'da çöpe giden 89 milyon ton gıdanın yüzde 42'i evlerde, yüzde 39'u gıda sanayinde, yüzde 5'i bakkal/marketlerde, yüzde 14'ü restoranlarda savurganlığa gidiyor ya da kaybediliyor.

İnsanlar aldıkları gıdanın yüzde 20'sini tüketmeden atıyor ve bunun yüzde 50'i sebze ve meyveler oluşturuyor. Ekmekte büyük ölçüde tüketilmeden çöpe gitmektedir. Gelişmiş ülkelerde gıda savurganlığı 222 milyon ton iken Afrika'nın gıda üretimi 230 milyon tondur. Çöpe giden gıdalarla demek koca Afrika kıtası beslenebilir! Tüketicilerin çöpe attıkları gıdanın yüzde 39'u Kuzey Amerika ve Avustralya'da, yüzde 34'ü Avrupa'da, yüzde 21'i Asya'da (sanayileşmiş bölge) ve yüzde 16'ı Afrika, Batı ve Orta Asya'da gerçekleşmektedir. Bir ekmeği çöpe atmak arabayla 2.24 km. yol yapmaya, 60 watlık bir lambayı 32 saat yakmaya, bulaşık makinesini 2 kere kullanmaya eşittir. Bir bifteği yemeyip attığınızda bu sayılar sırayla 4.89 km., 70 saat ve 4, 2 kullanım olur. Ambalajı açılmadan çöpe giden gıdaların miktarı yüzde 30'dur. Bir ton gıda savurganlığı 4.5 ton karbondioksit salımına neden olur. Kayıp ve savurganlığın önemli ölçüde önüne geçilirse üretimi ve üretkenliği artırmadan arzı artırmak olanaklı olabilir ama piyasa sisteminin buna izin verip vermemesini de dikkate almamız gerekir.

Balıkta aşırı avlanma, normlara uymama ya da kotayı aşma savurganlık nedenidir. 2005 yılında 7.5 milyon ton balık çöpe atılmıştır. Gelişmiş ülkelerde süt tüketiminde kayıp ve savurganlık yüzde 40-65 arasında, üretimde ise yüzde 3-4 arasındadır. Gelişmiş ülkelerde hayvan ölümü yani kayıp az iken kayıp/savurganlık üretim/dağıtım aşamasındadır.

Çöpe giden tüm bu gıdalar çöp miktarının artmasına ve dolayısıyla çöp toplama maliyetlerinin de yükselmesine neden olmaktadır. Örneğin Fransa’da 1.200, 200 ton çöp bu gıdalardan oluşmaktadır ve Fransa’da ki en büyük çöp yakma biriminin (İvry sur Seine) kullandığı çöp miktarının iki katına eşittir.¹²⁶

ABD merkezli tıp dergisi ‘American Journal of Preventive Medicine’ndeki bir araştırmada, gelir düzeyi düşük semtlere taşınan kişilerin obez olma riskiyle karşı karşıya olduğuna dikkat çekildi.¹²⁷

Ve zenginlik!

Mesela Facebook, 2015 yılının dördüncü çeyreğinde 5.84 milyar dolar gelir elde ettiğini duyurdu. Aynı dönemde 1.56 milyar dolar net kâr yakalayarak, şirket tarihinde ilk kez bir çeyrekte net kârını 1 milyar doların üzerine çıkardı. 2014 yılının dördüncü çeyreğinde şirketin net kârı 701 milyon dolardı. Geliri ve net kârı beklentileri aştı. Yıllık verilere de yer verilen finansal raporda, şirketin 2015 toplam gelirinin 17.93 milyar dolara, net kârının da 3.69 milyar dolara ulaştığı kaydedildi. Facebook’un 2015 geliri 2014 yılına göre yüzde 44, net kârı da bir önceki yıla göre yüzde 25 arttı.¹²⁸

Ayrıca ‘Approved Index’ isimli araştırma şirketine göre, i) Carlos Slim Helu’nun 77.1 milyar dolar (Meksika); ii) Charles Koch’un 42.9 milyar dolar (ABD); iii) David Koch’un 42.9 milyar dolar (ABD); iv) Bernard Arnault’un 37.2 milyar dolar (Fransa); v) Michael Bloomberg’un 35.5 milyar dolar (ABD) serveti var.¹²⁹

Bunlarla birlikte ‘Hurun Küresel Zenginler Listesi 2016’ya göre özellikle Çin’in başkenti Pekin’deki zengin sayısının, New York’u solladığı belirtilirken, Türkiye’deki milyarder sayısının da arttığı vurgulandı.

5 yıldır yayınladığı zenginler listesiyle bilinen Hurun Report, 2016 yılında da listeyi yeniledi. Çin’in başkenti Pekin, 2016’da listeye 32 milyarder birden eklerken, kentteki milyarder sayısının 100’e ulaştığını bildirdi. 2016 yılı listesine Çin’den toplam 90 milyarder eklenirken, Çin, 568 kişiyle ülkeler sıralamasında

126 İsmail Kılınç, “Dünya’da Gıda Kaybı ve Savurganlığı: Çöpe Atılan Gıdalar”, 7 Aralık 2015... <http://sendika7.org/2015/12/dunyada-gida-kaybi-ve-savurganligi-cope-atilan-gidalar-ismail-kilic/>

127 “Fakir Semt Obez Ediyor”, Milliyet, 12 Mayıs 2015, s. 7.

128 “Facebook’tan 1.5 Milyar Dolar Kâr”, Milliyet, 29 Ocak 2016, s. 12.

129 “Zenginliğin Sırrı Mühendislikte”, Milliyet, 27 Mart 2015, s. 7.

ilk sırada bulunuyor.

Hurun Report'un listesinde, Türkiye'den de 34 milyar dolar bulunuyor. Listede, bu 34 kişinin 28'inin İstanbul'da yaşadığı belirtilirken, bir kişinin listeden çıkmış olması da dikkat çekiyor. Türkiye, en çok milyar doların yaşadığı 13. ülke, İstanbul ise 11. kent olarak görünüyor. Türkiye, milyar dolar sayısında Güney Kore, Avustralya, Tayland gibi ülkelerin de üzerinde yer alıyor.

2016 yılında 68 ülkeden 2188 milyar doların yer aldığı listenin genişlediğine dikkat çeken Hurun Report, 99 kişinin daha eklendiğini ve zenginler sayısında yine rekora ulaşıldığının altını çizdi. Listede yer alan milyar dolarlıkların toplam servetinin yüzde 9'luk artışla 7.3 trilyon dolara çıktığı belirtilirken, bunun, Almanya ve İngiltere'nin Gayrisafi Yurtiçi Hasılası toplamı kadar olduğu da ifade edildi.¹³⁰

Ve bir şey daha: Türev piyasaları dünyanın gerçek GSMH'sinin 11 katını alıp satıyor. 1998'de tarımsal türev piyasalarda katılımcıların yüzde 77'i gerçekten tarımsal emtia alıp satan insanlardı. yüzde 16'sı ise spekülasyon amaçlı alım-satım yapardı. Yüzde 7'lik bir kesim vardı, vampir derdik onlara. Bu insanlar -hiçbir kadın böyle bir rezillığe tenezzül etmez- piyasa endeksi alıp satardı. Bugün bütün tarımsal türev piyasaların yüzde 31'ini tarım ürünü alıcı ve satıcıları, yüzde 28'ini eski tip spekülâtörler, yüzde 41'ini ise endeks spekülâtörleri oluşturuyor!¹³¹

Bu adaletsizlik derinleştikçe; kapitalizmin neden olduğu gelir ve servet adaletsizliği o denli aşikâr hâle geldi ki, artık bu gerçek dolar milyar dolarları tarafından bile dile getiriliyor.

Adeta şeytan taşlarcasına, ultra zenginlerin kapitalizme veryansın etmeleri moda oldu. Spekülâtör George Soros, kendi sınıfına ihanet etmekle böbürleniyor. Unilever'in CEO'su Paul Polman, "kapitalizme karşı kapitalist tehdit" ten söz ediyor.¹³²

Bill Gates "Kapitalizm bizi iklim değişikliğinden koruyamaz" diyerek çevre dostu enerji kaynaklarına dönük arayışın sermayenin kâr kaygısının gölgesinde kaldığını vurguluyor. Sonrasında Türkiye sermayesi açısından önemli bir isim, Ali Koç G 20 zirvesi öncesinde yaptığı konuşmada, "Gelir eşitsizliğinin giderilmesi için kapitalizmin ortadan kalkması gerektiğini" belirtiyor.

Kuşkusuz sermaye kesiminden kapitalizme dönük eleştiriler yükselmesi yeni bir olgu değil. Yakın geçmişte Soros da kapitalizmi açık topluma dönük yeni tehdit olarak tanımlamış, Buffett ise sekreterinden daha düşük oranda vergi verdiğini vurgulayarak eşitsizliğe dikkat çekmişti.

130 "Milyarderlerin Listesi Kabardı", Milliyet 26 Şubat 2016, s. 9.

131 Koray Çalışkan, "Adam Smith Sosyalist Olurdu", Radikal, 3 Ağustos 2012, s. 11.

132 Hayri Kozanoğlu, "Vurun Kapitalizme!", Birgün, 24 Kasım 2015, s. 5.

Bu itiraflar elbette mevcut sistemden en fazla nemalanan kesimler tarafından dile getirilmesi açısından önemlidir. Ama pratikte bir karşılığı yoktur. O kürsüden indiğinde Koç yine işçisine elinden geldiğince düşük ücret ödemeye, Buffet ise her türlü muhasebe hilesine sığınarak düşük vergi vermeye devam edecektir. Bu amansız kâr arayışı ve rekabet ortamında duraklayanın, sendeleyenin yerini yenisi alacaktır. Kısacası kapitalizm bir vicdan meselesi değildir.¹³³

Oysa Ali Koç'un zırvalarını heyecanla alkışlayan liberaller bunu unutmuş gözüküyor!

Hatırlanacağı üzere Koç Yönetim Kurulu üyesi, B-20 İstihdam Görev Gücü Başkanı Ali Koç'un G-20 Zirvesi'ndeki "eşitsizliğin ortadan kalkması için kapitalizmin ortadan kalkması gerektiği" sözleri epey gürültü kopardı.

Eşitsizlik her boyutuyla (gelir, cinsiyet vesaire) günümüzün en sıcak konularından biri.

Columbia Üniversitesi Earth İnstitute Direktörü Profesör Jeffrey Sachs yıllardır bu mesele üzerinde çalışıyor. Aynı şekilde "Kapital"ın yazarı Fransız ekonomist Thomas Picketty, Nobel ödüllü Joseph Stiglitz, Nobel'i yeni kazanan Angus Deaton gibi isimlerde her fırsatta "eşitsizliğe" vurgu yapan isimler.

Kapitalizmin günümüz sorunlarına çare olmadığı 2012 yılında Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'nda (DEF) etraflıca ele alınmıştı. Öte yandan, Harvard'dan hocası olan Profesör Michael Porter, şirketlerin sadece kâr odaklı olmalarına karşı çıkan, toplumsal fayda sağlayacak iş modellerine geçmeleri gerektiğini savunan bir isimdi.¹³⁴

Şimdi de "bizim" kapitalistlerin bir bölümü, Ali Koç, Bülent Eczacıbaşı, Zeynep Bodur, birdenbire kapitalizmden yakınmaya başladılar!¹³⁵

Siz bakmayın Koç Holding Yönetim Kurulu üyesi Ali Koç'un, "Eşitsizliğin ortadan kalkması için kapitalizmin ortadan kalkması gerekir. Ben en azından eşitsizliğin minimum seviyeye indirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Gerçek sorun kapitalizmdir,"¹³⁶ demesine!

Koç Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Koç'un, "Devletle kavga etmeyiz 90 yıllık itibarımızı çiğnetmeyiz... Devletimizle kavga etmek bize yakışmaz,"¹³⁷ sözlerinin altını çizerek hatırlatalım: Gezi direnişinde "demokrat" kesilen Koç Grubu'nun, metal direnişi karşısında hiç de demokrat olmadığını gördük.

133 Murat Birdal, "Kapitalizm Vicdan Meselesi Değildir", Evrensel, 20 Kasım 2015, s. 5.

134 Gila Benmayor, "Ali Koç Haklı, Sorun Kapitalizmde", Hürriyet, 17 Kasım 2015, s. 10.

135 Işıl Özgentürk, "Kapitalizm Kâğıttan Kaplan Değildir!", Cumhuriyet, 25 Kasım 2015, s. 14.

136 Cumhuriyet, 14 Kasım 2015.

137 Cansu Çamlıbel, "Koç Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Koç: Devletle Kavga Etmeyiz 90 Yıllık İtibarımızı Çiğnetmeyiz", Hürriyet, 2 Mart 2014, s. 16-17.

Onun demokrasinin sınırı bu kadar. Kapatıldığı hükümete karşı hareketi desteklemek, kendi çıkarlarına aykırı olanı darbelemektir!¹³⁸

Nasıl unutturuz/unuttururuz?

Sendikalı oldukları için işten atılan Divan AŞ işçileri Taksim Divan Oteli önünde oturma eylemi yaptıkları sırada polis saldırısına maruz kaldılar. 2013’de Erdoğan hükümetiyle arası pekiyi olmayan Koç Grubu şimdi işçilerin dövüldüğü otelin kapılarını Gezi direnişçilerine açmıştı. Direniş dönemleri burjuva sınıfın içindeki rekabetin biriktirdiği çatlaklar açığa çıkar, çelişkiler derinleşir, onların siyasal iktidara karşı pozisyonları ortaya çıkan halk hareketini kendi çıkarları için araçsallaştırabileceklerini düşündükleri ölçüde değişir. Gezi direnişinin de böyle bir yan ürünü olmuştu sonuçta. Direniş sönümlendikten sonra ise Erdoğan Hükümeti ile Koç Grubu yeniden el sıkıştılar!¹³⁹

O hâlde III. Büyük Bunalım koşullarındaki “YDD” çılgınlığı tablosunda “demokrat sömürücüler”, “burjuva demokrasisi” yalanına prim vermeden; koşulların işçi sınıfı ve emekçileri tarihin sahnesine davet ettiği ve “kendisi için” işçi sınıfının bu koordinatlarda isyan(lar)la örgütleneceğini asla unutmamak gerekiyor.

IV) ŞİMDİ İSYAN ZAMANIDIR!

Evet şimdi Oscar Wilde’n, “Tarih okuyanlar bilir ki, itaatsizlik insana özgü bir erdemdir! Toplumsal ilerleme ancak itaatsizlik ve isyan sayesinde gerçekleşir,” sözünü unutmadan başkaldırı zamanıdır!

Karl Marx, “İleriye doğru atılmış her devrimci adımın/girişimin onlarca devrimci programdan daha önemli olduğunun” altını çizmiş, fikirlerin ancak geniş kitleleri kavradığı zaman maddi bir güce dönüşeceğini çok net biçimde ifade etmişti.

Öncelikle anımsanması/anımsatılması gereken budur. Ne yapılacaksa, bu doğrultuda atılan adımlarla gerçekleştirilecektir.¹⁴⁰

138 Bülent Falakaoğlu, “Metal Hocanın Siyaset Derslerini Kaçırma”, Evrensel, 29 Haziran 2015, s. 5.

139 Nuray Sancar, “Divan Ne Yana Düşer Usta, 1 Mayıs Ne Yana”, Evrensel, 29 Nisan 2015, s. 2.

140 “Bugün dünyanın durumu bugünkü dünyaya alması politik, ideolojik ve stratejik düzeyde yeniden bir inşayı gerektiriyor. Acele etmek gerek. Çünkü özgür kalmış, karşılığı, alması olmayan kapitalizm savaşı getirir. Bir şekilde, komünizm bugün Phedre (Phedre Jean Racine’in beş bölümlük bir trajedisidir. 1677 yılında yazmıştır. Esas başlığı Phedre ve Hippolyte’dir.) aşkı gibi incelenir. Yaşlı Thésée sevimli bir kişi değildir. Phedre’in onunla mutlu olmak gibi iyi nedenleri yoktur. Hippolyte ile tanışır ama aşkı suçlulukla cezalandırılır. Bugünde komünizm genel bir suçlulukla cezalandırılır. Hemen hemen bir suçla özdeşleştirilir. Egemen içsel yasında dünya komünizmi sona ermiş, köhne, kullanımdan düşmüş bir şey olarak ele alır ve ikinci olarak da, kanıtlanmış bir şey olarak ele alır yani

Gündemimizi işçi sınıfı çizgisinin devrimci teorik derinliği ile dik duran pratik netliğinin bütünlüğü belirleyecektir. Çünkü III. Büyük Bunalım koşullarındaki “YDD” çılgınlığı tablosunda işçilerin emekçilerin ve baskı altındaki halkların mücadelesi yeni bir düzeye sıçramanın eşliğindedir. Küresel zemin bununla çok uyumludur.

Bir kez daha tekrarlayalım: 2013 IMF zirvesinin... 2014’te Birleşmiş Milletler’in... 2015 yılında G-20 Zirvesi’nin ana konusuydu. Şimdi de, dünyanın en zenginleri listesi açıklanınca yeniden ekonominin baş gündemlerin biri oldu: Mevzu gelir eşitsizliği!

ABD’de en fazla geliri olan (egemen sınıfların temsilcileri) yüzde 1 ile... En dipteki (yoksul emekçi sınıfların temsilcileri) yüzde 20’nin... 1980’lerden bu yana gelirlerindeki artış karşılaştırılmış. 1980’de bu üç grubun da geliri “0” seviyesinde varsayılmış ve 2015’te görülmüş ki... En düşük gelirli grubun seviyesi 50’ye çıkmış. En üstte yüzde 1’in gelir seviyesi ise 200’e fırlamış.

Başka bir araştırma İngiltere için diyor ki... Hane halkının en yoksul yüzde 60’ının ortalama yıllık geliri 1980’den günümüze 50 bin sterlinin altında ka-

kaynakları kolektif hâle getirmiş her girişim, şeylerin ortak kullanımı, her düzeyde özel mülkiyetin zincirinden kopmuş yasa dışı olmayan girişim kan ve suçla sonuçlanır. Ben aksini destekliyorum. Gerçek sosyalizmin bir bilançosunun yapılması gerekir. Bir şeylerin iyi gitmediği ciddi ve önemli şekilde saptandı. Ama komünist varsayımın terk edilmesi, başka bir dünya düzeni düşüncesinin terk edilmesinin önemli sonuçları olmuştur. İşte bu sonuçlar bugün tehlikelidir ve suç belirtileri taşımaktadır. Komünizm çöktü ama onun yerine gelen istikrarsız, tehdit edici, suç belirtileri taşıyan bir dünyadır ve bu dünyada insanlığın büyük bir kısmı yok sayılmaktadır. Durum böyle.

Önemli olarak, komünizmin yeniden icat edilmesi gerçek modern bir demokrasinin de icat edilmesi olması konusunda inançlıyım. Ama yine de esaslara dönmek gerekir. Eğer özel mülkiyete ciddi kısıtlamalar getirilmezse bir şeye sahip olamayacağımızı bilmemiz gerekir. Özel mülkiyeti sessize almak ve demokrasinin gerçekleşmesini öne çıkarmak iktidara gelindiğinde önemli sıkıntılar yaratır. Bu açıdan SYRIZA örneği bizi aydınlatır. Yunanlıları sıkıntıya sokmak için söylemiyorum. Çok öğreticidir, çünkü sonuçta, iktidarın gerçeklerinin iktidarın gerçekleri olduğunu gösterir ve eğer bunlara temelinde dokunmazsanız çok sınırlı bir manevra alanıyla karşı karşıya kalacaksınız demektir. Kurtuluş döneminde CNR’in (15 Mart 1944 yılında Fransa’da Direniş Ulusal Konseyi tarafından kabul edilen Direniş Ulusal Konseyi programı. İki bölüm içerir: Birinci bölüm tasfiye ile ilgili önlemleri, ikinci bölüm ise uzun vadeli programları (seçme ve seçilme haklarının yeniden oluşturulması, millileştirme, sağlık sigortası gibi) içerir. Çok reformist olan ve özlemle anılan bir başvuru programı olarak gösterilen toplumsal programı bile önemli millileştirmeler ve Fransız ekonomisinin ve bankaların önemli ölçüde kolektif olarak ele geçirilmesini içermekteydi. Bugün kimse bu tür şeyler önermiyor. Mitterand’ın denemeleri acı anılar bıraktı çünkü geri çekilme çok hızlı şekilde gerçekleşti. Dünyanın bugünkü dağılımının, düzeninin liberal bir dünya olduğunu görmemiz gerekir diye düşünüyorum. Eğer bunlara dokunmazsanız, sonuçta, dünya görüşünüzü gerçek bir almaşık dünyaya kalıcı şekilde dönüştüremezsiniz.” (Alain Badiou, “Dünyadaki Mevcut Durum, Gerçek Bir Alternatif Yeniden İnşaayı Zorunlu Kılıyor”, 18 Mart 2016... <http://sendika10.org/2016/03/alain-badiou-dunyadaki-mevcut-durum-gercek-bir-alternatif-yeniden-insaayi-zorunlu-kiliyor/>).

larken... En zengin yüzde 1'inki aynı dönemde 300 binden, 1.5 milyon sterline çıkmış.

Sadece ABD ve İngiltere'nin değil, bütün dünyanın sorunu bu! Dünyanın en zenginleri listesi açıklandı. 2015 yılı sonu itibarıyla dünya üzerinde 1 bin 810 "milyarder" var. 31'i Türkiye'den.

68 ülkeden bu listeye girenlerin toplam servetleri İngiltere ve Almanya'nın milli gelirinden daha büyük!

'Bunda ne sorun var?' diye düşünebilirsiniz! Fakat büyük bir sorun var ve artık duvara dayandı. Şöyle ki... Dünya Ticaret Örgütü'nün verilerine göre ticaret yerinde sayıyor. Kişi başına düşen gelir artmıyor ancak zenginlerin servetleri artmaya devam ediyor.

35 yıldır gözümüzün önünde dönen bir çark var. Düşük ücretli, güvencesiz, örgütsüz bir işgücü yarat! Sonra da bu köle işgücünü örgütlü işçilerin ücretleri üzerinde baskı yaratmak için kullan. Bu çarktan yukarıdakilerin payına, on yıllardır, servet üstünü servet düştü!

İşçilerin payına ise... Düşük ücretler, işsizlik ve bol borçlanma! Bahsettiğimiz bu çark 15 yıldır Türkiye'deki metal sektöründe (tüm sektörlerde olduğu gibi) acımasızca dönüyor. Örneğin 2000 yılından önce... Bursa'daki otomotiv sektörüne ilişkin araştırma yaparken şu sözle sıkça karşılaşmıştık: Renault'ta işçi olmak Almanya'ya gidip işçi olmakla eş değer! Zira o yıllarda 'gurbetçi işçi olmak' öykünülen bir şeydi.

2000'li yıllarda ise hem ücretler düştü. Hem de çalışma koşulları oldukça ağırlaştı. Şimdi ise hepten beter. Robotlar bile işçinin hızına yetişemiyor. Meslek hastalığı sonucu ıskartaya çıkmak sıradanlaştı. Hastalanmak yasak! Hatta sıkıştı-ğında çişe gitmek bile... İşçinin sosyal hayatı bile kalmadı!

Ya ücretler? Kıyaslayarak cevaplayalım: Batı Avrupa'nın otomotiv üretimi yapan çeşitli ülkelerinde, bir işçi yılda 55 ila 75 bin avro arasında ücret alıyor. Türkiye'de ise 2000 yılından önce 15 bin avro civarında ücret alınıyordu. Şimdi ortalama ücretler yalnızca 7 bin avro. Yani aylık 1800 lira.

Otomotiv Sanayicileri Derneği diyor ki: Sektörde 2015 yılında 2014 yılına göre, toplam üretim yüzde 16 arttı. Bu dönemde, toplam üretim rekor kırdı.

Renault Grubu diyor ki: Dünya genelinde 2015 yılında 2 milyar 960 milyon avroluk net kâr elde ettik. Grup otomobil faaliyet kârını yüzde 74.4 artırdı. Türkiye'de de kârlarına kâr kattı.

Lakin büyük bir sorun var! Türkiye'de enflasyon çift hane. Emekçilerin enflasyonu yüzde 20'lerde. Yani hayat pahalı. Üstelik borç var! Bu koşullarda 1800 liraya köle gibi çalışmak olacak iş değil!

Bursa Kent Meydanı'nda 6 Mart 2016'da eylem yapan TOFAŞ işçileri dedi

ki... “Bursa’daki emeğin hak mücadelesi ateşini Renault ve TOFAŞ işçileri yakmaya devam edecektir.”

Patronları Ali Koç ise 2016’nın Ocak’ında yapılan G20’nin emek zirvesinde şöyle demişti: “Gelir adaletsizliği büyüdü. Daha adaletli bir sistem şart oldu.”

Bu sözleri söylüyor ama yıllık 850 milyon kâr elde ettiği TOFAŞ’ta... Kişi başına aylık 300 TL zam yapıp kârından 24 milyon azalmasına izin vermiyor.¹⁴¹

Kolay mı?

Küreselleşme, neo-liberalizm, finansallaşma deyince akla öncelikle gelen ABD ve İngiltere’de, 35 yıldır yukarıdakiler (egemen sınıflar ve temsilcileri), “aşağıdakiler” yokmuş ya da “yukarıdakileri” memnun etmek için yaşayan ruhsuz bedenlermiş gibi dünyanın keyfini çıkardılar, servetlerine servet kattılar; şimdi panik içindeler. Çünkü aşağıdakiler öfkeli.

Amerika’da 1970’lerden bu yana medyan işçi ücreti hiç artamazken en zengin yüzde 1’in ve binde 1’in gelirleri, sırasıyla yüzde 156 ve yüzde 362 artmış.¹⁴² İngiltere’de en üst yüzde 1’in toplam gelir içindeki payı 1970’lerde yüzde 6 iken 2010’da yüzde 15-16 aralığına yükselmiş. Hane halkının en yoksul yüzde 60’ının ortalama yıllık geliri 1980-2012 arasında, 50 bin sterlinin altında kalırken, en zengin yüzde 1’inki aynı dönemde 300 binden, 1.5 milyon Sterlin’e çıkmış.¹⁴³

Evet, aşağıdakiler öfkeli!¹⁴⁴

“Yönetilenler artık eskisi gibi yönetilmek istemiyor.” Böyle durumlarda hava isyan kokmaya başlar.

Şimdi havada isyan kokusu ve korkusu var. ‘The Financial Times’, The New York Times’ gazetelerindeki yorumlarda, işçi sınıflarının, seçkinlerin yönetme kapasitesine (egemen sınıfların temsilcilerine) olan güvenlerini kaybettiklerini yazıyordu. İngiltere’de Muhafazakâr Parti’nin eski başkanı W. Hague’un ‘Daily Telegraph’deki uyarısına göre, “Aşırı akımlar iktidardan bir mali kriz uzakta”...

Martin Wolf’a göre yerel işçi sınıfı, göçmenlerin ekonomiye (sermaye-y-n) yaptıkları katkıdan yararlanamadı, küreselleşmeden de payına daha düşük ücretler, daha yüksek işsizlik düştü

Bu sırada, ‘The Financial Times’da Münchau, “Sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesinin mali krizlerin oluşmasına katkıda bulunduğunu artık söyleyebiliriz” derken, bir başka yorumda da yazarlar “sermaye hareketlerinin denetlenmesi düşüncesinin artık bir tabu olmadığına” dikkat çekiyordu.

141 Bülent Falakaoğlu, “Dünyanın Sorununa Çare Drogba Değil, Metal!”, Evrensel, 7 Mart 2016, s. 5.

142 HarvardGazette, Şubat 2016.

143 Good Society, Mayıs 2015.

144 Ergin Yıldızoğlu, “Yukarı Katta Panik”, Cumhuriyet, 3 Mart 2016, s. 9.

İşçi sınıfı, egemen sınıfların temsilcilerine olan güvenini kaybederken, Wolf, solun da bir seçenek sunamadığına dikkat çekiyor. Wolf'a göre sol, kimlik siyasetini, göçmen haklarına, laiklik ve cinsel tercihlere ilişkin özgürlüklerin genişletilmesi taleplerini benimserken, yerli işçi sınıfının sorunlarına, kaygılarına cevap veremeyerek, yerli işçi sınıfına giderek yabancılaştı; libertarian (sol liberal) entelektüeller de “her iki tarafı da desteklemeye kalktıkları için bugün bu kadar dışlandılar”.

Şimdi, sermaye sınıfının organik entelektüelleri arasında, yerel işçi sınıflarının, “popülist” akımlara yönelmeye başladığına, bir isyan havasının oluştuğuna ilişkin korkular artıyor. Donald Trump ve diğer faşizan partiler güçlenirken, merkez sağ ve sol zayıflıyor. Sosyalist hareketin geleneksel politikaları da sonuç vermiyor. Neo-liberal hegemonyaya da geri dönülemez. Öyleyse...¹⁴⁵

Evet, yeni bir çatışmalı sıçrama momentine doğru ilerleniyor!

IV.1) “BİR HESABI VARDIR BUNUN, SORULUR”

Bu ufukta yapılması gerek ilk şey başkaldırıcıyı sadece pratik planda değil, teori alanını da içeren devrimci praksis olarak algılamak ve uygulamaktır.

Örneğin Jean Baudrillard, “Proletarya sınıf olarak kendini yadsımayı ve böylelikle sınıflı toplumu yıkmayı başaramadı. Bu başarısızlığın nedeni belki de iddia edildiği gibi, proletaryanın bir sınıf olmamasıdır; sadece burjuvazi hakiki bir sınıftı ve dolayısıyla yalnızca burjuvazi kendini yadsıyabiliyordu. Gerçekten de bunu yaptı: burjuvazi ve burjuvaziyle birlikte sermaye, sınıfsız bir toplum doğurdu; ama bunun proletaryanın kendini yadsımasıyla ve devrimin sonucunda ortaya çıkacak sınıfsız toplumla hiçbir ilişkisi yoktu. Proletarya ise yalnızca yok oldu. Sınıf çatışmasıyla aynı anda ortadan kayboldu. Hiç kuşku yok ki sermaye kendi çelişkili mantığı uyarınca gelişmiş olsaydı proletarya tarafından bozguna uğratılmış olurdu. Marx’ın analizi ideal anlamda eksiksiz olmayı sürdürüyor. Ama Marx, bu yaklaşan tehdit karşısında sermayenin bir biçimde trans-politikleşme, yani üretim ilişkilerinin ve politik çelişkilerin ötesinde yürümeğe yerleşme, yüzergezer, esrik ve raslantısal bir biçimde özerkleşme ve böylece dünyayı kendi imgesinde toplama olasılığını öngörmemişti. Sermaye (hâlâ sermaye denebilirse) ekonomi politiği ve değer yasasını çıkmaza soktu: kendi sonundan çıkmayı da bu anlamda başardı. Bundan böyle kendi erekliliklerinin ötesinde ve tamamen gönüdermesiz bir biçimde işlemektedir. Bu değişimi başlatan olay 1929 krizi oldu kuşkusuz. 1987’deki bunalım aynı sürecin devamıdır olsa olsa,”¹⁴⁶ türünden zırvalara-asla- prim vermeden reddederek sınıf mücadelesine, işçi sınıfına sarılmaktır.

145 Ergin Yıldızoğlu, “Havada İsyân Kokusu...”, Cumhuriyet, 1 Şubat 2016, s. 9.

146 Jean Baudrillard aktaran: <https://ismailhakkialtuntas.com/2014/08/19/orji-bitti-simdi-ne-yapacagiz/>

Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar misali, Marksizm de doğduğu tarihten günümüze dek burjuva ideolojisinin çeşitli saldırılarına hedef oldu. Kaba saldırıların başarısız olduğu noktalarda, burjuva ideologlar Marksizme yönelik ataklarını bilimsel görünömlü soslara bulayarak akılları çelmeye çalıştılar. Bu bağlamda dikkat çeken örneklerden biri de, Marksizmin tanımladığu işçi sınıfının kapitalist gelişme neticesinde ortadan kalkmakta olduğu iddiasıydı. Bu tarz fikirler aslında uzun yıllardan bu yana çeşitli kereler yeniymiş gibi piyasaya sürölüp duruldu. Ve her seferinde de -özellikle yenilgi ya da gericilik dönemlerinde- sol kesimlere muşallat olan inkârcılık, döneklik, hafıza kaybı gibi olgulardan beslendi.

İşçi sınıfının yok olduğu iddiaları 1980’lerde de André Gorz’un ‘Elveda Proletarya’ başlıklı yapıtı vesilesiyle gündeme getirilmişti. Bu ve benzeri kitaplar bilimsel açıdan bir değer taşımasalar da, işçi sınıfının nesnel ve öznel varlığını inkâr etmeye yönelik sinsi ideolojik kampanyalara temel oluşturdular. Oysa kapitalizmin gerçekleri, Gorz gibilerin iddialarının tam tersine, işçi sınıfının geçirdiği iç değişime rağmen büyümekte olduğunu kanıtlıyordu. Bu nesnel hakikâtin yanı sıra, tarih bize işçi sınıfı hareketindeki gerilemenin de geçici olduğunu öğretilmişti. Kısacası, kendi ikircikli sınıfsal tutumları ve entelektüel hoppalıkları nedeniyle aslında işçi sınıfından da, onun devrimci misyonundan da ve disiplininden de hazzetmeyen aydınların “elveda proletarya” diyerek oluşturdukları düşünsel fanteziler koca bir vehimden ibaretti.

Hayatta her şey karşıtıyla vardır. Sermaye ve ücretli-emek de çelişkileri içinde diyalektik bir bütündür. Sermayenin üretimi aynı zamanda ücretli-emeğin de üretimi demektir. İşçi sınıfı olmadan burjuvazi var olamaz. Kapitalizm ilerleyiş çizgisi boyunca kırılı çözümler, geçmiş dönemlere özgü emekçileri proleterleştirerek, eski üretim tarzlarını-ilişkilerini tarihe gömerek ve de ulusal sınırları aşılı evrenselleşerek kapitalist bir dünya sistemi yaratmıştır. Kapitalizmin kaçınılmaz küresel gelişimi, modern toplumun iki temel sınıfını oluşturan burjuvazi ve proletaryaya da dünyasal bir karakter kazandırmıştır. Böyle bir dünyada işçi sınıfının gücünü yok saymaya, bu gücü görmezden gelmeye çalışan yaklaşımlar kendilerini beyhude yere kandırmaktadırlar. Gerçekte bugün tüm dünya nüfusu içinde ağırlığını hissettiren sınıf proletaryadır. Bu durum Marksizmin kurucularının daha yıllar öncesinden kapitalizmin genel gelişme eğilimlerini çözümleyerek işaret ettikleri temel gerçeklerden birisidir. Dünya nüfusu giderek daha büyük oranlarda proleterleşmektedir.

İşçi sınıfı gerçeğinin bilimsel olarak iki farklı açıdan ele alınması gerekir. Kendiliğinden sınıf ve kendisi için sınıf olarak ifade edebileceğimiz bu iki farklı pozisyon, kapitalist gelişme süreci boyunca işçi sınıfının oluşup olgunlaşma sürecinin de farklı uğraklarıdır. Birincisi sınıfın nesnel varlığına işaret ederken, ikincisi sınıfın bilinç ve örgütlülük düzeyini dile getiren öznel sınıf konumunu anlatır. Kapitalist gelişme süreci aynı zamanda işçi sınıfının nesnel bir varlık kazanma

sürecidir. Bu sürecin giderek daha çok sayıda işçiyi sermayenin sömürsü altında bir araya getirmesiyle birlikte bir öznel sınıf pozisyonu da gelişmeye başlar. İşçiler arasında kaçınılmaz olarak birleşme ve mücadele etme çabaları filizlenir. İktisadi talepleri çerçevesinde patronlara karşı örgütlenmeye geçen işçiler arasında ilksel sınıf bilincinin kıvılcımları çıkar. İşçi sendikalarında birleşen işçiler, sömüren ve sömürülen arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın bilincine varmaya başlarlar.

İşçi sınıfının kapitalizme karşı devrimci bir mücadele yürütebilmesi için bu bilinç ve örgütlülük eşiğinin aşılması zorunludur. Devrimci işçi sınıfı, devrimci siyasal bilinçle donanan ve bu temelde örgütlenen işçilerin oluşturduğu bir toplumsal-siyasal varlıktır. Kapitalizme karşı sınıfsız ve sömürsüz bir toplumu, yani sosyalizmi amaçlayan bir mücadeleden söz edebilmek için öncü işçilerin devrimci siyasal bilinç ve örgütlülük düzeyine yükselmiş olmaları gerekir. İşte Marksizmin dünyayı değiştirme bağlamında asıl üzerinde yoğunlaştığı sorunlar da zaten sınıfın bu öznel konumuna ilişkindir.¹⁴⁷

Unutulmasın: Marksistler işçi sınıfına bakarken sadece kalabalık bir yığın görmezler. Devrimi özel mülkiyetin ve sınıfların ortadan kaldırılmasına kadar ilerletebilecek yegâne devrimci sınıftır işçi sınıfı. İşçi sınıfının gücü tek tek işçilerin güçlü kişiliğe sahip erdemli insanlar olmasından kaynaklanmaz.

İşçi sınıfına birlik olma ve kolektif davranma yeteneğinin zeminini bizzat kapitalizm döşer. Modern sanayi toplumunda üretimin sürdürülmesi için işçilerin organize olması zorunludur. İşçiler organize olmayı ve üretimi kolektif olarak gerçekleştirmeyi öğrenirler. Sınıf temelinde devrimci çalışma yürüten Marksistler, özellikle uzun yıllar boyunca büyük işletmelerde çalışan işçilerin örgütlü davranmaya daha eğilimli olduğunu gözlemlemiştir.

İşçi sınıfının devrimci potansiyeli, örgütlenme yeteneğiyle ve sermaye sınıfıyla çıkarlarının uzlaşmamasıyla da sınırlı değildir. İşçi sınıfının üretimden gelen gücü, sermaye egemenliğine karşı mücadelede kilit bir rol oynar. İşçi sınıfı üretimi durdurma, hatta onu kendi kontrolü altında sürdürebilme potansiyeline sahiptir. Bugüne kadar dünya işçi sınıfı, giriştiği mücadelelerde sermaye sınıfı olmadan da üretimi kendi eline alarak sürdürebileceğini defalarca ispat etmiştir. İşçi sınıfının üretim sürecindeki konumu, zaferle sonuçlanacak bir devrim kavgasının sonunda yeni bir toplumu inşa etmeye girişebileceğini de göstermiştir. Kapitalist toplumda küçük-burjuvazi ayağındaki mülkiyet prangasından ötürü tutarlı ve bağımsız bir devrimci rol oynayamaz. Bu nedenle de tek tutarlı devrimci sınıf, işçi sınıfıdır.¹⁴⁸

147 Elif Çağlı, “İşçi Sınıfına Selam!”, Marksist Tutum Dergisi, 26 Nisan 2008... http://marksist.net/elif_cagli/isci_sinifina_selam.htm

148 Zehra Aras, “15-16 Haziran ve İşçi Sınıfının Tarihsel Misyonu”, Marksist Tutum Dergisi, No: 87, Haziran 2012... http://marksist.net/zehra_aras/15_16_haziran_ve_isci_sinifinin_tarihsel_misyonu.htm

Ve de kapitalizmin derinleşen tarihsel krizinin yarattığı yıkıcı sonuçların tetiklemesiyle, işçi sınıfının öfkesinin büyüdüğü ve bu haklı öfkenin dünyanın çeşitli noktalarında patlamalı isyanlara dönüştüğü yeni bir süreci yaşıyoruz. Bu anlamda işçi hareketindeki gerileme dönemi artık sona erdi. Evet, henüz sınıfın devrimci bilinç ve örgütlülük düzeyini yükseltmek bakımından dünya genelinde yolun başında bulunuluyor. Ancak nesnel durumdaki değişim, sınıf devrimcilerinin öznel faktörü güçlendirmek üzere azimle atılma geçmeleri bakımından çok büyük bir önem taşıyor.

Marksizmin temellerinin atıldığı günlerden bugüne uzun yıllar geçti. Tüm bu yıllar boyunca kapitalizm bir dünya sistemi oluşturma doğrultusunda yol aldı ve kaçınılmaz olarak işçi sınıfını da dünya genelinde devasa büyüttü.

İşçi sınıfını yok saymaya, tarih sahnesinden kovmaya veya kimliği belirsiz bir “orta sınıf” tanımlaması içinde eritmek isteyenlere inat, sınıfın kapitalist gelişme ve yeni teknolojiler temelinde değişen yapısı ne proletaryanın büyümesini durdurmuş ne de onun devrimci mücadele potansiyelini ortadan kaldırmıştır. Dünyayı devrimci yönde değiştirme potansiyeline sahip sınıf, tıpkı geçmiş dönemlerde olduğu gibi, yine işçi sınıfıdır. Proletaryanın devrimci mücadele potansiyelinin nesnel bir temeli bulunmakta ve bu da onun kapitalist üretim süreci içindeki konumundan kaynaklanmaktadır. Kapitalizm var oldukça kendi mezar kazıcısını üretmekten, kapitalist sömürü düzenine son verecek sınıfı var etmekten kaçamayacaktır.

Günümüzde ise, kapitalizmin derinleşen tarihsel krizinin yarattığı yıkıcı sonuçların tetiklemesiyle, işçi sınıfının öfkesinin büyüdüğü ve bu haklı öfkenin dünyanın çeşitli noktalarında patlamalı isyanlara dönüştüğü yeni bir süreci yaşıyoruz. Bu anlamda işçi hareketindeki gerileme dönemi artık sona erdi. Evet, henüz sınıfın devrimci bilinç ve örgütlülük düzeyini yükseltmek bakımından dünya genelinde yolun başında bulunuluyor. Ancak nesnel durumdaki değişim, sınıf devrimcilerinin öznel faktörü güçlendirmek üzere azimle atılma geçmeleri bakımından çok büyük bir önem taşıyor. Bugün işçi sınıfının devrimci misyonunun öneminin kat be kat arttığı, insanlık tarihinin kaderini belirleyecek ölçüde yakıcı bir önem kazandığı aşikârdır. Tarih, insafsız sömürsüyle, dayanılmaz eşitsizlik ilişkileriyle, kanlı emperyalist savaşlarıyla insanlığı yıkıma sürükleyen kapitalist sömürü düzenini sona erdirmek üzere işçi sınıfını büyük göreve çağırıyor!¹⁴⁹

Böylesi bir eşikte V. İ. Lenin’in, “Eğer işçiler, somut ve güncel politik olaylar ve olgular temelinde diğer toplumsal sınıfların her birini entelektüel, moral ve politik yaşamlarının bütün tezahürleri içinde gözlemlemeyi öğrenmezlerse; nüfusun bütün sınıf, katman ve gruplarının yaşam ve faaliyetlerinin bütün yön-

149 Elif Çağlı, “Tarih İşçi Sınıfını Göreve Çağırıyor”, Marksist Tutum, 2 Ocak 2015... <http://marksist.net/elif-cagli/tarih-isci-sinifini-goreve-cagiriyor.htm>

lerinin materyalist tahlil ve materyalist değerlendirmesini pratikte uygulamayı öğrenmezlerse, işçi kitlelerinin bilinci gerçek bir sınıf bilinci olmaz. (...) Çünkü işçi sınıfının kendisini tanıması, onun modern toplumun bütün sınıfları arasındaki karşılıklı ilişkilere dair yalnızca teorik düşüncelerle değil, daha doğrusu teorik olmaktan çok, politik yaşamın deneyimleri temelinde edinilmiş düşüncelerle kopmaz biçimde bağlıdır,¹⁵⁰ uyarısını (ve devrimci praksisini) kulak ardı etmemeli ve Hasan Hüseyin Korkmazgil'in dizeleri her daim yüksek sesle telaffuz etmeliyiz

“vatan topraksa eğer/ormansa nehirse madense vatan/ işçiyse köylüyse aydınsa vatan/ yani yapıp yaratmaksa herşeyi yenibaştan/ sevmeyi yenibaştan/ alkışı yenibaştan/ bir hesabı vardır bunun sorulur/ bu hesabı soracaklar bulunur”!

25 Mart 2016, Ankara.

150 V. İ. Lenin, Ne Yapmalı?, çev: Muzaffer Erdost, Sol Yay., 4. Baskı, 1992, s. 77-78.